

BIS

**Advies
Culturele
basisinfrastructuur
2025-2028**

2025

/

2028

Raad voor Cultuur

Woord vooraf

Eens in de vier jaar adviseert de Raad voor Cultuur de bewindspersoon van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) over de toekenning van rijkssubsidies aan culturele instellingen in het kader van de Culturele basisinfrastructuur. Culturele instellingen hebben hiertoe een subsidieaanvraag bij het ministerie van OCW ingediend.

Met deze publicatie informeert de Raad voor Cultuur over de totstandkoming van, en overwegingen bij de adviezen per sector. Daarnaast presenteert hij per sector de daaruit voortkomende geadviseerde subsidiebedragen.

Dit advies is als geheel in te zien op de site raadvoorcultuur.nl. De adviezen over de individuele aanvragen zijn hier ook te downloaden.

Algemene inleiding	4
Inleiding sectoren	17
Podiumkunsten	
Theater	18
Dans	23
Symfonieorkesten	29
Muziekensembles en koren	33
Opera	42
Festivals	47
Jeugdpodiumkunsten	52
Regionale musea en sectorcollecties	
Regionale musea	55
Sectorcollecties podiumkunsten	59
Beeldende kunst	
Presentatie-instellingen	61
Postacademische instellingen	67
Film	72
Letteren	76
Ontwerp	79
Ontwikkelfunctie	84
Bovensectorale ondersteunende instellingen	96
Debat en reflectie	101
Overzicht aanvragen en bedragen	106
Aantal aanvragen	107
Bedragen per sector	108
Totaaloverzicht adviezen	109
Bijlagen	126
Adviesaanvraag	127
Raad voor Cultuur	134
Overzicht samenstelling commissies	135
Colofon	137

Algemene inleiding

1. Introductie

De waarde van cultuur voor de mens en de samenleving is niet te onderschatten. Kunst en erfgoed brengen het publiek in contact met andere visies op het leven. Kunst kan de wereld mooier maken, maar ook confronterend zijn en een ongemakkelijke waarheid tonen. Cultuur is één van de belangrijkste vrijetijdsbestedingen: miljoenen Nederlanders bezoeken jaarlijks musea, bioscopen, concertzalen, festivals en theaters. En zij doen zelf aan kunstbeoefening, bijvoorbeeld door te zingen, dansen, acteren, rappen of dichten. De Nederlandse overheid heeft de taak om het Nederlandse culturele leven in stand te houden, te ontwikkelen en ervoor te zorgen dat het breed toegankelijk is. Een fundament van het rijkscultuurbeleid is de Culturele basisinfrastructuur, die bestaat uit meer dan honderd culturele instellingen en zes rijkscultuurfondsen.^[1] Gezamenlijk zorgen deze instellingen en fondsen voor het rijksgesubsidieerde culturele aanbod.

In dit advies presenteert de Raad voor Cultuur (hierna: raad) zijn beoordeling van de aanvragen van culturele instellingen om deel uit te maken van deze Culturele basisinfrastructuur 2025-2028 (hierna: BIS). Demissionair staatssecretaris Gräper-van Koolwijk heeft de 181 aanvragen van culturele instellingen voorgelegd aan de raad, die hierover in deze publicatie advies uitbrengt. De raad heeft de subsidieaanvragen beoordeeld aan de hand van de Regeling op het specifiek cultuurbeleid die voormalig staatssecretaris Uslu in november 2023 heeft vastgesteld. Hierbij zijn nog niet de aanbevelingen betrokken uit het besteladvies ‘Toegang tot cultuur’ dat de raad in januari 2024 heeft gepubliceerd voor de cultuurplanperiode vanaf 2029.

Het voorliggende advies belichaamt in de eerste plaats een belofte: de positieve adviezen over de aanvragen maken het mede mogelijk dat 115 culturele instellingen vanaf 2025 een schat aan voorstellingen, concerten, festivals en tentoonstellingen kunnen organiseren. Er zijn ook BIS-instellingen die talenten opleiden, het experiment mogelijk maken en artistiek onderzoek faciliteren. En dan zijn er BIS-instellingen die de brede cultuursector op allerlei vlakken ondersteunen, bijvoorbeeld op het gebied van ondernemerschap. Alle instellingen in de BIS dragen zo bij aan een rijkgeschakeerd, landelijk gespreid cultureel aanbod en aan de artistieke ontwikkeling van talentvolle kunstenaars, ontwerpers, makers, regisseurs, dansers, musici en dergelijke. Honderdduizenden kinderen en jongeren zullen dankzij educatieve projecten kunnen kennismaken met onder andere literatuur, film, beeldende kunst en podiumkunsten. De maatschappelijke betekenis van de BIS is groot: de activiteiten van deze instellingen dragen bij aan het bespreekbaar maken en aanpakken van grote uitdagingen waarvoor de Nederlandse samenleving zich gesteld ziet, zoals polarisatie, armoede, eenzaamheid en klimaatverandering.

Na een omvangrijk beoordelingsproces, waarbij commissies van deskundigen iedere aanvraag zorgvuldig hebben beoordeeld, zijn er ook 61 instellingen afgewezen. Zij hebben zich ingezet om hun plannen voor de komende jaren in een subsidieaanvraag te formuleren. Toch heeft de raad om uiteenlopende redenen negatief geadviseerd over hun subsidieaanvraag. Soms oordeelt de raad uitgesproken positief, maar is de aanvraag afgefallen omdat er slechts een beperkt aantal plekken voor de desbetreffende functie in de BIS beschikbaar is. In andere gevallen oordeelde de raad op basis van de criteria negatief over de plannen die de instelling had ontwikkeld.

Veel instellingen hebben behalve een aanvraag voor de BIS, ook een aanvraag bij een van de zes Rijkscultuurfondsen gedaan. Op 3 juli 2024 presenteert niet alleen de raad zijn adviezen, maar maken ook deze fondsen bekend welke instellingen zij de komende vier jaar gaan financieren. Dan wordt tevens duidelijk of instellingen die een negatief advies van de raad hebben ontvangen wel in aanmerking komen voor een vierjarige fondssubsidie. Als dat niet het geval is, zijn er nog andere mogelijkheden voor overheidsfinanciering. De meeste aanvragers hebben namelijk eveneens een subsidieaanvraag bij een gemeente of provincie ingediend.

In deze Algemene inleiding komt een aantal onderwerpen aan de orde die gelden voor alle categorieën waarover de raad subsidieadviezen uitbrengt. Vervolgens zal de raad de adviezen per categorie publiceren, waarbij elke categorie start met een aparte inleiding. In deze inleidingen beschrijft de raad ook de afweging die hij soms heeft moeten maken tussen instellingen met een positief oordeel.

2. Werkwijze

De aanloop naar de daadwerkelijke beoordeling van de BIS-aanvragen verloopt volgens een vast traject. Voorafgaand aan de uitgangspuntennota van de voormalige staatssecretaris heeft de raad op haar verzoek een advies uitgebracht waarin hij aanbevelingen doet over het aanvraag- en beoordelingsproces. De staatssecretaris koos in haar adviesaanvraag voor ‘rust en vereenvoudiging’. Voor haar stond daarmee voorop dat de verdeelregels voor de BIS 2021-2024 zo min mogelijk zouden worden gewijzigd in de volgende subsidieperiode. Geen wijzigingen in de categorieën, en zo min mogelijk aanpassingen in het aantal plekken per categorie. De raad adviseerde voor de BIS 2025-2028 wel de beoordelingscriteria te wijzigen en een aantal kleine veranderingen door te voeren.

In haar nota ‘Uitgangspunten cultuursubsidies 2025-2028’, die vergezeld ging van een concept van de subsidieregeling, heeft de staatssecretaris de meeste aanbevelingen van de raad overgenomen. Voordat de instellingen vanaf 1 december 2023 hun aanvraag voor de nieuwe BIS-periode konden indienen, heeft de raad zijn ‘Beoordelingskader 2025-2028’^[2], dat het beoordelingsproces beschrijft, gepubliceerd.

De raad heeft ten behoeve van de advisering zeventien beoordelingscommissies ingesteld. De adviezen van de raad worden voorbereid door deze

commissies. Iedere commissie beoordeelt de aanvragen van één specifieke categorie instellingen, zoals postacademische instellingen, orkesten, theatergezelschappen of filmfestivals. De commissies zijn samengesteld uit een diverse groep deskundigen op het gebied van die categorie. In totaal zijn er meer dan honderd deskundigen bij de beoordeling betrokken. De conceptadviezen die de beoordelingscommissies hebben voorbereid, zijn juridisch getoetst en daarna aan de raad voorgelegd. De raad toetst vervolgens of de conceptadviezen en afwegingen tussen instellingen goed gemotiveerd, adequaat en consistent zijn. Hij maakt de integrale afweging en stelt de adviezen vast. De raad is eindverantwoordelijk voor de definitieve adviezen.

De beoordelingscommissies zijn samengesteld uit een combinatie van kandidaten die reageerden op de openbare vacatures (in totaal 174 reacties) en – omwille van continuïteit – leden uit de monitorcommissies.

De verhouding is ongeveer 50-50. Bij de selectie van kandidaten heeft de raad gelet op inhoudelijke expertise, zodat een brede blik op kwaliteit is gewaarborgd. Er is gestreefd naar een zo evenwichtig mogelijke verdeling op verschillende vlakken (onder andere: afkomstig uit de Randstad of andere regio's, gender, leeftijd en culturele achtergrond).

De raad beoordeelt voorafgaand aan de voordracht zorgvuldig de onafhankelijkheid van de commissieleden. In geval van (de schijn van) belangenverstremming kan geen benoeming volgen. Commissieleden zijn door de staatssecretaris, op voordracht van de raad, benoemd. Omdat na de eerste benoeming nog wijzigingen in verband met persoonlijke of professionele omstandigheden of (de schijn van) belangenverstremming hebben plaatsgevonden, zijn er sindsdien nieuwe benoemingen geweest. ^[3]

De onafhankelijkheid van de leden van de raad is bij hun benoeming getoetst door de onafhankelijke benoemingsadviescommissie (BAC). Het kan voorkomen dat een raadslid betrokken is of was bij een instelling die een aanvraag doet voor de BIS. De mate van die betrokkenheid is bepalend voor de beslissing of het raadslid wordt uitgesloten van de beraadslaging over die instelling of de categorie waarvoor die instelling een aanvraag doet. In de bijlage wordt vermeld welke raadsleden bij de beraadslaging over welke instellingen of categorieën zijn uitgesloten. ^[4]

Beoordeling

De raad heeft zijn adviezen gebaseerd op de volgende informatie. Primair is de subsidieaanvraag voor de nieuwe periode beoordeeld, die bestaat uit een activiteitenplan, een begroting, een toelichting op de begroting, een kwantitatief prestatieoverzicht, een overzicht werkzame personen, het jaarverslag 2022 en de zogenaamde 'verklaring getrouwheid' over de collectieve afspraken over eerlijke beloning. ^[5] Daarnaast heeft hij gebruik gemaakt van de resultaten van de monitoring van de instellingen door de monitorcommissies in de periode 2021-2023, waaronder het activiteitenbezoek en een monitorgesprek. De raad heeft bij de beoordeling van instellingen die in de periode 2021-2024 een meerjarige subsidie van een van de zes rijkscultuurfondsen ontvangen – na toestemming van de instelling – het monitoringsdossier betrokken dat het betreffende fonds over die instelling heeft opgebouwd.

Volgens het aanvraagformulier voor de BIS geldt er voor het activiteitenplan een maximale lengte van twintig pagina's, inclusief voorblad, inhoudsopgave en beeldmateriaal.^[6] Er zijn instellingen geweest die dat aantal hebben overschreden. In dat geval heeft de raad, conform het verzoek in de adviesaanvraag van de staatssecretaris, alleen de eerste twintig pagina's van de aanvraag bij zijn beoordeling betrokken.

Voor sommige artikelen uit de regeling geldt een minimumbedrag dat aangevraagd moet worden. Een aantal instellingen vraagt een lager bedrag aan dan dit minimum. Desalniettemin heeft de raad, op verzoek van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (hierna: OCW), de aanvragen beoordeeld.

De raad beoordeelt de aanvragen op basis van de volgende algemene beoordelingscriteria: artistieke/inhoudelijke kwaliteit, maatschappelijke betekenis, toegankelijkheid, bedrijfsmatige gezondheid en geografische spreiding.^[7] De beoordeling vindt plaats in een aantal stappen. Eerst wordt de aanvraag beoordeeld aan de hand van de eerste drie criteria. Wanneer het oordeel op basis van één of meer van deze criteria negatief is, dan stopt de beoordeling en is het oordeel over de aanvraag negatief. Als het oordeel positief is, geeft de raad vervolgens een oordeel over de bedrijfsmatige gezondheid. Tot slot beoordeelt de raad de geografische spreiding.

Wanneer er meer aanvragen zijn dan het aantal beschikbare plekken in een categorie, dan worden in de afweging tussen de positief beoordeelde aanvragen naast de algemene beoordelingscriteria ook de pluriformiteit van genres en kunstvormen en de bijdrage aan nieuwe genres en kunstvormen bij de beoordeling betrokken.

Voor een consistente beoordeling van de bedrijfsmatige gezondheid, de Fair Practice Code, de Governance Code Cultuur en het aspect personeel/medewerkers uit de Code Diversiteit & Inclusie heeft de raad een beroep gedaan op onderzoeksbureau Significant APE. Dit bureau heeft deze onderdelen aan de hand van het beoordelingskader van de raad gewogen op basis van de door de instellingen aangeleverde gegevens. Als de raad beschikte over meer informatie dan Significant APE, dan heeft hij die bij het oordeel betrokken.

Invloed corona

De coronapandemie heeft een grote invloed gehad op de subsidieperiode 2021-2024. Ook toen Nederland weer 'open' was, na de zogenoemde *lockdowns*, heeft het nog enige tijd geduurd voordat productie, presentatie en de publieke belangstelling weer grotendeels op het oude peil waren. Het was voor de culturele instellingen in de BIS daarom onmogelijk om de prestaties te behalen die zij in hun subsidieaanvraag (die vóór de start van de pandemie was ingediend) hadden genoemd. Om die reden heeft de toenmalige minister besloten op dat vlak coudance te betrachten: de BIS-instellingen hoeven niet te voldoen aan de kwantitatieve prestaties uit de subsidieaanvraag over 2021-2024. In lijn daarmee heeft de raad in de monitoring geen oordeel gegeven over lagere aantallen publieksactiviteiten dan die in de plannen voor de periode 2021-2024 waren aangekondigd. In de aanvragen voor de

subsidieperiode 2025-2028 blikken de meeste instellingen terug op die bewogen periode. De raad heeft daarvan kennis genomen.

Positieve en negatieve adviezen

Tijdens de BIS-beoordelingsprocedure in 2020 gaf de raad niet alleen positieve en negatieve adviezen, maar ook zogenoemde ‘ja, mits’- en ‘nee, tenzij’-adviezen.^[8] Om de administratieve lasten van instellingen te verlichten, heeft de raad voor de periode 2025-2028 afgezien van de laatste twee typen adviezen en geeft hij alleen positieve en negatieve adviezen.

Positieve adviezen worden soms wel voorzien van één of meer aandachtspunten. De raad is dan van oordeel dat de instelling de opdrachten die in deze aandachtspunten worden gegeven in de komende subsidieperiode ten uitvoer moet brengen. Hij adviseert de bewindspersoon deze aandachtspunten in de subsidiebeschikking op te nemen. Op die manier kunnen het ministerie van OCW en de raad de instelling de komende periode hierop monitoren.

In een aantal gevallen worden voorwaarden verbonden aan een positief advies, waaraan nog voor de start van de nieuwe subsidieperiode moet zijn voldaan. De raad adviseert dan dat de instelling een document bij het ministerie van OCW moet aanleveren waarin plannen nader worden uitgewerkt of de governance van de instelling nader wordt toegelicht. De raad neemt graag kennis van deze aanvullende informatie en is bereid te adviseren of met deze aanvullingen aan de subsidievoorwaarden is voldaan.

Zijn er meer positief beoordeelde aanvragen dan het aantal beschikbare plekken in een categorie, dan moeten deze aanvragen tegen elkaar worden afgewogen. Zij worden dan met elkaar vergeleken aan de hand van het beoordelingscriterium geografische spreiding en twee nadere afwegingsaspecten: de pluriformiteit van genres en kunstvormen en de bijdrage aan nieuwe genres en kunstvormen. Op basis van deze afweging beslist de raad welke aanvragen in ieder geval in aanmerking moeten komen voor subsidieverlening en welke aanvragen zullen moeten worden afgewezen. Heeft de raad een dergelijke afweging moeten maken, dan wordt die in de inleiding van de specifieke categorie nader toegelicht en beargumenteerd. Dit betekent dat de individuele adviezen onlosmakelijk zijn verbonden met de inleidingen van de specifieke categorieën.

Een negatief subsidieadvies is het gevolg van een negatief oordeel over één of meer van de eerste drie algemene beoordelingscriteria.

Advies over het subsidiebedrag

Voor elke categorie in de subsidieregeling is er een subsidieplafond. Voor veel categorieën instellingen is er in de subsidieregeling een bedrag per instelling vastgesteld. Wanneer de raad een positief advies over de aanvraag heeft gegeven, adviseert hij vervolgens het subsidiebedrag uit de regeling toe te kennen, ook als een instelling een subsidiebedrag heeft aangevraagd dat hoger is dan in de regeling staat vermeld. Wanneer een instelling een lager subsidiebedrag heeft aangevraagd dan volgens de subsidieregeling mogelijk is, heeft de raad het aangevraagde bedrag geadviseerd. De raad kan niet een hoger bedrag adviseren dan is aangevraagd.

Er zijn ook categorieën instellingen waarbij wel het aantal plekken, maar niet het budget per instelling vaststaat. De subsidieregeling bevat dan alleen een subsidieplafond voor het totaal van alle gehonoreerde aanvragen. In dat geval heeft de raad het totale subsidiebudget over de positief geadviseerde aanvragen verdeeld volgens de volgende rekenregel. Eerst heeft de raad berekend met welk percentage het totale subsidiebedrag van een specifieke categorie is verhoogd ten opzichte van het subsidiebedrag dat alle instellingen in die categorie gezamenlijk in 2023^[9] hebben ontvangen. Vervolgens heeft hij het bedrag uit 2023 van de afzonderlijke positief geadviseerde instellingen die deel uitmaken van de BIS 2021-2024 verhoogd met dit percentage. Dat heeft geresulteerd in het geadviseerde subsidiebedrag.

Wanneer dit bedrag hoger is dan het bedrag dat de instelling heeft aangevraagd, adviseert de raad het aangevraagde bedrag toe te kennen. Er zijn daarnaast ook positief geadviseerde instellingen die in de periode 2021-2024 geen deel uitmaken van de BIS. In dat geval adviseert de raad het aangevraagde bedrag toe te kennen. In een aantal gevallen wijkt de raad beargumenteerd af van de rekenregel.

3. Uitkomsten

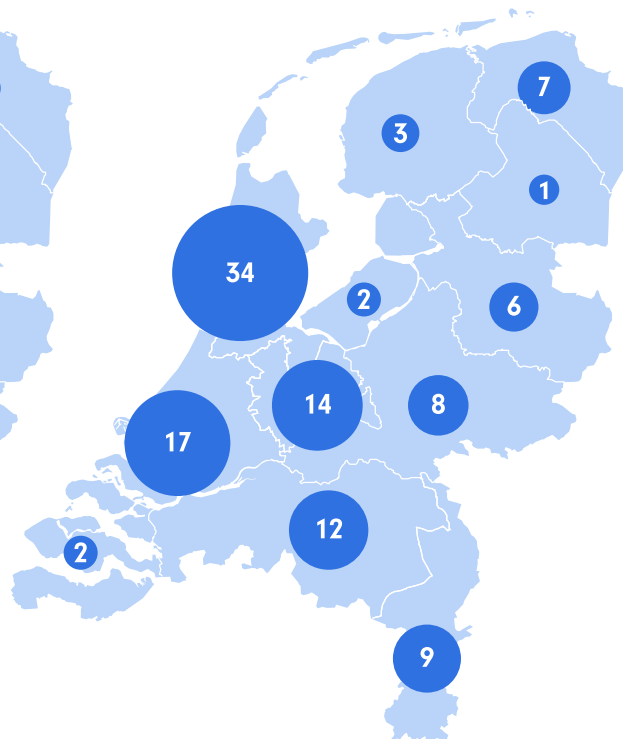
De raad adviseert om aan 115 instellingen subsidie te verlenen. Hij adviseert om 9 instellingen die momenteel deel uitmaken van de BIS de komende periode niet meer vanuit het BIS-subsidiebudget te financieren. Een van die instellingen combineert twee functies. Daar komen 12 nieuwe instellingen voor in de plaats.^[10]

De raadsadvisering voor de subsidieperiode 2021-2024 heeft ervoor gezorgd dat de BIS beter geografisch gespreid was dan de periode ervoor. Het aantal instellingen buiten de Randstadprovincies was toen met 19 gestegen.^[11] Als de adviezen voor de komende subsidieperiode worden overgenomen, zorgt dat opnieuw voor een aantal geografische verschuivingen op de BIS-landkaart. In de provincies Friesland, Gelderland, Groningen, Noord-Holland, Zuid-Holland en Limburg zal het aantal BIS-instellingen stijgen. Het aantal instellingen in Utrecht neemt af. Hierbij is uitgegaan van een plek voor een regionaal museum in iedere provincie.

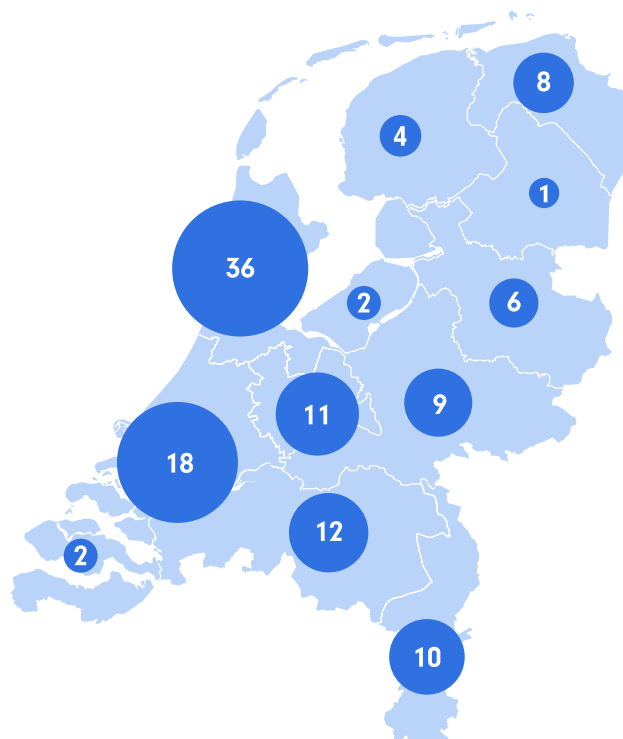
BIS 2017-2020
totaal aantal instellingen: 92

BIS 2021-2024
totaal aantal instellingen: 115^[1]

BIS 2025-2028
totaal aantal instellingen: 119^[1]

• In zowel de periode 2021-2024 als 2025-2028 zijn de symfonieorkesten Phion en philharmonie zuidnederland in twee provincies geteld omdat zij twee standplaatsen hebben.

Geografische spreiding kan overigens maar in beperkte mate door de adviezen van de raad worden beïnvloed. In veel categorieën is de spreiding over het land al in de subsidieregeling gewaarborgd; zo zijn de negen theatergezelschappen over negen grote steden verdeeld en is aan iedere provincie één BIS-subsidie voor de publieksactiviteiten van een museum toegewezen. In een aantal andere categorieën is er slechts één aanvrager voor één plek geweest. Daardoor kan de raad geen keuze maken voor een instelling die meer bijdraagt aan de geografische spreiding. Ook komt het voor dat spreiding maar tot op zekere hoogte mogelijk is, gezien het geringe aantal plekken dat volgens de regeling beschikbaar is. Slechts bij een beperkt aantal categorieën, zoals bij de ontwikkelinstellingen, zijn er meer aanvragers dan het aantal plekken en kan de raad een keuze maken waarbij hij de geografische spreiding meeweegt.

Ook op het gebied van genres en kunstvormen vindt een kleine verschuiving plaats als de adviezen van de raad worden overgenomen. In de meeste categorieën is vastgelegd op welke genres en kunstvormen de aanvragen betrekking hebben. Toch zullen op basis van de positieve adviezen een paar genres hun intrede in de BIS doen. Zo heeft de raad anders dan vier jaar geleden positief geadviseerd over de aanvragen van een jazzorkest en instellingen rond storytelling en spoken word.

Daar staat tegenover dat er deze keer geen musical- en bio-artinstelling meer onder de positief geadviseerde aanvragers zitten. Opvallend is dat veel aanvragende instellingen de grenzen van hun discipline opzoeken en daar overheen stappen door andere kunstvormen en genres te incorporeren. Dit leidt er toe dat interdisciplinariteit meer ruimte krijgt en dat kunstvormen en genres als fotografie, musical en circustheater toch deel uitmaken van het BIS-aanbod zelfs al zijn er geen specifieke fotografie-, musical- en circusinstellingen tot de BIS toegelaten.

4. De codes

De cultuursector heeft zich aan drie codes verbonden: de Fair Practice Code, de Code Diversiteit & Inclusie en de Governance Code Cultuur. De raad heeft beoordeeld in hoeverre de aanvragende instellingen deze codes volgen en in praktijk brengen. Dat is in de adviezen te vinden onder verschillende beoordelingscriteria. De Fair Practice Code en de onderdelen Programma, Partners en Personeel/medewerkers van de Code Diversiteit & Inclusie worden beoordeeld in het kader van het beoordelingscriterium Maatschappelijke betekenis. Het onderdeel Publiek van de Code Diversiteit & Inclusie wordt beoordeeld onder Toegankelijkheid en de Governance Code Cultuur onder Bedrijfsmatige gezondheid.

Code Diversiteit & Inclusie

De raad constateert dat de aanvragende instellingen over het algemeen progressie hebben geboekt bij het toepassen van de Code Diversiteit & Inclusie. De raad benadrukt dat hij de termen diversiteit en inclusie breed opvat, in lijn met de code, die alle mogelijke verschillen op het gebied van kleur en etniciteit, gender, seksuele oriëntatie, religie, sociaaleconomische status, opleidingsniveau en leeftijd omvat.^[12] Ook een inclusief beleid op

het gebied van fysieke en verstandelijke diversiteit en neurodiversiteit^[13] valt hieronder.

De raad waardeert het dat steeds meer instellingen inclusieve programma's initiëren waarin met diverse publieksgroepen rekening wordt gehouden, zoals met personen die een kleine beurs hebben of praktisch opgeleid zijn. Ook programma's waarin verhalen uit de eigen omgeving worden verteld, dragen bij aan de inclusie, of die eigen omgeving nu Zuid-Limburg, Flevoland of Den Haag is. De raad heeft de indruk dat het bereiken van meer diversiteit in het personeel van culturele instellingen meer tijd kost. Instellingen verrichten wel inspanningen, maar de resultaten hebben nog niet geleid tot de gewenste variatie in het personeel van de organisaties. Hij constateert dat er voorbeeldstellende instellingen zijn, maar is van oordeel dat veel instellingen ambitieuzer mogen zijn in het toepassen van de code op dat vlak.

Fair Practice Code

De toepassing van de Fair Practice Code heeft volgens de raad een grote sprong voorwaarts gemaakt. In het algemeen krijgt eerlijke betaling veel aandacht in de aanvragen. Veel instellingen maken zich zorgen over de financiële mogelijkheden voor de toekomstige eerlijke betaling van hun personeel. Een aantal instellingen heeft om die reden zelfs een hoger subsidiebedrag aangevraagd dan volgens het subsidieplafond mogelijk is.

De raad constateert dat sociale veiligheid, als onderdeel van de Fair Practice Code, op de agenda staat van veel van de aanvragende instellingen. In de cultuursector is de afgelopen jaren met enige regelmaat melding gedaan van grensoverschrijdend gedrag. Ook bij een aantal BIS-instellingen is onderzoek ingesteld naar onoorbaar gedrag binnen de organisatie. De raad is in deze BIS-adviesprocedure alert geweest op de wijze waarop aanvragers een veilige werksituatie realiseren, en hoe zij omgaan met voorvallen die daarmee in strijd zijn. Veel instellingen waar in het verleden melding is gedaan van onveilige situaties reflecteren hier open op en hebben maatregelen genomen om herhaling te voorkomen, maar er zijn ook instellingen die daarover naar het oordeel van de raad te weinig verantwoording afleggen.

Governance Code Cultuur

De Governance Code Cultuur ten slotte, wordt door de meeste instellingen op hoofdlijnen adequaat toegepast. Er worden stappen gezet om de toepassing te verbeteren wanneer dat nodig is. Ook vullen de raden van toezicht hun rol van werkgever adequater in. De raad is wel van oordeel dat niet alle instellingen een wisseling op het niveau van directie of raad van toezicht goed voorbereiden. Er zijn daarentegen ook instellingen die hier als goed voorbeeld kunnen dienen. Daarnaast is het belangrijk dat raden van toezicht hun verantwoordelijkheid nemen bij het waarborgen van sociale veiligheid; niet iedere raad van toezicht heeft deze taak goed in het vizier.

5. Digitalisering en duurzaamheid

De raad heeft de afgelopen jaren twee beleidsadviezen uitgebracht waarin maatschappelijk actuele onderwerpen binnen de cultuursector werden beschouwd: digitalisering en duurzaamheid. De raad heeft in deze adviezen aanbevelingen gedaan die het ministerie van OCW op verschillende wijzen beleidsmatig uitwerkt. De raad constateert tot zijn genoegen dat deze onderwerpen bij de meeste instellingen sterk leven. Hoewel deze onderwerpen geen formele beoordelingscriteria zijn, vindt de raad het van belang om er, waar nodig en mogelijk, in de adviezen apart aandacht aan te besteden.

Duurzaamheid

Het ministerie van OCW heeft de aanvragers gevraagd om apart van hun subsidieaanvraag een aantal vragen over duurzaamheid te beantwoorden. De antwoorden op deze vragen zijn vertrouwelijk en daarom niet aan de raad voorgelegd. Het ministerie wil de antwoorden gebruiken voor een nulmeting omtrent duurzaamheid in de culturele sector. Niettemin besteden veel instellingen ook in het activiteitenplan aandacht aan duurzaamheid, met name in de ontwerpsector en bij de podiumkunstenfestivals.

De raad juicht het toe dat culturele instellingen hun ecologische voetafdruk proberen te verkleinen en maatregelen nemen om de organisatie te verduurzamen. Omdat duurzaamheid op dit moment nog geen expliciet criterium is, waardeert de raad de inzet op het gebied van duurzaamheid, maar spreekt er verder geen oordeel over uit. Als een instelling uitzonderlijke inspanningen levert op dit terrein, wordt dit vermeld onder Maatschappelijke betekenis.

Digitalisering

Tijdens de coronapandemie, toen culturele instellingen geen of in beperkte mate live publiek konden ontvangen, is de digitalisering enorm toegenomen. Gezelschappen, orkesten, musea, festivals en andere instellingen konden online hun voorstellingen, concerten, tentoonstellingen en andere activiteiten beschikbaar stellen aan hun publiek. De ambities op het gebied van digitalisering zijn wisselend. De raad constateert dat sommige instellingen na de pandemie blijven inzetten op het vergroten van het onlineaanbod. De raad waardeert dat en moedigt andere instellingen aan om hierin te blijven investeren en innoveren. Onder het criterium Toegankelijkheid heeft de raad beoordeeld in hoeverre digitalisering bijdraagt aan het bereikbaar maken van het aanbod van de instelling.

6. BIS-advies in relatie tot het besteladvies

De raad heeft in januari van dit jaar ‘Toegang tot Cultuur’ gepubliceerd, een advies over de vernieuwing van het cultuurbestel vanaf 2029.^[14] Hierin dienen de vier doelstellingen van het cultuurbeleid die de raad eerder heeft geformuleerd als uitgangspunt.^[15] Op basis hiervan doet hij onder andere de aanbeveling een nieuw wettelijk kader te ontwikkelen voor de subsidiëring van culturele instellingen. Ook pleit hij voor een nieuw subsidiebestel waarin (bijna) alle rijkscultuursubsidies worden verstrekt vanuit één groot fonds, dat naast een landelijke afdeling ook dertien regionale afdelingen

heeft – voor iedere provincie één en één voor Caribisch Nederland. De raad geeft daarnaast adviezen over een verbreding van het kwaliteitsbegrip, verruiming van de financieringsmogelijkheden en vereenvoudiging van procedures.

‘Toegang tot Cultuur’ gaat over de inrichting van het cultuurbestel vanaf 2029 en staat daarom los van het voorliggende advies. De advisering over de invulling van de BIS 2025-2028 geschiedt nog geheel binnen de huidige kaders. Veel grotere en kleinere knelpunten die de raad in eerdere adviezen heeft opgemerkt, zijn daarin nog niet opgelost.^[16] Dit staat echter het voorbereiden van de implementatie van de voorstellen uit ‘Toegang tot Cultuur’ niet in de weg.

7. Traject BIS-beoordeling

Het subsidieadviestraject heeft de volgende stappen gevolgd:

april 2023

In april 2023 bracht de raad op verzoek van de toenmalig staatssecretaris een advies uit over het aanvraag- en beoordelingsproces voor de BIS 2025-2028.

voorjaar 2023

De raad start de openbare werving van commissieleden die de beoordeling van BIS-aanvragen voorbereiden.

juni 2023

De staatssecretaris publiceert, mede op basis van het raadsadvies van april 2023, haar nota ‘Uitgangspunten cultuursubsidies 2025-2028’ en het concept van de Regeling op het specifiek cultuurbeleid, waarin ze invulling geeft aan de beleidsprioriteiten voor de komende subsidieperiode. De Uitgangspuntenbrief en concept-Regeling worden in de Tweede Kamer besproken.

november 2023

Op basis van het concept van de Regeling op het specifiek cultuurbeleid publiceert de raad zijn Beoordelingskader. Hierin is de beoordelingsprocedure uitgewerkt en geeft de raad nadere invulling aan de beoordelingscriteria.

De staatssecretaris benoemt, op voordracht van de Raad, de voorzitters en leden van de zeventien commissies die de adviezen over BIS-aanvragers voorbereiden.

In de Staatscourant van 28 november wordt de Regeling op het specifiek cultuurbeleid gepubliceerd. Die vormt de juridische basis voor de beoordelingsprocedure. In deze regeling staan de categorieën genoemd op grond waarvan culturele instellingen subsidie kunnen aanvragen, en per categorie de voorwaarden waaraan de instellingen moeten voldoen evenals het subsidieplafond.

De subsidieregeling vermeldt ook de criteria op grond waarvan de subsidieaanvragen worden beoordeeld. In de definitieve regeling zijn de zogenaamde ‘fair pay-bedragen’ in de subsidiebedragen verwerkt.^[17]

februari 2024

Uiterlijk 1 februari 2024 dienen de culturele instellingen hun subsidieaanvraag voor de BIS bij het ministerie van OCW in, regionale musea doen dat uiterlijk 1 maart 2024. Het ministerie toetst de aanvragen op tijdigheid en volledigheid, waarna de staatssecretaris deze aanvragen ter beoordeling aan de raad aanbiedt.

De raad ontvangt, na akkoord van de betreffende instelling, van de rijks-cultuurfondsen monitoringsdocumenten van instellingen die momenteel van een van de fondsen een meerjarige subsidie ontvangen. De raad neemt bij de beoordeling kennis van die documenten.

juli 2024

De raad biedt op 3 juli het voorliggende advies aan de bewindspersoon aan, waarin de 181 aanvragers zijn beoordeeld. De raad adviseert de bewindspersoon hierin welke instellingen vanaf 2025 deel uitmaken van de BIS. Het ministerie zal de aanvragende instellingen hiervan op de hoogte stellen. Op 3 juli maken ook de zes rijkscultuurfondsen bekend welke instellingen zij voor de periode 2025-2028 financieel zullen ondersteunen.

september 2024

Op Prinsjesdag ontvangen alle instellingen de subsidiebeschikking.

Eindnoten

- 1
Het rijkscultuurbeleid op het gebied van erfgoed wordt daarnaast ingevuld op basis van de Erfgoedwet.
- 2
Raad voor Cultuur, *Beoordelingskader 2025-2028* (2023).
- 3
Besluiten benoemingen commissieleden BIS 2025-2028 Raad voor Cultuur d.d. 19 oktober 2023, 29 januari 2024 en 23 april 2024.
- 4
Voor meer informatie, zie de richtlijn belangenverstrengeling:
raadvoorcultuur.nl/bis-2025-2028/documenten/richtlijnen/2021/07/01/richtlijn-belangenverstrengeling
- 5
De instellingen moesten nog een aantal andere documenten indienen, namelijk een uittreksel van de KvK en de statuten, maar die documenten waren niet van belang voor de inhoudelijke beoordeling. De aanvraag van de regionale musea ging gepaard met een voordracht door de Gedeputeerde Staten van de desbetreffende provincie.
- 6
Aanvraagformulier Culturele basisinfrastructuur 2025-2028, p. 7.
- 7
Voor zes bovensectorale ondersteunende instellingen gelden andere criteria, namelijk: inhoudelijke kwaliteit van de kernactiviteiten, relevantie voor de doelgroep, wendbaarheid en bedrijfsmatige gezondheid.
- 8
Wanneer de raad een dergelijk advies gaf, deed hij de aanbeveling dat de instelling een (deel van een) nieuw plan voor aanvang van de nieuwe subsidieperiode moest indienen bij het ministerie van OCW, dat vervolgens aan de raad ter advisering werd voorgelegd.
- 9
Het gaat dan om de huidige BIS-instellingen en de instellingen die buiten de BIS om nu een meerjarige projectsubsidie ontvangen voor uitvoering van taken die zij beschreven in hun aanvraag voor de BIS 2021-2024.
- 10
Ten opzichte van *Culturele basisinfrastructuur. Advies BIS 2021-2024* (2020).
- 11
Raad voor Cultuur, *Culturele basisinfrastructuur. Advies BIS 2021-2024* (2020), p. 9.
- 12
codedi.nl/begrippenlijst-beleidsscan-code-di
- 13
Onder neurodiversiteit verstaat de raad de verscheidenheid en variatie van neurologische, cognitieve en psychologische ontwikkeling van de hersenen die ervoor zorgen dat sociale, linguïstische en zintuigelijke informatie op verschillende manieren wordt verwerkt. Op te splitsen in typisch (de meerderheidsnorm) en atypisch. Denk bij atypische neurodiversiteit aan personen met autisme, hoogsensitiviteit of ADD/ADHD. (Bron: codedi.nl/begrippenlijst-beleidsscan-code-di)
- 14
Raad voor Cultuur, *Toegang tot cultuur* (2024).
- 15
Deze vier doelstellingen zijn 1. Creatief en kunstzinnig talent in alle genres en disciplines krijgt voldoende kansen en mogelijkheden om zich artistiek te ontplooiën; 2. Iedereen in Nederland heeft, ongeacht leeftijd, culturele achtergrond, inkomen en woonplaats, toegang tot cultuur; 3. De overheid waarborgt een pluriform aanbod van cultuur, waarin het bestaande wordt gekoesterd en het nieuwe wordt omarmd; 4. Er is een wederkerige relatie tussen cultuur en samenleving. Cultuur functioneert als veilige haven om kritisch te kunnen reflecteren op de samenleving en haar burgers. Omgekeerd geeft de culturele sector zich rekenschap van zijn plek in de maatschappij. Zie *Toegang tot cultuur* (2024), p. 20.
- 16
Deze worden niet alleen in het eerdergenoemde *Toegang tot cultuur* (2024) genoemd, maar ook onder andere in *Cultuur dichtbij, dicht bij cultuur* (2019), *Culturele basisinfrastructuur. Advies BIS 2021-2024* (2020) en *Beweging in het bestel* (2022).
- 17
Zie Regeling op het specifiek cultuurbeleid, 28 november 2023, toelichting 1.3.

Inleidingen sectoren

Podiumkunsten Theater

		Aangevraagd	Geadviseerd/ *Gereserveerd
			<i>Bedragen in euro's</i>
Fryske Toaniel Stifting Tryater	Leeuwarden	2.017.801	2.017.801
Internationaal Theater Amsterdam	Amsterdam	3.553.223	2.022.500
Het Nationale Theater	Den Haag	3.375.200	*3.375.200
Noord Nederlands Toneel	Groningen	3.704.113	3.375.200
Theater Rotterdam	Rotterdam	3.375.200	3.375.200
Theater Utrecht	Utrecht	2.022.500	2.022.500
Toneelgroep Maastricht	Maastricht	3.159.300	2.022.500
Toneelgroep Oostpool	Arnhem	3.367.000	3.367.000
Het Zuidelijk Toneel	Tilburg	2.022.500	2.022.500

De categorie

Op basis van artikel 3.12 van de Regeling op het specifiek cultuurbeleid is er in de categorie Theater plaats voor vier grote theaterinstellingen, vier middelgrote theaterinstellingen en één Friestalig gezelschap.

Grote instellingen worden geacht minstens twee grotezaalvoorstellingen per jaar te maken en beleid te voeren dat doorstroming van talent naar de grote zaal bevordert; middelgrote instellingen dienen jaarlijks minstens één grotezaalproductie te maken. In de regeling is ook een extra bijdrage gereserveerd voor een instelling die zich internationaal kwalitatief onderscheidt. Omdat de instellingen volgens de regeling in de zogenaamde kernpunten verspreid door het land gevestigd moeten zijn, is de geografische spreiding in deze categorie gegarandeerd. In de drie grote gemeenten (Amsterdam, Den Haag, Rotterdam) mag ten hoogste aan twee grote instellingen en één middelgrote instelling subsidie worden verleend.

Buiten de grote gemeenten mag aan ten hoogste twee grote, drie middelgrote en één Friestalig gezelschap subsidie worden verleend. Voor de komende periode vroegen twee middelgrote instellingen aan als grote instelling: Toneelgroep Maastricht en Theater Rotterdam. Opvallend is dat een aantal instellingen minder subsidie aanvraag dan volgens de regeling mogelijk was geweest.

Algemene indruk

De afgelopen subsidieperiodes hebben de theatergezelschappen in de Culturele basisinfrastructuur (BIS) steeds meer een eigen profiel gekregen. Daarmee werd het theateraanbod voor de grote zalen veel gevarieerder: van interdisciplinair theater tot geëngageerd theater gericht op de jongere generaties, en van goed gemaakt repertoiretoneel tot Friestalig theater op locatie. In de afgelopen jaren is een aantal van deze instellingen van directie

gewisseld: in Arnhem, Utrecht, Amsterdam en Tilburg trad een nieuwe artistieke leiding aan. Daardoor lijkt de pluriformiteit in vormen alleen nog maar toe te nemen. De raad juicht dat toe. Een opvallende ontwikkeling is dat het genre musical door verschillende gezelschappen wordt omarmd.

Instellingen zijn zich bewuster geworden van het belang van maatschappelijke verbinding en het vinden van een breder publiek. Die beweging wordt ook gereflecteerd in het grotere belang dat de raad, conform de regeling en het beoordelingskader, hecht aan maatschappelijke betekenis en toegankelijkheid. Veel instellingen beschrijven hoe zij zich verhouden tot de maatschappelijke actualiteit en welke gevolgen dat heeft voor hun aanbod. Zo viel het de raad in positieve zin op dat in vrijwel alle plannen aandacht wordt besteed aan duurzaamheid. Het is verder mooi om in de plannen te lezen dat meerdere instellingen de artistieke keuzes, publiekswerking en maatschappelijke betekenis steeds meer met elkaar verknopen. Die brede aandacht voor maatschappij en publiek heeft duidelijk effect, want instellingen streven er niet alleen naar een breder en diverser publiek te bereiken, het lijkt ze ook te lukken, zonder dat het ten koste lijkt te gaan van het traditionele publiek. Zo richt een groeiend aantal instellingen zich expliciet op een jonger publiek.

De zoektocht naar nieuw publiek staat niet haaks op artistiek experiment. Een aantal instellingen experimenteert juist met nieuwe vormen van musical, maar ook met dans en performance om zo de grenzen van het toneelgenre op te rekken en om nieuwe publieksgroepen aan te spreken. Het is daarom jammer dat sommige podia nog huiverig lijken te zijn voor experiment in hun grote zalen. De raad vindt het van belang dat die podia ook BIS-instellingen programmeren, om het publiek mee te nemen in de interessante artistieke ontwikkelingen die er in het theater gaande zijn. Bovendien trekt het programmeren van ander aanbod ook weer nieuw publiek naar de theaters.

Juist omdat de BIS-theatergezelschappen een belangrijke rol spelen in de artistieke ontwikkeling van het (grotezaal)toneel, hebben ze ook een grote verantwoordelijkheid voor nieuwe generaties makers. De raad vindt het daarom problematisch dat talentontwikkeling bij meerdere gezelschappen weinig ruimte krijgt. In de regeling staat expliciet opgenomen dat grote theatergezelschappen talent moeten begeleiden naar de grote zaal. Maar de motivatie om dit te doen zou vooral intrinsiek moeten zijn, aangezien er al weinig ruimte voor talent is om zich na de opleiding te ontwikkelen. Daarom ligt hier een belangrijke opdracht voor de grote gezelschappen. Bovendien brengt de jongste generatie ook weer nieuwe perspectieven en inzichten mee, waardoor het artistiek onderzoek van de gezelschappen verder kan worden versterkt.

Uit eerdere (monitor)gesprekken en uit berichten in de media bleek dat de werkdruk bij een aantal instellingen de afgelopen jaren onverantwoord hoog was. Het is dan ook opvallend dat daar in de plannen niet of nauwelijks op wordt gereflecteerd. De instellingen hebben in hun plannen een gedeelde noodkreet opgenomen op het gebied van bedrijfsvoering. Zij geven aan dat indexering van de subsidie niet toereikend is om alle opgelopen kosten te dekken. Dat zou betekenen dat zij niet al hun ambities of geplande activiteiten kunnen waarmaken. Eerder heeft de raad al aangegeven dat fair practice wat

hem betreft belangrijker is dan een grote kwantiteit aan plannen en ambities. Het valt daarom op dat bij veel instellingen een gat in de begroting zou kunnen ontstaan als gevolg van inflatie en stijgende loonkosten, maar dat zij geen antwoord formuleren op de vraag wat ze minder gaan doen om de begroting in dat geval sluitend te krijgen. In het verlengde daarvan is het ook opvallend dat de financieringsmix van de instellingen soms nog weinig gevarieerd is. Aan de mogelijkheid om bijvoorbeeld bij andere (private) fondsen subsidie aan te vragen of meer werk te maken van particuliere bijdragen of sponsors wordt in de plannen nauwelijks aandacht besteed.

Afweging

Zowel binnen als buiten de drie grote gemeenten (Amsterdam, Rotterdam en Den Haag) vroegen meer theatergezelschappen als grote instelling aan dan dat er plekken zijn. In de grote gemeenten vroegen ITA, Theater Rotterdam en Het Nationale Theater aan als grote instelling, daarbuiten vroegen Toneelgroep Maastricht, Theater Oostpool en NITE aan als grote instelling. NITE en ITA vroegen ook het extra budget aan dat is gereserveerd voor een grote instelling die op internationaal niveau onderscheidend is door een excellent uitvoeringsniveau.

Dit betekent dat de raad drie afwegingen moest maken: welke instellingen vallen in de categorie groot in de grote gemeenten, welke instellingen vallen in die categorie buiten de grote gemeenten en aan welke instelling komt het extra internationale budget toe?

In de drie grote gemeenten heeft de raad ervoor gekozen te adviseren Theater Rotterdam en Het Nationale Theater aan te wijzen als groot gezelschap en ITA als middelgroot, wat een verschuiving betekent ten opzichte van de huidige situatie. De plannen van Theater Rotterdam en Het Nationale Theater zijn op alle vlakken (artistieke kwaliteit, maatschappelijke betekenis en toegankelijkheid) beter dan die van ITA. De raad was de afgelopen subsidieperiodes kritisch op de plannen van ITA, vooral op het gebied van artistieke zeggingskracht, diversiteit, reisbeleid en talentontwikkeling. In de huidige plannen is daarop te weinig verbetering te zien. Hij had verwacht te lezen hoe de nieuwe directie een koerswijziging zou vormgeven, maar deze wordt in de plannen slechts beperkt benoemd. Juist omdat de artistiek directeur zo geëngageerd is, valt het op dat het in de artistieke plannen aan een inhoudelijk-artistieke onderbouwing ontbreekt en de raad leest ook niet terug wat de maatschappelijke doorwerking van die plannen is. Daardoor vindt hij de aanvraag op het gebied van oorspronkelijkheid en zeggingskracht beperkt uitgewerkt. Het ontbreekt in de plannen ook aan een reflectie op de vraag hoe de beperkte nieuwe accenten die wel worden beschreven hun weg zullen vinden naar de rest van de organisatie. Ook is de raad kritisch over het beperkte nationale reisbeleid van ITA: zij toert nauwelijks door het land en is in Nederland voornamelijk in haar standplaats Amsterdam te zien.

Theater Rotterdam daarentegen heeft een plan ingediend waarin de doorvoelde artistieke visie van de directie op alle plekken in de organisatie en in de artistieke plannen is terug te zien. Ook ziet de raad een grotere motivatie om aan maatschappelijke betekenis te winnen, de toegankelijkheid te vergroten en die aan het artistieke beleid te verbinden, waardoor alles in het plan organisch met elkaar samenhangt. Daar komt nog bij dat de plannen van Theater Rotterdam op het gebied van genrepluriformiteit meer toevoegen aan het huidige theaterlandschap.

Het Nationale Theater diende ook een plan in waarin de artistieke visie op een mooie manier verknoot is met de artistieke keuzes, de maatschappelijke betekenis en de toegankelijkheid van de instelling. Daarmee versterkt de instelling haar positie als maatschappelijk betrokken stadsgezelschap, dat talentontwikkeling tot een van haar kerntaken rekent. Ze voelt bovendien een grotere verantwoordelijkheid om haar werk ook op andere plekken in het land te laten zien.

De raad heeft ervoor gekozen te adviseren Toneelgroep Maastricht aan te wijzen als middelgroot gezelschap, anders dan de instelling heeft aangevraagd. De raad vindt dat de huidige grote gezelschappen buiten de grote gemeenten (NITE en Theater Oostpool) een interessante artistieke ontwikkeling hebben doorgemaakt en de afgelopen periode goed hebben gefunctioneerd. Hij wil deze instellingen daarom de kans geven die lijn door te zetten. In de plannen van Toneelgroep Maastricht leest de raad te weinig wat haar artistieke keuzes zijn en wat zij inhoudelijk wil gaan doen. Het valt vooral op dat plannen voor grote locatieprojecten ontbreken; juist met die projecten bereikt ze een groot lokaal publiek. De raad is onder de indruk van het ondernemerschap en het publieksbereik van de instelling, maar dat is op zichzelf geen argument voor het beoordelen van de instelling als grote instelling. Toneelgroep Maastricht legt onvoldoende uit waarom zij die grotere bijdrage nodig heeft. Als belangrijkste argument noemt de instelling dat ze de afgelopen periode feitelijk al opereerde als een grote theaterinstelling en dat dat niet langer financieel houdbaar is. De raad vindt het echter de keuze van de instelling zelf om meer te doen dan financieel mogelijk is.

De raad moest ook een afweging maken over het extra budget voor internationale excellentie. De raad heeft er meer vertrouwen in dat de internationale plannen van ITA worden waargemaakt dan die van NITE. Op dit moment kan hij niet positief oordelen over de aanvraag van NITE voor internationale excellentie. Bij NITE las de raad (interessante) ambities, maar het is niet duidelijk in hoeverre deze daadwerkelijk kunnen worden gerealiseerd. Waar ITA kan leunen op een al bestaande grote internationale reputatie en de instelling bewezen is ingebed in een groot internationaal netwerk, is dit alles bij NITE nog in opbouw. Het werk van de artistiek directeur van ITA leent zich bijzonder goed om in een internationale context te tonen, zeker in combinatie met het op internationaal niveau excellerende acteursensemble. Ook op dit gebied moet NITE zich nog bewijzen.

De raad had graag gezien dat het extra budget voor internationale excellentie op basis van haar uitstekende internationale reputatie en de kwaliteit van haar aanvraag op dit specifieke onderwerp werd toegekend aan ITA, maar omdat hij adviseert deze instelling te subsidiëren als middelgrote theaterinstelling staat de regeling dit niet toe.

Podiumkunsten

Dans

		Aangevraagd	Geadviseerd <i>Bedragen in euro's</i>
Club Guy & Roni	Groningen	2.081.585	2.081.585
Introdans	Arnhem	3.683.500	3.683.500
ISH	Amsterdam	1.963.050	0
Nationale Opera & Ballet	Amsterdam	8.753.900	8.753.900
Nederlands Dans Theater	Den Haag	8.210.701	8.210.701
Scapino Ballet Rotterdam	Rotterdam	2.208.832	2.103.044

De categorie

Op grond van artikel 3.14 van de Regeling op het specifiek cultuurbeleid biedt de Culturele basisinfrastructuur (BIS) plaats aan vijf instellingen met als kernactiviteit het verzorgen van dansrepertoire. Voorwaarden die hierbij gelden zijn dat de instelling:

- een substantieel deel van haar voorstellingen realiseert op een podium dat meer dan 400 zitplaatsen heeft in de regio of de gemeente waar de instelling haar standplaats heeft;
- haar activiteiten verspreid over het jaar realiseert;
- voor haar artistieke continuïteit niet afhankelijk is van één maker of een groep van makers van dans; en
- een beleid voert dat talentontwikkeling bevordert.

Er kan aan ten hoogste vijf instellingen subsidie worden verstrekt, waarvan:

- één instelling voorziet in een voor Nederland onderscheidend grootschalig repertoire op het gebied van ballet in een internationale context en zich richt op een groot landelijk publieksbereik;
- één instelling voorziet in de verzorging van grootschalig, onderscheidend modern dansaanbod in een internationale context;
- één instelling voorziet in de productie en distributie van grootschalig, onderscheidend dansaanbod en in de productie en distributie van jeugddans; en
- twee instellingen die voorzien in de productie en distributie van grootschalig, onderscheidend dansaanbod.

Op grond van dit artikel wordt per kernpunt aan niet meer dan één instelling subsidie verstrekt.

Adviezen

De raad heeft in totaal zes aanvragen ter beoordeling voorgelegd gekregen. Vijf instellingen ontvangen op dit moment BIS-subsidie: Het Nationale Ballet (als onderdeel van stichting Nationale Opera & Ballet), Nederlands Dans Theater, Introdans, Club Guy & Roni en Scapino Ballet. Ook ISH heeft een aanvraag ingediend. Deze instelling opteert voor een BIS-positie in het onderdeel van het artikel op basis waarvan momenteel Club Guy & Roni en Scapino subsidie ontvangen. De raad adviseert vijf aanvragen te honoreren: Club Guy & Roni, Introdans, Nederlands Dans Theater, Scapino en Het Nationale Ballet. De raad is positief over de aanvraag van ISH, maar adviseert na afweging deze instelling niet op te nemen in de BIS (zie 'Afwegingen').

Behalve bij de producerende instellingen in de categorie Dans is het genre dans ook op andere plekken in de BIS vertegenwoordigd, namelijk in de categorieën Festivals, Jeugdpodiumkunsten en Ontwikkelinstellingen. Zie hiervoor de betreffende adviezen.

Algemene indruk

De kwaliteit van de Nederlandse BIS-dansgezelschappen is hoog, het vakmanschap van de choreografen en de virtuositeit van de dansers is van wereldniveau. De gezelschappen bieden het publiek met hun voorstellingen een brede variëteit aan stijlen en danstalen. Dit blijkt ook uit de hoge bezoekcijfers. De instellingen zijn van grote waarde voor de artistieke ontwikkeling van de dans.

De gezelschappen hebben, mede dankzij ruimhartige overheidssteun, de jaren die door de coronacrisis werden getekend overleefd. Waar de wereld meermaals op slot ging, toonden zij zich creatief en wendbaar en zorgden ze ervoor dat danserslichamen getraind bleven en dat zij publiek konden bereiken, al dan niet digitaal. De raad ziet in de plannen voor de komende periode dat de dansinstellingen over het algemeen een terugkeer naar hun basis en hun kernwaarden beogen. Bij NDT vertaalt dat zich bijvoorbeeld in het versterken van de focus op de totstandkomingsprocessen van voorstellingen. Bij andere instellingen is te zien dat er relatief veel hernemingen op het programma staan, en dat bestaande samenwerkingen veelal worden voortgezet. Deze focus op de bekende kwaliteiten en bestaansredenen zijn begrijpelijk in het licht van de uitdagende voorbije jaren. Tegelijk streven de instellingen naar nieuwe ontwikkelingen op artistiek-inhoudelijk gebied en is hun focus op actualiteit groeiende. De raad verwacht dat de instellingen in de komende periode weer meer artistiek risico durven te nemen en dat de artistieke positionering meer centraal komt te staan. Hij ziet hier naar uit.

Ook in de wijze waarop de artistieke leiding is ingericht is een grote bandbreedte te zien onder de BIS-dansinstellingen. Bij NDT is de keuze gemaakt een artistiek directeur aan te stellen die functioneert als curator van het programma. Een gezelschap als Scapino kiest daarentegen juist voor een artistiek directeur die de meeste voorstellingen zelf creëert. De keuze die een instelling hierin maakt is van grote betekenis en invloed op die instelling

en haar profiel. Wat de gemaakte keuzes gaan betekenen en hoe deze ontvangen zullen worden door het publiek heeft gedurende de komende subsidieperiode de volle aandacht van de raad.

Over het algemeen is sprake van een hoopgevende en belangwekkende beweging naar meer *empowerment* van de dansers bij de verschillende instellingen. Zij gaan een grotere rol spelen als makers bij de totstandkoming van voorstellingen en fungeren niet langer louter als instrument voor de vertaling van de artistieke ideeën van de choreograaf.

Er is in de aanvragen veelal voldoende aandacht voor de Governance Code Cultuur, de Code Diversiteit & Inclusie en de Fair Practice Code. De omgang ermee is per instelling verschillend en de aandacht hiervoor bij de een meer intrinsiek gemotiveerd dan bij de andere. Diversiteit en inclusie is bij Club Guy & Roni bijvoorbeeld dermate in het dna verankerd dat aan deze code, vooral op het gebied van culturele meerstemmigheid, op een natuurlijke manier invulling wordt gegeven. ISH werkt, onder meer door bijzondere samenwerkingen, aan verbinding tussen hiphop en andere kunstvormen. Mooi is de manier waarop Introdans zich richt op ‘empowerment door dans’, bijvoorbeeld door te werken met dansers die, mentaal of fysiek, afwijken van de norm.

Ook voor het thema sociale veiligheid, een van de kernwaarden van de Fair Practice Code, hebben de instellingen veel aandacht. Juist in de danswereld is dit van zeer groot belang. Het rapport ‘Schaduw dansen’, het onderzoek naar de cultuur, aard en omvang van grensoverschrijdend gedrag in de danssector, bevestigt dit belang.^[1] Naar aanleiding van het rapport reflecteren de instellingen in hun aanvraag op zaken als het implementeren of herzien van gedragscodes en het doen van onderzoek naar psychosociale arbeidsdruk.

Afgaand op de aanvragen krijgt het publiek over het algemeen een centralere rol. Het wordt bij een aantal van de instellingen zelfs op een of andere manier betrokken in het maakproces van voorstellingen. Scapino wil dit bijvoorbeeld gaan doen tijdens salons, waarbij haar pand wordt opengesteld en het publiek een preview krijgt van de schetsen, kostuumontwerpen en prototypes van komende voorstellingen en hierop feedback kan geven. Club Guy & Roni werkt ook met een open houding en betreft haar achterban bij de totstandkoming van voorstellingen. Hierbij wil zij in de toekomst ook het nieuwe digitale platform ‘Venues of the Future’ inzetten. Dit zijn interessante voornemens om het publiek meer te betrekken bij de ontwikkeling van nieuwe producties.

De instellingen worden over het algemeen (zeer) goed bezocht maar er liggen duidelijk nog grote uitdagingen in de verbreding van de samenstelling van het bereikte publiek. De zalen zitten vaak vol, maar een brede vertegenwoordiging van de samenleving in de theaters speelt een belangrijke rol in het toekomst bestendig houden van de sector. De raad kijkt in dat licht uit naar de manier waarop de nieuwe kleine zaal van Het Nationale Ballet, Studio Boekman, van invloed zal zijn op innovatie en experiment binnen het gezelschap en op het publieksbereik. In de plannen van de instellingen valt op dat marketing

en publiciteit minder aandacht krijgen dan wellicht gewenst met het oog op het bereiken van een nieuw publiek. De raad mist hier vaak innovativiteit.

De digitalisering die aanvankelijk noodgedwongen in een stroomversnelling kwam door de coronacrisis, wordt in een aantal plannen verder ontwikkeld, bijvoorbeeld ten behoeve van publieksbenadering. De omgang met digitalisering verschilt per instelling. Die ruimte mag er volgens de raad ook zijn: hij juicht een bewuste keuze toe, ook als dat betekent dat een instelling minder op digitalisering inzet. Digitalisering kan op allerlei manieren gebruikt worden om afstanden te overbruggen en de toegankelijkheid van kernactiviteiten te vergroten. NDT werkt samen met ITA en Holland Festival aan een digitaal theater, onder andere met steun van Cultuurloket DigitALL. Digitalisering biedt ook mogelijkheden voor archivering: zo ontwikkelde Introdans een digitaal dansarchief en wordt bij Scapino samen met Rotterdamse partners stevig ingezet op het vergroten van de beschikbaarheid van registraties van choreografieën. Hiermee beschermen instellingen hun nalatenschap.

Afwegingen

De raad heeft een afweging moeten maken tussen instellingen met een positief advies voor het onderdeel van het artikel waar plek is voor twee instellingen die voorzien in de productie en distributie van grootschalig, onderscheidend dansaanbod. Drie instellingen hebben hiervoor een aanvraag ingediend en hebben een positief oordeel gekregen.

De raad heeft voor het maken van de afweging allereerst gekeken naar de bepalingen in de regeling wat betreft regionale spreiding. Omdat op grond van artikel 3.14 per kernpunt^[2] aan niet meer dan één instelling subsidie kan worden verstrekt, heeft de raad ISH afgewogen tegen Het Nationale Ballet. Beide instellingen zijn gevestigd in Amsterdam. Het Nationale Ballet is van uitzonderlijke waarde voor de Nederlandse dans en de betekenis daarvan in het buitenland. Daarbij overweegt de raad dat er maar één aanvrager is voor het onderdeel van de regeling waarvoor Het Nationale Ballet aanvraagt. Daarom adviseert hij om Het Nationale Ballet te honoreren. Dit betekent automatisch dat ISH afvalt in de afweging, omdat ISH eveneens is gevestigd in Amsterdam.

De raad had graag meer ruimte gehad om een hiphopdansgezelschap deel te laten uitmaken van de BIS in deze categorie. De mogelijkheid dat ISH een plek zou krijgen werd van meet af aan ernstig verkleind door de in de regeling opgenomen bepaling omtrent regionale spreiding.

Subsidieverdeling

De twee instellingen die de raad adviseert op te nemen in de BIS op grond van artikel 3.14, tweede lid, onderdeel d van de regeling vroegen samen 4.290.417 euro aan. Dat is 83.117 euro meer dan het subsidieplafond toelaat. De raad adviseert Club Guy & Roni het aangevraagde bedrag van 2.081.585 euro toe te kennen en Scapino, dat 2.208.832 euro aanvraagt, 2.103.044 euro toe te kennen, zodat beide instellingen binnen het subsidieplafond kunnen worden gehonoreerd. Club Guy & Roni vraagt een bedrag

aan conform prijspeil 2023, evenals de aanvragers in de andere onderdelen van de categorie. Scapino rekent met een hoger bedrag, naar eigen zeggen vooruitlopend op indexatie. De raad gaat niet mee in die redenering en adviseert het door Scapino aangevraagde extra bedrag niet te honoreren.

Eindnoten

1

Marjan Olfers et al., *Schaduwtdansen. Een onderzoek naar grensoverschrijdend gedrag in het dansen* (2023), in opdracht van het ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

2

De kernpunten zijn gemeente Groningen, gemeente Arnhem, gemeente Utrecht, gemeente Maastricht, gemeente Den Haag, gemeente Rotterdam, gemeente Amsterdam en Brabantstad.

Podiumkunsten

Symfonieorkesten

		Aangevraagd	Geadviseerd/ *Gereserveerd
			<i>Bedragen in euro's</i>
Het Balletorkest	Amsterdam	5.600.400	5.600.400
Koninklijk Concertgebouworkest	Amsterdam	9.248.250	8.407.500 *840.750
Metropole Orkest	Hilversum	4.678.203	4.678.203
Nederlands Philharmonisch Orkest	Amsterdam	13.558.407	13.517.700
Noord Nederlands Orkest	Groningen	8.102.600	8.102.600
philharmonie zuidnederland	Eindhoven/Maastricht	9.060.873	9.060.873
Phion	Enschede/Arnhem	9.459.300	9.459.300
Residentie Orkest	Den Haag	4.256.690	4.256.690
Rotterdams Philharmonisch Orkest	Rotterdam	5.202.615	5.202.615

De categorie

De categorieën Symfonieorkesten (artikel 3.16 van de Regeling op het specifiek cultuurbeleid), Symfonieorkest met begeleidingsactiviteiten primair voor opera (3.17), Symfonieorkest met begeleidingsactiviteiten primair voor dans (3.18) en Symfonieorkest met aanbod van pop- en jazzmuziek (3.19) bieden gezamenlijk ruimte aan negen symfonieorkesten, verspreid door het land.

Vanuit categorie 3.16 worden zes symfonieorkesten ondersteund in de regio's Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Oost-Nederland, Zuid-Nederland en Noord-Nederland. Voorwaarden zijn dat ze een breed symfonisch repertoire aanbieden, hun activiteiten op een geconcentreerde wijze spreiden in hun regio of verzorgingsgebied en samenwerken met andere orkesten en derden. Daarnaast moeten zij een beleid voeren dat talentontwikkeling bevordert en tenminste eens per jaar 'om niet' meewerken aan een opera van een opera-instelling in de BIS. Voor de orkesten in Zuid-Nederland en Oost-Nederland geldt dat zij jaarlijks twee opera's moeten begeleiden. Voor de orkesten in deze categorie is respectievelijk 8.407.500 euro (Amsterdam), 9.459.400 euro (Rotterdam en Den Haag gezamenlijk, regio Oost en regio Zuid) en 8.102.600 euro (regio Noord) beschikbaar. Er is daarnaast een toeslag van 10 procent beschikbaar voor één instelling die zich internationaal onderscheidt door een excellent uitvoeringsniveau en zich profileert op de relevante internationale concertpodia.

Vanuit categorie 3.17 wordt één instelling ondersteund met als kernactiviteiten het begeleiden van operaproducties en het verzorgen van symfonisch aanbod. Deze instelling dient tenminste zesmaal per jaar 'om niet' een opera van een opera-instelling in de BIS te begeleiden. Ook voor deze instelling

geldt als voorwaarde dat zij een breed repertoire aanbiedt en een beleid voert ter bevordering van talentontwikkeling. Ze moet daarnaast een relevante seizoenprogrammering aanbieden van symfonische concerten in het verzorgingsgebied van de gemeente Haarlem. Voor dit orkest is 13.517.700 euro beschikbaar.

Vanuit categorie 3.18 wordt één instelling ondersteund met als kernactiviteit het begeleiden van dansproducties van twee dansinstellingen in de BIS, waarbij het orkest de basisbezetting ‘om niet’ dient aan te bieden. Voor dit orkest is 5.600.400 euro beschikbaar.

Vanuit artikel 3.19 ten slotte wordt één instelling ondersteund met als kernactiviteit het verzorgen van pop- en jazzaanbod in een symfonische bezetting, op voorwaarde dat dit orkest een breed repertoire aanbiedt en een beleid voert dat talentontwikkeling bevordert. Voor dit orkest is 4.956.600 euro beschikbaar.

Ten opzichte van de periode 2021-2024 is er extra budget beschikbaar gesteld voor deze categorieën instellingen ter bevordering van fair practice. Daarnaast werden de plafonds in artikel 3.16 tot en met 3.19 extra aangevuld om te kunnen voorzien in eerlijke honorering van remplaçanten in het kader van de Wet arbeidsmarkt in balans.

Aanvragen

De raad kreeg voor elk van de beschikbare plekken in de BIS één aanvraag voorgelegd. Het gaat om de orkesten die ook in de periode 2021-2024 deel uitmaken van de BIS: in categorie 3.16 het Koninklijk Concertgebouworkest (Amsterdam), het Noord Nederlands Orkest (Groningen), Philzuid (Maastricht/Eindhoven), Phion (Enschede/Arnhem), het Residentie Orkest (Den Haag) en het Rotterdams Philharmonisch Orkest; in categorie 3.17 het Nederlands Philharmonisch Orkest (Amsterdam); in categorie 3.18 Het Balletorkest (Amsterdam); en in categorie 3.19 het Metropole Orkest (Hilversum).

Algemeen beeld

De raad oordeelt in het algemeen positief over de kwaliteit van de ingediende plannen. De orkesten presenteren in zijn ogen aansprekende programma's voor de komende subsidieperiode, met concerten en activiteiten die aansluiten bij de beoogde doelgroepen. De raad wil in het bijzonder de plannen van het Metropole Orkest, het Noord Nederlands Orkest en het Rotterdams Philharmonisch Orkest uitlichten als voorbeelden van sterke, bevlogen aanvragen. Het elan, de helderheid en het zelfbewustzijn dat uit deze plannen spreekt, heeft hem in het bijzonder geënthousiasmeerd. Twee plannen vond de raad inhoudelijk beperkt. Het Koninklijk Concertgebouworkest vraagt vooral aandacht voor zijn financiële situatie, ten koste van aandacht voor zijn artistiek-inhoudelijke plannen. Philzuid licht goed de wijze toe waarop het orkest zich de komende subsidieperiode wil profileren, maar de daaruit voortkomende artistieke keuzes blijven in het plan onderbelicht.

Bedrijfsmatige gezondheid

De meeste orkesten kaarten in hun aanvragen de financiële grenzen aan waar ze tegenaan lopen, verband houdend met de sterk gestegen kosten voor remplaçanten als gevolg van de Wet arbeidsmarkt in balans en gestegen kostenposten als huur en energie. Enkele orkesten geven aan dat de deeltijd-aanstellingen die ze de musici kunnen bieden te krap zijn voor een goede concertplanning en voor de musici om goed in hun levensonderhoud te kunnen voorzien. Daarnaast uiten enkele orkesten de wens hun musici meer dan 100 procent van de cao-salarissen te betalen om tegemoet te komen aan het dure leven in de stad, wat met de huidige budgetten niet mogelijk is. De raad heeft in dit opzicht vooral zorgen over het Metropole Orkest en het Noord Nederlands Orkest, die beide (als enige orkesten) geen subsidie ontvangen van gemeente of provincie, en over Het Balletorkest, waarvoor hetzelfde geldt en dat bovendien weinig eigen ondernemersruimte heeft. Een risico dat de raad ziet met betrekking tot de Wet arbeidsmarkt in balans, is dat de werkgelegenheid afneemt voor remplaçanten buiten de standplaatsen van de orkesten. Omdat reistijd als werktijd geldt, dreigen zij minder vaak te worden ingehuurd. Een bijkomend probleem is dat getalenteerde componisten en musici vaker onder de noemer ‘talentontwikkeling’ worden ingehuurd, omdat ze daarmee goedkoper zijn. De raad maakt zich zorgen over deze ontwikkelingen voor de arbeidssituatie van musici en componisten.

Artistieke kwaliteit, maatschappelijke betekenis en toegankelijkheid

De financiële krapte belemmert de orkesten niet om interessante artistieke en maatschappelijke plannen te presenteren. Opvallend is dat de meeste orkesten melden dat hun publiek na de coronacrisis jonger is geworden en dat die trend lijkt door te zetten. De raad herkent dit ook in de zalen. Hij kan zich voorstellen dat de orkesten een gezamenlijke strategie ontwikkelen om deze tendens verder te stimuleren.

De meeste orkesten voelen een grote verantwoordelijkheid voor muziek-educatie voor kinderen en jongeren en ontplooiën daarnaast diverse activiteiten voor en met bewoners van verschillende stadswijken en kwetsbare publieksgroepen. De raad ziet dat de orkesten allemaal een inhoudelijk programma hebben ontwikkeld dat past bij hun eigen stad of regio en dat ze zich elk met een eigen profiel van elkaar onderscheiden. Daartoe slaan ze in toenemende mate de handen ineen met relevante culturele en maatschappelijke partners en onderwijsorganisaties in de omgeving.

De gezamenlijke orkesten hebben in de periode 2021-2024 in samenwerking met twee externe adviesbureaus een zogeheten ‘impactmodel’ ontwikkeld, waarin ze de impact die ze als orkesten (kunnen) hebben op het culturele klimaat en op de samenleving meerdimensionaal in kaart hebben gebracht. In de ingediende plannen is voelbaar hoe zij de hieruit verkregen resultaten en ideeën omzetten in concrete programmering en activiteiten om de eigen impact verder te vergroten.

Operabegeleidingen

Enkele orkesten uit de categorie Symfonieorkesten (artikel 3.16) geven in hun aanvragen aan dat ze worstelen met de voorwaarde uit de regeling die stelt dat zij eenmaal of tweemaal per jaar ‘om niet’ een opera moeten begeleiden van een van de BIS-operagezelschappen, vanwege de hoge kosten die deze verplichting met zich meebrengt. De raad heeft in eerdere adviezen de staatssecretaris reeds geadviseerd hiervoor een nieuw, beter bij de tijd passend model te zoeken. Hij benadrukt echter ook dat in de periode 2025-2028 de operabegeleidingen nog een subsidievoorwaarde zijn in de regeling en wijst erop dat hiervan afwijken het probleem verlegt van de orkesten naar de betreffende opera-instellingen.

Podiumkunsten

Muziekensembles en koren

		Aangevraagd	Geadviseerd
		<i>Bedragen in euro's</i>	
Amsterdam Klezmer	Amsterdam	250.000	0
Amsterdam Sinfonietta	Amsterdam	1.331.000	1.242.423
Asko Schönberg	Amsterdam	1.075.000	1.075.000
Cappella Amsterdam	Amsterdam	900.000	0
De Ereprijs	Apeldoorn	385.621	0
Holland Baroque Society	Utrecht	950.000	0
Jazz Orchestra of the Concertgebouw	Amsterdam	590.000	590.000
Kultuurbaar (De Staat)	Nijmegen	275.000	275.000
Nederlands Blazers Ensemble	Amsterdam	1.300.000	1.300.000
Nederlands Kamerkoor	Utrecht	1.673.345	1.585.160
Nederlandse Bachvereniging	Utrecht	1.168.000	1.099.617
het Orkest van de Achttiende Eeuw	Amsterdam	845.000	0
ZO! Gospel Choir	Amsterdam	685.000	0

De categorie

Sinds de subsidieperiode 2021-2024 is in de BIS de categorie Muziekensembles en koren opgenomen. In de periode 2025-2028 is subsidie beschikbaar voor maximaal zeven instellingen met als kernactiviteit het verzorgen van muzikaanbod van een ensemble of koor. In aanmerking komen instellingen die in een internationale context een repertoire aanbieden van oude, (modern-)klassieke of eigentijdse muziek; die een eigen, herkenbare artistieke signatuur hebben die niet afhankelijk is van één of enkele artistiek leiders; en die regelmatig in vaste samenstelling optreden op daarvoor geschikte podia. Deze ensembles of koren hebben een verantwoordelijkheid om in samenspraak met derden, zoals vakopleidingen, voldoende ruimte te bieden voor het opleiden van talenten, bijvoorbeeld door middel van het aanbieden van stageplaatsen. In totaal is voor deze categorie 7.167.200 euro beschikbaar.

Aanvragen

Aanvragers

De raad kreeg in totaal dertien aanvragen van muziekensembles en koren voorgelegd. Zeven van deze aanvragers maken sinds de aanvang van de periode 2021-2024 deel uit van de BIS: Amsterdam Sinfonietta, Asko | Schönberg, De Staat (Stichting Kultuurbaar), Holland Baroque, de Nederlandse Bachvereniging, het Nederlands Blazers Ensemble en het Nederlands Kamerkoor. Zes aanvragers ontvingen in de periode 2021-2024 nog geen BIS-subsidie. Van deze zes ontvingen vijf instellingen in de periode 2021-2024 een meerjarige subsidie van het Fonds Podiumkunsten: de Amsterdam Klezmer Band, Cappella Amsterdam, Orkest De Ereprijs,

Jazz Orchestra of the Concertgebouw en het Orkest van de Achttiende Eeuw. Eén instelling ontving niet eerder meerjarige subsidie van Rijk of gemeente: het ZO! Gospel Choir. Alleen de Amsterdam Klezmer Band en het ZO! Gospel Choir vroegen niet eerder BIS-subsidie aan.

Genres

Wat betreft de verdeling van genres is het palet van aanvragers redelijk pluriform. De Nederlandse Bachvereniging, Holland Baroque en het Orkest van de Achttiende Eeuw houden zich bezig met vroeg-klassieke of oude muziek. Amsterdam Sinfonietta, het Nederlands Kamerkoor en Cappella Amsterdam brengen klassieke muziek uit diverse tijdvakken (tot en met hedendaags) op het podium. Asko|Schönberg en Orkest De Ereprijs specialiseren zich in hedendaags-klassieke muziek.

Het Nederlands Blazers Ensemble is een cross-overensemble dat een mix brengt van (hedendaags) klassiek, pop, jazz, niet-westerse muziek en improvisatie. De Staat is een instelling voor popmuziek. Jazz Orchestra of the Concertgebouw onderscheidt zich met jazz en bigbandmuziek. De meer specialistische Amsterdam Klezmer Band en ZO! Gospel Choir ten slotte zijn speciaal opgericht voor het spelen van respectievelijk klezmer- en gospelmuziek.

Elk van de aanvragende instellingen gaat in de dagelijkse praktijk cross-overs aan met andere genres die de grenzen van het eigen genre verder oprekken en uitdagen.

Thematische lijnen

Het is de raad opgevallen dat de ingediende plannen van hoge kwaliteit zijn. De ensembles tonen zich kundig in hun vakgebied, organiseren een divers palet aan activiteiten en houden zich ook veelvuldig bezig met hun maatschappelijke rol en het toegankelijk maken van hun werk. Voor klassieke ensembles is dat vaak een uitdaging, omdat lang niet iedereen opgroeit met en vanzelf in aanraking komt met klassieke muziek of concertbezoek. Niettemin tonen veel ensembles zich hier voortvarend in. Naast reguliere concerten lijkt het aantal cross-overs met andere genres en disciplines toe te nemen, zoals met andere muzikale genres, theater, opera, dans, muziektheater en beeldende kunst. Hiermee wordt het aantal speelplekken uitgebreid en worden nieuwe publieksgroepen aangeboord.

Bij het bestuderen van de aanvragen zijn de raad enkele thematische lijnen opgevallen. Een paar ontwikkelingen en observaties licht hij hier graag uit:

Maatschappelijke betekenis

De meeste muziekensembles tonen zich sterk maatschappelijk geëngageerd in hun programma's. Als actuele thema's waartoe ensembles zich in hun programmering verhouden worden bijvoorbeeld het slavernijverleden, mentale gezondheid en de klimaatproblematiek genoemd. Er komen diverse samenwerkingen tot stand met artiesten en instellingen, al dan niet internationaal, veelal ook met wortels in Suriname, het Caribisch deel van het Koninkrijk en Indonesië. Veel ensembles ontwikkelen daarnaast programma's met en voor hun eigen stad.

Fair Practice Code

De meeste ensembles hebben zich inmiddels aangesloten bij de cao Muziekensembles. Enkele ensembles bereiden deze stap nog voor. De extra kosten voor fair practice zijn hoog als gevolg van de Wet arbeidsmarkt in balans en de invoering van de cao, onder andere omdat reistijd hier geldt als werktijd en de kosten voor zzp'ers sterk zijn gestegen. Een aantal ensembles vraagt meer aan voor fair practice dan het ministerie van OCW beschikbaar heeft gesteld voor deze categorie instellingen. Bij het toekennen van subsidiebedragen heeft de raad rekening gehouden met motivaties van de instellingen hieromtrent, al heeft hij in drie gevallen niet het volledig extra aangevraagde bedrag kunnen adviseren.

Zie voor een verdere toelichting onder 'Subsidieverdeling' verderop in deze inleiding.

Talentontwikkeling

De meeste ensembles zijn goed aan de slag met talentontwikkeling en hebben bijvoorbeeld jongerenensembles of organiseren compositiewedstrijden. Educatieprogramma's zitten doorgaans ook goed in elkaar, maar beperken zich veelal tot de eigen standplaats of regio. Een paar keer kwam de raad talentontwikkeling ook tegen in besturen en raden van toezicht, door daar een junior-lid in op te nemen dat op die manier bestuurservaring kan opdoen.

Internationalisering

De raad constateert dat de internationale uitstraling van de Nederlandse ensembles wat lijkt af te nemen als gevolg van de eerdergenoemde verhoogde kosten voor musici. Veel ensembles plannen nog maar vier tot acht concerten in het buitenland. Voor de meeste gelden hier ook duurzaamheidsoverwegingen. Er wordt bewuster gereisd, bijvoorbeeld enkel wanneer het bij de eigen artistieke koers past of wanneer er duurzame tijd kan worden besteed aan uitwisseling met musici en publiek in de bezochte landen. De raad ziet een derde mogelijke verklaring voor het afgenomen reizen, namelijk dat door de vergrote focus op regionaal gewortelde verhalen en samenwerkingen de internationale relevantie of aantrekkelijkheid van de Nederlandse ensembles wat afneemt. In de plaats hiervan komen nauwere relaties met lokaal en regionaal, naast landelijk, publiek.

Beoordeling

De raad heeft de aanvragen van Amsterdam Sinfonietta, Asko | Schönberg, Cappella Amsterdam, De Staat, Holland Baroque, Jazz Orchestra of the Concertgebouw, de Nederlandse Bachvereniging, het Nederlands Blazers Ensemble, het Nederlands Kamerkoor, het Orkest van de Achttiende Eeuw en ZO! Gospel Choir positief beoordeeld op grond van de criteria uit de regeling. Deze elf instellingen heeft hij vervolgens tegen elkaar afgewogen (zie hieronder onder 'Afwegingen') om te adviseren over de samenstelling van de BIS-categorie Muziekensembles en koren in de periode 2025-2028.

Twee instellingen kregen op grond van hun aanvragen een negatieve beoordeling van de raad: Orkest De Ereprijs en de Amsterdam Klezmer Band. Dit is nadrukkelijk geen diskwalificatie van de betreffende instellingen, maar

de raad meent dat de aanvragen van deze instellingen niet aan de criteria voor de BIS voldoen.

De raad ziet Orkest De Ereprijs als een belangrijke opdrachtverstrekker en samenwerkingspartner voor hedendaagse componisten. Het vormt daarmee een wezenlijke springplank voor Nederlands compositietalent. De raad vindt echter de maatschappelijke betekenis en de toegankelijkheid van Orkest De Ereprijs te laag voor een ensemble in de BIS. Op het gebied van fair practice en diversiteit en inclusie heeft dit ensemble nog een flinke slag te maken.

De Amsterdam Klezmer Band speelt klezmermuziek op authentieke wijze, met een enthousiasmerende uitwerking op het publiek, waarmee de band in constante interactie staat. Deze band ontplooit echter geen activiteiten op het gebied van talentontwikkeling, wat een voorwaarde is voor de BIS. Daarnaast vindt de raad de maatschappelijke betekenis en toegankelijkheid voor een BIS-ensemble te beperkt.

In beide instellingsadviezen motiveert de raad zijn oordeel nader.

Afwegingen

De raad heeft de elf positief beoordeelde aanvragen nader afgewogen op de wijze zoals voorgeschreven in artikel 3.10 van de Regeling. Daarbij gaat het achtereenvolgens om:

1. Geografische spreiding: de raad streeft zowel naar een goede spreiding van de activiteiten van de BIS-instellingen over het land als naar een goede spreiding van culturele instellingen over het land.
2. Pluriformiteit: de raad streeft ernaar dat de kernactiviteiten van de instellingen binnen deze categorie bijdragen aan een breed (inter)disciplinair spectrum aan BIS-instellingen.
3. Nieuwe disciplines en genres: de raad staat voor een verbreding van de canon en vindt in het verlengde daarvan dat in de BIS een breed spectrum aan kunstvormen en genres vertegenwoordigd moet zijn.

Positief beoordeelde instellingen
Gesorteerd naar vestigingsplaats en genre

	Utrecht	Amsterdam	Nijmegen
Vroeg klassiek/oud	Nederlandse Bachvereniging Holland Baroque	Orkest van de Achttiende Eeuw	
Vroeg en hedendaags klassiek	Nederlands Kamerkoor	Amsterdam Sinfonietta Cappella Amsterdam	
Hedendaags klassiek		Asko Schönberg	
Cross-over		Nederlands Blazers Ensemble	
Pop			Kultuurbaarbaar (De Staat)
Jazz en bigband		Jazz Orchestra of the Concertgebouw	
Gospel		ZO! Gospel Choir	

Gesorteerd naar vorm en genre

	Diverse instrumenten en zang	Diverse instrument-groepen	Instrument-gespecialiseerd	Koor
Vroeg klassiek/oud	Nederlandse Bachvereniging	Holland Baroque Orkest van de Achttiende Eeuw		
Vroeg en hedendaags klassiek			Amsterdam Sinfonietta (strijkers)	Nederlands Kamerkoor Cappella Amsterdam
Hedendaags klassiek		Asko Schönberg		
Cross-over			Nederlands Blazers Ensemble (blazers)	
Pop	Kultuurbaarbaar (De Staat)			
Jazz en bigband		Jazz Orchestra of the Concertgebouw		
Gospel				ZO! Gospel Choir

Geografische spreiding

Met betrekking tot het eerste afwegingsaspect, geografische spreiding, laten de positief beoordeelde instellingen gezamenlijk het volgende beeld zien: de positief beoordeelde instellingen zijn gevestigd in Amsterdam (7), Utrecht (3) en Nijmegen (1). Een goede geografische spreiding kan worden gerealiseerd door instellingen toe te laten uit alle drie deze steden, in een evenwichtige verhouding. Dat maakt dat de volgende instelling als eerste in aanmerking komt voor een plek in de BIS:

- Stichting Kultuurbaar (De Staat), gevestigd in Nijmegen, een instelling voor popmuziek die met een goed uitgedacht meerjarenplan de komende vier jaar wil verder werken aan haar artistieke signatuur door bijvoorbeeld meer samen te werken met audiovisuele kunstenaars en andere artistieke partners en die actuele maatschappelijke thema's aan de basis legt van haar nieuw te ontwikkelen album. Dit ensemble is zowel nationaal als internationaal zeer goed zichtbaar.

Tussen de instellingen in Amsterdam en Utrecht is een nadere afweging nodig. De raad constateert dat de ensemblecultuur in Nederland vooral geconcentreerd is in de steden Amsterdam en Utrecht, twee steden met een goede infrastructuur voor ensemblemuziek. Tegelijk zijn de muziekensembles van oudsher veelvuldige reizigers. Gemiddeld geven de positief beoordeelde ensembles in de periode 2025-2028 twee keer zoveel concerten door het land heen als in de eigen standplaats.

Integrale afweging

Om uit de overige tien positief beoordeelde instellingen zes instellingen te selecteren voor de BIS, heeft de raad conform artikel 3.10 van de regeling een integrale afweging gemaakt op grond van de algemene beoordelingscriteria ('artistieke/inhoudelijke kwaliteit', 'maatschappelijke betekenis', 'toegankelijkheid', 'bedrijfsmatige gezondheid' en 'geografische spreiding'), plus de aspecten pluriformiteit en nieuwe disciplines en genres.

De positief beoordeelde aanvragen dragen maximaal bij aan een breed (inter)disciplinair spectrum aan BIS-instellingen en leiden bovendien tot een verbreding van de BIS.

De raad adviseert allereerst, naast Stichting Kultuurbaar/De Staat, de volgende positief beoordeelde instellingen op te nemen in de BIS:

- Asko | Schönberg, als enige ensemble dat zich specialiseert in hedendaagse klassieke muziek, dat bovendien op hoog niveau functioneert in binnen- en buitenland, met een zeer groot aandeel optredens buiten de standplaats en een grote internationale zichtbaarheid.
- Amsterdam Sinfonietta, als enige strijkersensemble met een voortreffelijke staat van dienst, dat het strijkersrepertoire op alle mogelijke manieren uitdraagt, ook in de confrontatie met andere podiumkunstdisciplines. Ook dit ensemble staat duidelijk internationaal op de kaart.

Tussen de acht andere ensembles heeft de raad een nadere afweging moeten maken.

Niet-klassieke genres

Van de drie niet-klassieke, in Amsterdam gevestigde ensembles die zich bezighouden met nieuwe, nog niet of weinig in de BIS vertegenwoordigde genres, adviseert de raad de volgende ensembles op te nemen in de BIS:

- Nederlands Blazers Ensemble, als vooruitstrevend cross-overensemble dat als geen ander ensemble instrumenten uit westerse en niet-westerse culturen op het podium laat versmelten voor een breed en divers publiek, en dat de focus legt op het enthousiasmeren van jongeren en van Nederlanders met een migratieachtergrond. De aanvraag van dit ensemble vond de raad voorbeeldstellend. Voor zijn internationale activiteiten kiest dit ensemble voor intensieve samenwerking en uitwisseling met zorgvuldig gekozen landen waarvan het de muziekcultuur wil onderzoeken.
- Jazz Orchestra of the Concertgebouw, waarmee voor het eerst ook de jazz en bigbandmuziek in deze BIS-categorie is vertegenwoordigd. Dit ensemble brengt vanuit zijn hoogstaande artistieke kwaliteit en reputatie de jazz steeds meer in beeld bij alle Nederlanders en maakt van diverse samenwerkingen een speerpunt voor de komende periode. Internationaal heeft het een goede reputatie en zichtbaarheid, zowel binnen als buiten Europa.

De raad adviseert het ZO! Gospel Choir niet op te nemen in de BIS.

Dit ensemble bedient in vergelijking met de twee bovengenoemde ensembles een kleiner deelgenre in de muziek, en moet bovendien nog grote ontwikkelingen doormaken om als stabiele organisatie te functioneren in de BIS.

Ook staat dit ensemble nog in veel mindere mate internationaal op de kaart. Wel moedigt de raad de voorgenomen ontwikkelingen bij dit ensemble zeer aan, omdat hij van mening is dat gospel een wezenlijke en inmiddels niet meer weg te denken toevoeging is in het Nederlandse muzieklandschap.

Ensembles voor vroeg-klassieke muziek

Van de drie positief beoordeelde muziekensembles die zich toeleggen op vroeg-klassieke muziek adviseert de raad het volgende muziekensemble op te nemen in de BIS:

- Nederlandse Bachvereniging, een ensemble en koor voor vroeg-klassieke of oude muziek dat een plan van hoge kwaliteit heeft ingediend en bovendien functioneert als een stabiele instelling voor oude muziek; het heeft een lange staat van dienst en houdt zich behalve met het organiseren van concerten, educatieve activiteiten en een omvangrijke online aanwezigheid ook bezig met de bevordering van de professionalisering van ensembles, onder meer door zich hard te maken voor de invoering van de cao en de gedachtevorming over fair pay in deze sector. De organisatie is solide en heeft een goed ingerichte governancestructuur en een goede financiële en bedrijfsmatige gezondheid.

De raad adviseert vanwege de uitstekende kwaliteit en stabiliteit van de Nederlandse Bachvereniging om Holland Baroque en het Orkest van de Achttiende Eeuw niet op te nemen in de BIS.

De raad ziet Holland Baroque als een kwalitatief hoogstaande producerende instelling die de barokmuziek dankzij haar innovatieve aanpak naar een breder publiek weet te brengen. Dit ensemble is echter in hogere mate afhankelijk van het tweekoppige artistieke team dat het ensemble oprichtte, en dat verantwoordelijk is voor de leiding, de programmering, de arrangementen en een deel van het spel. De raad signaleert bovendien dat de instelling op het moment van aanvragen organisatorisch en financieel kwetsbaar is, wat haar in de ogen van de raad minder stabiel maakt.

Met betrekking tot het Orkest van de Achttiende Eeuw constateert de raad dat dit ensemble goede stappen zet om zichzelf weer als voorloper van de oude muziek op de kaart te zetten, maar nog een weg heeft te gaan voor wat betreft de omvorming van de organisatie van een maatschap naar een cao-conform werkende stichting en het uitdragen van het nieuw beoogde elan. Ook is de maatschappelijke betekenis van dit ensemble nog relatief beperkt.

Klassieke koren

Van de twee klassieke koren, gevestigd in Amsterdam en Utrecht, adviseert de raad het volgende koor op te nemen in de BIS:

- Nederlands Kamerkoor, dat zich onderscheidt met een hoogstaand en origineel artistiek aanbod, en daarnaast een grote betrokkenheid toont bij maatschappelijke ontwikkelingen en bij het veel bredere korenlandschap, waaronder het amateurveld. Het is een stabiele organisatie die ook haar verantwoordelijkheid neemt voor de professionalisering van de sector, bijvoorbeeld waar het gaat om vraagstukken rond de invoering van de cao. Het koor voert bovendien een stevig publieksbeleid.

De raad adviseert Cappella Amsterdam niet op te nemen in de BIS. Hij beoordeelt dit koor als artistiek zeer hoogstaand, maar de maatschappelijke en educatieve activiteiten vindt hij smaller dan die van het Nederlands Kamerkoor en dit koor spant zich bovendien minder in voor de diversificatie van zijn publiek.

Conclusie

Met de voorgedragen zeven muziekensembles doet de raad recht aan de beoordelingscriteria en de nadere afwegingsaspecten. Van de aanvragers uit Utrecht krijgen er twee van de drie een plek in de BIS (66 procent). Van de aanvragers uit Amsterdam betreft dat bijna de helft (44 procent). De enige aanvraag uit Nijmegen wordt ook gehonoreerd. Hiermee wordt op de hoogst haalbare wijze voldaan aan het beoordelingscriterium geografische spreiding. Eventuele ongelijkheden in de spreiding van vestigingsplaatsen worden opgeheven door het feit dat de ensembles de gesubsidieerde activiteiten door het hele land uitvoeren.

Het BIS-aanbod draagt bovendien maximaal bij aan een breed (inter-)disciplinair spectrum aan BIS-instellingen. Het bevat instrumentensembles

(gemengd, strijkers, blazers), koren en een band. Drie ensembles houden zich bezig met vroeg-klassieke of oude muziek, één met hedendaags klassiek en drie met pop, jazz en cross-over. De BIS-categorie bestaat daarmee voor 40 procent uit niet-klassieke genres en voor 60 procent uit klassieke genres.

Subsidieverdeling

De staatssecretaris heeft het beschikbare budget voor de categorie Muziekensembles en koren met 12 procent aan fair practice-middelen verhoogd. In totaal is voor deze categorie als gevolg daarvan 7.167.200 euro beschikbaar. De zeven ensembles die de raad voordraagt voor de BIS vragen gezamenlijk 245.145 euro meer aan dan het beschikbare bedrag. Daarom heeft de raad op deze categorie in eerste instantie de algemene rekenregel toegepast (zie 'Algemene inleiding'). Omdat met die regel niet het volledig beschikbare budget wordt toegekend, heeft de raad bekeken in hoeverre grotere subsidieverhogingen binnen het budget kunnen worden toegekend.

De raad adviseert het Nederlands Blazers Ensemble en Stichting Kultuurbaar (De Staat) het gevraagde bedrag toe te kennen; zij vragen beide een kleinere subsidieverhoging aan dan door de staatssecretaris beschikbaar is gesteld (2 respectievelijk 3 procent). De raad adviseert ook het Jazz Orchestra of the Concertgebouw het gevraagde bedrag toe te kennen; dit ensemble wordt voor het eerst opgenomen in de BIS.

Vier ensembles vragen een grotere subsidieverhoging aan dan door de staatssecretaris beschikbaar is gesteld: Asko Schönberg (15 procent), het Nederlands Kamerkoor (26 procent), de Nederlandse Bachvereniging (27 procent) en Amsterdam Sinfonietta (28 procent). Op grond van het beschikbare budget kan de raad adviseren Asko Schönberg het gevraagde bedrag toe te kennen en de overige drie ensembles elk afgerond 20 procent extra.

Podiumkunsten

Opera

		Aangevraagd	Geadviseerd/ *Gereserveerd
			<i>Bedragen in euro's</i>
Nationale Opera & Ballet	Amsterdam	30.760.300	30.760.300
Nederlandse Reisopera	Enschede	5.658.300	*5.658.300
Opera Zuid	Maastricht	3.500.000	1.888.300

De categorie

De Regeling op het specifiek cultuurbeleid bevat twee artikelen over opera in de Culturele basisinfrastructuur 2025-2028 (BIS). Artikel 3.22 bepaalt dat er één instelling is, gevestigd in een 'kernpunt'^[1], die grootschalig opera-aanbod verzorgt dat zich internationaal onderscheidt door een excellent uitvoeringsniveau. Voor dit artikel is het subsidieplafond vastgesteld op 30.760.300 euro. Artikel 3.23 behelst twee instellingen: één met haar standplaats in de regio Oost (lid 1, subsidieplafond: 5.658.300 euro) en één met haar standplaats in de regio Zuid (lid 2, subsidieplafond: 1.888.300 euro). De drie instellingen dienen een breed repertoire aan te bieden en inzake talentontwikkeling samen op te trekken, waarbij de instelling in het kernpunt de coördinatie heeft. Deze instelling heeft geen reisverplichting, in tegenstelling tot de andere twee. De (grotere) instelling uit de regio Oost moet een groot landelijk publieksbereik realiseren. De (kleinere) instelling uit de regio Zuid heeft een spreidingstaak in de eigen regio.

Algemene indruk

De raad stelt vast dat de instellingen binnen het artikel Opera, hoewel gering in aantal, het genre opera veelzijdig invullen en ontwikkelen. De instellingen zijn in omvang en aard onvergelijkbaar en vullen elkaar daarmee mooi aan. Voor de periode 2025-2028 zijn drie aanvragen ingediend, alle afkomstig van de huidige BIS-instellingen: Nationale Opera & Ballet, De Nationale Opera (hierna: DNO) voor artikel 3.22, de Nederlandse Reisopera (hierna: Reisopera) voor artikel 3.23/regio Oost, en Opera Zuid voor artikel 3.23/regio Zuid. In de internationale operawereld telt Nederland mee dankzij DNO. De afgelopen jaren heeft deze instelling haar positie in de internationale top bevestigd. In vergelijking met DNO zijn de Reisopera en Opera Zuid kleinschalig, maar hun functie en stemgeluid zijn even belangrijk. De Reisopera draagt zorg voor een landelijke dekking van opera en brengt een breed repertoire op een vrij toegankelijke manier naar de mensen toe. Opera Zuid doet dat ook, met name in de regio Zuid, maar kiest daarbij vaker voor verrassender titels, schuwt het experiment niet en is onvermoeibaar in

haar steun aan jong talent. Opera Zuid is een kleine maar krachtige motor achter de vernieuwing van het operagenre.

Opvallend is dat alle drie de aanvragers zich meer proberen te verhouden tot maatschappelijke ontwikkelingen, meer regisseurs van buiten de opera aantrekken en meer vrouwen in de artistieke teams opnemen. Waar er wel wordt stilgestaan bij de buitenwereld, wordt er echter nauwelijks stilgestaan bij het eigen functioneren; wat ging er goed, wat kan er beter? Wel uit alle aanvragers grote zorgen over het eigen financiële overleven en voortbestaan. Zo stelt DNO dat er zoveel eigen vermogen nodig is om de begroting rond te krijgen dat eind 2028 de bestemmingsreserve opera de ondergrens zal bereiken en past de Reisopera in haar aanvraag een ongeoorloofde jaarlijkse indexatie op de subsidie toe. Opera Zuid maakt een radicaal statement: om haar basisfunctie naar behoren te kunnen blijven vervullen acht zij een subsidiebedrag nodig dat dubbel zo hoog is als het maximaal beschikbare budget. Eens of oneens, al deze stellingnames tonen in elk geval dat de verhouding tussen taken, ambities en mogelijkheden knelt. Daarbij moet niet worden vergeten dat het genre zelf per definitie al relatief kostbaar is, vanwege het traditioneel vaak aanwezige orkest en koor en de theatrale vormgeving.

De gezamenlijke inspanning op het gebied van talentontwikkeling die de instellingen volgens de regeling moeten leveren, krijgt ook de komende jaren gestalte in het tweejarige traject De Nationale Opera Studio (DNOS). Hierin is plaats voor zes zangers. Jaarlijks wordt er een productie gemaakt die op reis gaat. De raad is positief over de toegenomen samenwerking van DNO met de Reisopera en Opera Zuid binnen DNOS. Wel vindt hij het spijtig dat de deelnemers niet in beide jaren een volledig theatrale ervaring wordt geboden nu de helft van de producties semi-concertant is geworden of een workshopvorm krijgt. Juist jonge zangers hebben de totaalervaring nodig. Ook vindt de raad het onterecht dat de schaarse deelnemersplekken soms worden ingenomen door talenten die de DNOS-ervaring niet meer echt nodig hebben en dat er weinig plekken worden gereserveerd voor Nederlandse of in Nederland opgeleide zangers. De drie partners mogen hierop kritischer zijn.

In alle plannen ziet de raad aandacht voor het bereiken van nieuw publiek. De instellingen zijn zich bewust van hun taak op dit gebied, maar worstelen nog wel met de juiste aanpak. In de programmering komen veelzijdiger verhaalperspectieven aan bod en er wordt gezocht naar nieuwe infrastructuur om opera kleinschaliger te presenteren en daarmee mogelijk ander publiek te trekken. De nieuwe Studio Boekman van DNO is hiervan een voorbeeld. Aangezien de gemiddelde ticketprijs bij opera een drempel kan zijn voor mensen met een kleine beurs, is de raad ook blij met de initiatieven op het gebied van prijsdifferentiatie en hoopt hij dat dit instrument verder wordt geïmplementeerd.

De kwaliteit van de aanvragen van DNO en Opera Zuid is hoog. Helaas blijft de aanvraag van de Reisopera daarbij achter. De daarin genoemde titels en namen zijn veelbelovend, maar in het plan ontbreken samenhang, onderbouwing en reflectie. Wat het nog lastiger maakt om de artistieke kwaliteit van het plan te beoordelen, was de afwezigheid van een artistieke eindverantwoordelijke bij de Reisopera op het moment dat de aanvraag werd ingediend.

Zal het plan in de toekomst gedragen blijven, zal het plan de gewenste kwaliteit krijgen? Vlak voor het uitkomen van de BIS-adviezen werd bekendgemaakt dat er per 1 september 2024 een nieuwe artistiek directeur aantreedt. Het is aan hem om deze uitdaging op te pakken.

Enthousiast is de raad over het goed doordachte activiteitenplan voor de subsidieperiode 2025-2028 van Opera Zuid. Zij kiest voor een origineel en sprankelend programma met jaarlijks een bescheiden aantal producties: twee grotezaalproducties, één kinderopera, één community opera en één talentontwikkelingsproductie in samenwerking met de andere operagezelschappen in de BIS. De programmalijnen vormen een organisch en evenwichtig geheel: ze zijn thematisch en muzikaal verbonden en ook de uitgangspunten – artistieke excellentie, maatschappelijke impact en toegankelijkheid – komen erin samen.

Ook over het activiteitenplan van DNO is de raad te spreken. Hij waardeert het dat DNO de ingeslagen weg naar artistieke vernieuwing de komende jaren zal voortzetten. Voor de grote zaal is gekozen voor een gebalanceerde mix tussen verschillende vormen en genres van opera, met een focus op Duits, Italiaans en Oost-Europees repertoire, barok- en klassieke opera, en – vooral tijdens het ‘Opera Forward Festival’ (OFF) – nieuwe opera’s. De raad mist evenwel meer hedendaags repertoire in de programmering buiten OFF. De beschreven maatschappelijke thema’s en invalshoeken zijn interessant en vooral op muzikaal gebied zijn de (internationale) artistieke teams verrassend divers.

Een aandachtspunt voor alle gezelschappen is de samenstelling van de raden van toezicht. De raad spoort de instellingen aan om niet alleen alert te blijven op een diverse samenstelling, maar ook om juist binnen hun raad van toezicht professionele opera-expertise te waarborgen. De raad vindt het van groot belang dat raden van toezicht bij culturele instellingen ook bij machte zijn om artistiek-inhoudelijk toezicht te leveren.

Afwegingen

Op basis van het aantal aanvragen hoeft de raad geen keuzes te maken: er zijn per artikel niet meer aanvragen ingediend dan er plaatsen beschikbaar zijn. Toch bevindt de raad zich in een lastig parket: twee van de drie instellingen hebben het subsidieplafond voor hun categorie overvraagd. De Reisopera, het gezelschap in de regio Oost, heeft een indexatie toegepast die zij niet mag toepassen en Opera Zuid, het gezelschap in de regio Zuid, vraagt om een verdubbeling van het maximaal beschikbare subsidiebedrag.

De raad adviseert om de Reisopera het bedrag toe te kennen dat volgens de regeling beschikbaar is: 5.658.300 euro. Gezien de matige artistiek-inhoudelijke kwaliteit van de aanvraag van de Reisopera adviseert de raad om aan deze subsidieverlening wel een voorwaarde te verbinden.

De kwestie-Opera Zuid heeft meerdere kanten. Het huidige financieringsmodel voor opera is naar het oordeel van de raad achterhaald. Er is mettertijd een scheve subsidieverdeling ontstaan: het budgettaire verschil in de regeling

tussen beide regionale gezelschappen is extreem groot en doet geen recht aan de praktijk. Ook vindt de raad dat Opera Zuid structureel meer armslag nodig heeft dan het beschikbare bedrag volgens de regeling om haar basisfunctie als volwaardig operagezelschap te kunnen vervullen. Haar plan is zowel artistiek-inhoudelijk als in maatschappelijk opzicht onderscheidend en haar activiteiten zijn van onmisbare waarde voor een breed opera-aanbod in de regio Zuid. Tegelijkertijd is de raad gebonden aan de regeling en kan hij binnen dat kader geen hogere financiering bepleiten dan het maximaal beschikbare subsidiebedrag van 1.888.300 euro. Hij hoopt dat het ministerie Opera Zuid actief wil ondersteunen met aanvullende financieringsmogelijkheden, zodat er een reële oplossing komt voor de instelling.

Het activiteitenplan van DNO is dermate vertrouwenwekkend dat de raad adviseert het aangevraagde bedrag te honoreren. Hij geeft DNO wel een aandachtspunt mee.

Eindnoten

1

De kernpunten zijn gemeente Amsterdam, gemeente Arnhem, gemeente Den Haag, gemeente Groningen, gemeente Maastricht en gemeente Utrecht en Brabantstad.

Podiumkunsten Festivals

		Aangevraagd	Geadviseerd/ *Gereserveerd
			<i>Bedragen in euro's</i>
Amsterdam Dance Event	Amsterdam	430.000	0
Eurosonic Noorderslag	Groningen	964.000	840.837
Holland Dance Festival	Den Haag	350.000	0
Holland Festival	Amsterdam	4.450.000	4.255.840
Nederlandse Dansdagen	Maastricht	525.000	386.541
Noorderzon Groningen	Groningen	712.000	548.184
November Music	's-Hertogenbosch	500.000	386.541
Opera Rotterdam	Rotterdam	700.000	491.960
Organisatie Oude Muziek	Utrecht	960.000	*927.153
Rotterdam Circusstad	Rotterdam	365.000	0
Storm	Utrecht	690.000	548.184
Terschellings Oerol Festival	Midsland	917.567	669.160
Wonderfeel	Baarn	315.000	0

De categorie

In de Culturele basisinfrastructuur (BIS) behoren de festivals in de podiumkunsten (artikel 3.25 van de Regeling op het specifiek cultuurbeleid) tot de instellingen met als kernactiviteit de presentatie van actueel of vernieuwend aanbod in internationale context primair op het terrein van de podiumkunsten, indien de activiteiten van de instelling:

1. er mede op gericht zijn een platform te bieden voor internationale uitwisseling tussen vakgenoten of gericht zijn op het bevorderen van talentontwikkeling;
2. jaarlijks of tweejaarlijks gedurende een in de tijd beperkte periode plaatsvinden; en
3. niet aan te merken zijn als activiteiten van één specifieke schouwburg, concertzaal of andere instelling die zich primair richt op de presentatie van cultuuruitingen.

Er is plek voor ten hoogste negen instellingen, waarbij in de regio Midden, de regio Zuid en de regio Noord telkens ten minste twee instellingen hun standplaats hebben. Voor subsidieverstrekking op grond van artikel 3.25 is jaarlijks in totaal ten hoogste 9.054.400 euro beschikbaar.

Aanvragen

Voor de subsidieperiode 2025-2028 zijn dertien aanvragen ingediend. Acht daarvan zijn afkomstig van de huidige BIS-instellingen: Holland

Festival, Nederlandse Dansdagen, Noorderzon, November Music, O. Festival, Oerol, Festival Oude Muziek en Festival Tweetakt. ESNS had in de periode 2021-2024 geen plek in de BIS, maar ontving voor deze periode wel projectfinanciering van het ministerie van OCW. De dertien instellingen hebben in totaal een bedrag van 11.878.567 euro aangevraagd.

De raad adviseert negen aanvragen te honoreren: ESNS, Holland Festival, Nederlandse Dansdagen, Noorderzon, November Music, O. Festival, Oerol, Festival Oude Muziek en Festival Tweetakt. De volgende festivals heeft de raad positief beoordeeld, maar na een afweging besloten te adviseren deze geen subsidie toe te kennen: Holland Dance Festival, Rotterdam Circusstad en Wonderfeel (zie 'Afwegingen'). De raad heeft de subsidieaanvraag van ADE negatief beoordeeld.

Algemene indruk

Verschillende soorten festivals deden een aanvraag. De regeling staat open voor festivals die er mede op gericht zijn een platform te bieden voor internationale uitwisseling tussen vakgenoten of gericht zijn op het bevorderen van talentontwikkeling. Dat biedt ruimte aan festivals met uiteenlopende formats en aandachtsgebieden: waar de een vertrekt vanuit een duidelijke platformfunctie voor een sector en daarbij weliswaar artistieke kaders hanteert, maar tegelijkertijd volop aandacht heeft voor de ontwikkelingen in deze sector, selecteert de ander juist (internationaal) werk vanuit de duidelijke artistieke signatuur van een of enkele programmamakers en/of curatoren. In deze categorie is ruimte voor elk festival om de voorwaarden die beschreven staan in de regeling net anders in te vullen. Dat leidt tot een brede waaier aan profielen van de verschillende festivals in de BIS.

De raad vindt de kwaliteit van de ingediende aanvragen hoog en is blij met de diversiteit aan genres en disciplines die de aanvragers presenteren. Hij heeft met plezier kennis genomen van de plannen van de festivals voor de komende periode en is onder de indruk van de veerkracht van deze instellingen na een subsidieperiode die werd overschaduwed door de coronacrisis en de daaruit voortvloeiende uitdagingen. En daar bleef het niet bij: grote macro-economische ontwikkelingen hebben niet in de laatste plaats hun weerslag op festivals. Zo is het moeilijk om personeel te vinden, vooral in functies die ondersteunend zijn aan de *core business*, zoals marketing en communicatie en techniek.

Meer nog dan andere instellingen hebben festivals te maken met grote risico's omdat zij jaarlijks of eens in de twee jaar plaatsvinden, omdat zij in grote mate afhankelijk zijn van de beschikbaarheid van tijdelijk personeel en omdat zij te maken hebben met strenger wordende wet- en regelgeving, bijvoorbeeld omdat zij in de natuur plaatsvinden. Kostenstijgingen doen het deel van het budget waarmee de organisatie artistiek-inhoudelijke programmering tot stand brengt, slinken. Ook de budgetten voor coproduceren, het gezamenlijk met andere partijen in binnen- of buitenland voorinvesteren in aanbod, worden lager. Dit leidt ertoe dat festivals soms minder activiteiten kunnen ontplooiën in de komende subsidieperiode. De raad prijst de realistische houding die de

instellingen ten aanzien van dit vraagstuk aannemen, ook aangezien werkdruk al lang een groot probleem vormt bij festivalorganisaties in de podiumkunsten.

In dat licht vindt de raad het des te meer lovenswaardig dat de instellingen vaak op bevlogen en deskundige wijze hun plannen toelichten. Deze plannen borduren begrijpelijkerwijs vaak voort op de lijnen die de afgelopen jaren zijn uitgezet. Ook wordt voortgebouwd op de lessen die zijn getrokken uit deze moeilijke periode. Een goed voorbeeld is de omgang met digitalisering: de raad is verheugd te lezen dat een aantal partijen blijvend wil inzetten op digitaal werken, daarmee ander publiek bereiken en verder wil verkennen wat digitalisering kan betekenen voor de artistieke praktijk. Dat moedigt hij nadrukkelijk aan.

Wat betreft de naleving van de codes is de raad over het algemeen gematigd positief, en hij ziet dat hier nog een hoop werk te verzetten is. Vooral inzake de Code Diversiteit & Inclusie is hij van mening dat de reflecties op de vier P's van Publiek, Personeel, Programma en Partners vaak weliswaar voldoende zijn, maar dat inmiddels concretere verbeteringen aan te wijzen moeten zijn, evenals een helder geformuleerde analyse van de eigen positie, inclusief vervolgstappen. Dat is niet altijd het geval. De omgang met de code lijkt ondertussen in theorie op orde, maar de praktische uitwerking loopt nog achter. Wat ten positieve opvalt, is de verruimde aandacht voor het vergroten van de toegankelijkheid, bijvoorbeeld voor mensen met beperkingen.

De raad leest in de plannen tot zijn genoegen veel over duurzaamheid. Hoewel duurzaamheid geen subsidiecriteria is, hebben vrijwel alle festivals beschreven welke inspanningen zij verrichten op dit vlak. Festivals houden zich op verschillende manieren met het thema bezig, sommige al langere tijd. Ze bieden plek aan dialoog, ze geven ruimte aan experiment, ze kijken kritisch naar de eigen bedrijfsvoering en verkleinen hun ecologische voetafdruk. Dit juicht de raad toe en het valt hem op dat juist dit type instelling zich natuurlijkerwijs rekenschap lijkt te geven van de verantwoordelijkheid die ze draagt voor haar omgeving.

Dit beperkt zich overigens niet tot duurzaamheid. Festivals spelen een belangrijke rol in het culturele leven in Nederland. Dat ziet de raad duidelijk gereflecteerd in de aanvragen, waarin iedere organisatie op eigen wijze invulling geeft aan haar rol in het culturele landschap. De raad constateert dat festivals essentieel zijn voor publieksofbouw, ook voor experimenteel werk van vaak nog onbekende makers. De festivals verlagen de drempels voor het publiek om iets te zien of ervaren wat nog onbekend is. Deze functie bekleden festivals voor het publiek, maar ook voor makers die hun eerste stappen vaak zetten als onderdeel van een festivalprogramma alvorens ze de zalen ingaan.

Verder vervullen festivals een belangrijke rol in het presenteren van aanbod dat niet of minder door de theaters wordt geprogrammeerd; hiermee zijn zij complementair aan het reeds bestaande aanbod en kunnen zij nieuwe ontwikkelingen aanjagen en makers introduceren, aan publiek en professionals. Binnen een festivalcontext blijkt publiek vaak meer open te staan voor uitdagender producties. Presentatie op een festival kan de eerste stap zijn op weg naar landelijke bekendheid. Ook spelen festivals een belangrijke rol op

het gebied van talentontwikkeling, soms met toegespitste trajecten van hoge kwaliteit en vaker door speelplekken te bieden aan nieuw talent.

Tot slot is internationalisering van groot belang bij festivals. Zij bieden veelal een internationaal programma van voorstellingen en concerten. Met internationale coproducties wordt het aanbod verder vergroot en versterkt en vormen de festivals een platform voor internationale inspiratie en uitwisseling. Door de aanwezigheid van internationale programmeurs spelen ze een rol bij de export van Nederlands aanbod. In internationalisering wordt bovendien geïnvesteerd, bijvoorbeeld door buitenlandse programmeurs kennis te laten maken met Nederlands aanbod. Al met al ziet de raad de waarde van festivals bevestigd in de aanvragen die hij behandelde.

Afwegingen

Er zijn meer aanvragen positief beoordeeld dan er plekken beschikbaar zijn, daarom heeft de raad een afweging moeten maken tussen de instellingen met een positief advies. Dit heeft de raad met de grootst mogelijke zorgvuldigheid gedaan. Hij heeft de aanvragen eerst beoordeeld aan de hand van de algemene beoordelingscriteria. Op grond daarvan heeft hij de aanvraag van ADE negatief beoordeeld. De twaalf andere festivals heeft de raad inhoudelijk en bedrijfsmatig positief beoordeeld.

Hij heeft in de eerste plaats gekeken of met zijn keuze een goede spreiding over het land kan worden gerealiseerd. Naast geografische spreiding zijn er nog twee aspecten waar hij in zijn afweging rekening mee houdt: pluriformiteit van (sub)sectoren en disciplines en nadruk op nieuwe disciplines en genres.

De raad heeft bij de samenstelling van de podiumkunstenfestivals gestreefd naar optimale pluriformiteit, zodat de verschillende sectoren en disciplines zo goed mogelijk worden vertegenwoordigd, voor zover het beperkte aantal plekken dat toelaat. Ook had de raad aandacht voor nieuwe disciplines en genres. Binnen die kaders heeft hij vervolgens beoordeeld welke festivals het best voldeden aan de kenmerken die volgens hem horen bij een podiumkunstenfestival in de BIS:

- Het festival biedt kwalitatief hoogstaand aanbod en een artistiek-inhoudelijke samenhang in de programmering.
- Het festival is voor de desbetreffende sector(en) en/of discipline(s) in Nederland maatgevend en neemt verantwoordelijkheid als internationaal platform voor internationale uitwisseling tussen vakgenoten of voor het bevorderen van talentontwikkeling.

Dit alles bracht hem ertoe de acht huidige BIS-festivals voor te dragen, naast ESNS die een meerjarige projectsubsidie ontvangt. Dat dit dezelfde festivals zijn waar hij in 2020 op uitkwam, met toevoeging van ESNS, stond geenszins van tevoren vast. De raad heeft scherp gekeken naar een optimale verdeling van hoogstaande festivals die in gezamenlijkheid zo goed mogelijk zoveel mogelijk genres en regio's bedienen.

Holland Dance Festival krijgt een positieve beoordeling, maar de raad adviseert de instelling geen subsidie toe te kennen. Deze instelling heeft de raad afgewogen tegen Nederlandse Dansdagen. Nederlandse Dansdagen bevindt zich in de regio Zuid, waar conform de regeling minstens twee BIS-festivals zouden moeten worden gehonoreerd (mits er zoveel positief beoordeelde aanvragen zijn). Er zijn twee positief beoordeelde festivals in de regio Zuid. De raad vindt twee festivals die zich uitsluitend op dans richten, gegeven de beperkte ruimte die de regeling biedt, te veel. Daarnaast vindt de raad de positie die Nederlandse Dansdagen inneemt voor het bredere Nederlandse dansveld sterker en beter onderbouwd.

Rotterdam Circusstad krijgt van de raad eveneens een positieve beoordeling, maar hij adviseert de instelling geen subsidie toe te kennen. De raad is van mening dat het festival, afgewogen tegen de andere aanvragers, minder slagkracht heeft om te voldoen aan de bovengenoemde kenmerken die volgens de raad horen bij een podiumkunstenfestival in de BIS. Daarbij overweegt hij dat het nieuwe circus ook wordt gepresenteerd door een aantal andere festivals.

Ook Wonderfeel krijgt van de raad een positieve beoordeling, met het advies de instelling geen subsidie toe te kennen. De raad waardeert Wonderfeel met name om haar format en de wijze waarop het festival de drempel voor een bezoek aan een klassiek concert wil verlagen. Dat doet de instelling op enthousiasmerende wijze, maar artistiek-inhoudelijk scoren de andere festivals in dit genre hoger. Dit criterium heeft de doorslag gegeven in de afweging waarin alle criteria zijn meegenomen.

Subsidieverdeling

De negen festivals die de raad adviseert op te nemen in de BIS vroegen samen 10.418.567 euro aan; 1.364.567 euro meer dan het subsidieplafond van 9.054.000 euro toelaat. Er is voor deze categorie meer budget beschikbaar dan tijdens de vorige subsidieronde. Op advies van de raad is het budget verruimd, en er zijn fair pay-middelen aan het plafond toegevoegd. De raad is van mening dat hij middels een algemene rekenregel tot een verdeling van middelen is gekomen die recht doet aan de verschillende instellingen, het door hen aangevraagde bedrag en de mate waarin zij meer rijksfinanciering begrootten ten opzichte van het huidige subsidiebedrag. Dit wordt in ieder geval gedeeltelijk gehonoreerd.

Voor uitleg van de algemene rekenregel verwijst de raad naar de '[Algemene inleiding](#)'.

Podiumkunsten

Jeugdpodiumkunsten

		Aangevraagd	Geadviseerd/ *Gereserveerd
		<i>Bedragen in euro's</i>	
Danstheater AYA	Amsterdam	950.000	950.000
Het Filiaal theatermakers	Utrecht	1.175.000	1.175.000
Garage TDI	Assen	875.000	0
Holland Opera	Amersfoort	900.000	0
Het Houten Huis	Groningen	1.100.000	1.100.000
Het Laagland	Sittard	1.101.677	1.101.677
Maas theater en dans	Rotterdam	1.793.420	1.793.420
Het Nationale Theater	Den Haag	1.267.529	*1.225.936
Oorkaan	Amsterdam	845.000	845.000
SALLY Dansgezelschap Maastricht	Maastricht	950.000	886.218
de Stille	Breda	1.090.000	0
Theater Artemis	's-Hertogenbosch	1.160.000	1.160.000
Theater- en Productiehuis Almere (BonteHond)	Almere	1.000.000	1.000.000
Theater Sonnevanck	Enschede	1.350.000	1.225.937
Theatergroep De Horde	Nijmegen	572.152	572.152
De Toneelmakerij	Amsterdam	1.196.360	1.196.360

De categorie

De minister kan op grond van artikel 3.27 van de Regeling op het specifiek cultuurbeleid subsidie verstrekken aan ten hoogste dertien instellingen die het verzorgen van repertoire op een of meerdere deelgebieden van de podiumkunsten voor de jeugd tot achttien jaar als kernactiviteit hebben. Daarvoor is ten hoogste 14.231.700 euro beschikbaar. Met het oog op een goede geografische spreiding moeten in de regio Noord ten minste één, in de regio Zuid ten minste twee, in de regio Oost ten minste één en in regio Midden ten minste twee instellingen hun standplaats hebben.

Aanvragen

In Nederland is een divers jeugdpodiumkunstenlandschap verankerd in de Culturele basisinfrastructuur. Om een jong publiek kennis te laten maken met de podiumkunsten is die verankering essentieel. Dat landschap is in Nederland bovendien van een zeer hoge artistieke kwaliteit. Niet voor niets worden Nederlandse jeugdpodiumkunsteninstellingen veelvuldig in het buitenland uitgenodigd.

Voor de subsidieperiode 2025-2028 vroegen zestien jeugdpodiumkunsteninstellingen aan, waarvan er op dit moment drie – Garage TDI, De Horde en Oorkaan – nog niet in de BIS zijn opgenomen. De raad heeft alle aanvragen beoordeeld aan de hand van de algemene beoordelingscriteria artistieke

kwaliteit, maatschappelijke betekenis en toegankelijkheid. Op basis van een of meer van deze criteria vond de raad de aanvragen van Garage TDI, Holland Opera en de Stilte onvoldoende. De overige aanvragen heeft de raad ook beoordeeld op bedrijfsmatige gezondheid en geografische spreiding en deze werden daarop positief beoordeeld. Daarmee adviseert de raad om Oorkaan en De Horde voor het eerst toe te laten tot de BIS in de categorie Jeugd-podiumkunsten. De positief beoordeelde aanvragers kennen een brede diversiteit aan genres: van dans en muziek tot teksttheater en beeldend objecttheater. Ze zijn ook evenwichtig gespreid over het land.

De artistieke kwaliteit van de plannen staat voor de raad bij de beoordeling voorop. Deze moet een nationale relevantie hebben die het regionale en/of lokale belang overstijgt. De lokale worteling van een instelling is daarnaast van belang, aangezien het de toegankelijkheid en maatschappelijke betekenis ten goede komt. De toevoeging van die laatste twee criteria aan het beoordelingskader reflecteert een groter bewustzijn van het feit dat een kunstinstelling niet in een maatschappelijk vacuüm opereert: zij is verbonden met de maatschappij en haar publiek. Dat geldt des te meer voor instellingen voor de jeugd.

Algemene indruk

In veel van de ingediende plannen las de raad een diepe en oprecht intrinsieke motivatie om voor de jongste doelgroep voorstellingen te maken en deze zo te helpen zich te ontwikkelen tot zelfstandig denkende volwassenen met een brede blik op de wereld. Verbeelding, empathie, ontmoeting, verbinding en reflectie op de eigen identiteit zijn allemaal instrumenten die de instellingen hun jonge publiek hopen aan te reiken. Daaruit spreekt de grote maatschappelijke relevantie van de sector als geheel. Niet omdat de Raad voor Cultuur of de politiek dat zo graag willen, maar omdat de instellingen zich realiseren dat dat is wat podiumkunsten zo goed kunnen: werelden verbeelden die niet bestaan, maar er wel zouden kunnen zijn. Een aantal instellingen doet dat niet alleen op het toneel maar ook achter de schermen, vanuit het principe *practice what you preach*. Zo laten ze zien dat artistieke, maatschappelijk belang, toegankelijkheid en het implementeren van de codes niet haaks op elkaar staan, maar dat oog voor diversiteit in brede zin, maatschappelijke onderwerpen en zorgvuldig met elkaar omgaan intrinsiek onderdeel zijn van de hedendaagse makerspraktijk, in ieder geval in deze sector.

Jeugd podiumkunsteninstellingen zijn over het algemeen zeer betrokken bij het diverse publiek van de toekomst. Jongeren zijn bij uitstek betrokken bij actuele maatschappelijke onderwerpen omtrent diversificatie, armoede, mentale gezondheid, klimaatverandering, enzovoort. Juist daarom willen veel instellingen graag publiek bereiken voor wie kunstbezoek niet vanzelfsprekend is, bijvoorbeeld door sociaaleconomische omstandigheden, maar ook door een fysieke of mentale beperking. De raad juicht dat toe, maar leest in de plannen ook dat instellingen nog niet altijd weten hoe die groepen te bereiken. Dezelfde worsteling leest de raad soms als het gaat om de relatie met het onderwijs. Het is opvallend hoeveel aandacht er in de plannen is voor bijvoorbeeld het speciaal onderwijs, maar het ontbreekt sommige instellingen nog aan kennis over die doelgroep. Datzelfde geldt voor het werken met azc's of kinderen met een (psychische) beperking.

Veel instellingen willen de verantwoordelijkheid voor een diverser publiek bij scholen en theaters neerleggen. Het is logisch dat op scholen een divers publiek wordt bereikt, omdat zij een afspiegeling van de Nederlandse samenleving zijn. Maar dat is geen verdienste van de jeugdpodiumkunsteninstellingen en het ontslaat hen niet van de plicht zelf ook na te denken over de diversiteit van het publiek. Wat betreft de theaters hoeft het een het ander niet uit te sluiten: podia en gezelschappen kunnen hier samen werk van maken.

Thematiek en casting zijn bijvoorbeeld twee terreinen waarop instellingen hun voorstellingen aantrekkelijker kunnen maken voor een breed en divers publiek. Sommige instellingen lopen hierin voorop, maar enkele blijven hier nog ver bij achter. Dat zijn niet toevallig vaak instellingen bij wie de organisatie weinig divers (in brede zin) is samengesteld. De verschillende p's van de Code Diversiteit & Inclusie (programma, personeel, partners en publiek) zijn communicerende vaten: een instelling die zelf homogeen is samengesteld zal meer moeite hebben andere perspectieven op het toneel te tonen, wat gevolgen heeft voor het publiek dat daarnaar komt kijken. Hoewel de casts en makers steeds vaker een diversere achtergrond hebben, is het personeel achter de schermen vaak nog weinig divers. De strategie om daar verandering in te brengen ontbreekt veelal. In het verlengde daarvan merkt de raad dat het voor makers van kleur nog steeds lastig is een positie in de top van de jeugd-podiumkunsten te verwerven. Makers stromen zelden door tot lid van het artistieke team. Dat hangt samen met de lage uitstroom: een aantal artistiek leiders zit al heel lang op hun plek en reflecteren nauwelijks op hoe zij plaats kunnen maken voor een nieuwe generatie.

Subsidieverdeling

Voor de categorie Jeugdpodiumkunsten is er een subsidieplafond van 14.231.700 euro. De instellingen vroegen gezamenlijk meer aan dan dit beschikbare bedrag. Daarom heeft de raad op deze categorie de algemene rekenregel toegepast (zie 'Algemene inleiding').

Regionale musea en sectorcollecties

Regionale musea

		Aangevraagd	Geadviseerd/ *Gereserveerd
		<i>Bedragen in euro's</i>	
Centraal Museum	Utrecht	298.000	298.000
Drents Museum	Assen	300.000	*298.100
Frans Hals Museum	Haarlem	279.600	279.600
Fries Museum	Leeuwarden	298.051	298.051
Groninger Museum voor Stad en Lande	Groningen	250.000	0
Kunstmuseum Flevoland	Almere	298.000	298.000
Museumfabriek	Enschede	298.000	0
Museum Het Valkhof-Kam	Nijmegen	298.000	298.000
Noordbrabants Museum	's-Hertogenbosch	280.000	280.000
Provinciaal Museum Limburg (Het Bonnefantenmuseum)	Maastricht	298.000	298.000
Stedelijk Museum Schiedam	Schiedam	298.000	298.000
Zeeuwse Museumstichting	Middelburg	298.100	298.100

De categorie

De categorie Regionale Musea is gebaseerd op artikel 3.29 van de Regeling op het specifiek cultuurbeleid. Het artikel bevat een vijftal cumulatieve voorwaarden waaraan een aanvraag moet voldoen om in aanmerking te komen voor subsidie. De minister verstrekt de subsidie aan ten hoogste één instelling per provincie indien:

- de instelling enkelvoudig is voorgedragen door de gedeputeerde staten van de provincie waar de instelling haar standplaats heeft;
- de instelling als kernactiviteit heeft het beheren en behouden van een gemeentelijke of provinciale collectie van cultureel erfgoed;
- de collectie van nationaal of van internationaal belang is;
- de activiteiten waarvoor de instelling subsidie aanvraagt, gekwalificeerd kunnen worden als aanvullende publieksactiviteiten die verband houden met de collectie;
- de aanvullende publieksactiviteiten waarvoor subsidie wordt aangevraagd, niet al gefinancierd worden vanuit andere bestuursorganen.

De minister kan de subsidie verlenen op enkele voordracht van gedeputeerde staten van de provincie waar de instelling haar standplaats heeft. Hieruit volgt dat het artikel alleen van toepassing is op de situatie in Europees Nederland.

Adviezen

Binnen de categorie Regionale Musea is uit elke provincie een aanvraag ontvangen van een museum dat aan de criteria van artikel 3.29 van de

regeling voldoet. Van deze twaalf musea hebben er elf een plek in de huidige BIS. Hieronder zijn drie musea bij wie de aard of omvang van een museum samenwerkingsverband anders is dan vier jaar geleden. Er is één nieuwe aanvrager. De aanvragen van tien van de twaalf musea zijn door de raad positief beoordeeld. Naar het oordeel van de raad komen het Groninger Museum en De Museumfabriek niet in aanmerking voor subsidie voor de periode 2025-2028 op grond van de door hen ingediende plannen.

Uit Noord-Holland treedt het voorgedragen Frans Hals Museum opnieuw op als penvoerder van een samenwerkingsverband. Als partner is dit keer niet enkel het Amsterdam Museum maar ook het Stedelijk Museum Alkmaar bij de plannen betrokken. Uit Flevoland treedt in tegenstelling tot vier jaar geleden het voorgedragen Kunstmuseum Flevoland niet alleen op, maar als penvoerder van een samenwerking tussen Kunstmuseum Flevoland, Museum Schokland en Batavialand. In de provincie Gelderland hebben de bestaande samenwerkingspartners Museum Arnhem en Museum Valkhof het penvoerderschap omgewisseld. Museum Valkhof diende de aanvraag in, terwijl dit vier jaar eerder gedaan werd door Museum Arnhem. Overijssel heeft als enige provincie een ander museum voorgedragen dan vier jaar geleden. In plaats van Museum de Fundatie uit Zwolle heeft de provincie gekozen voor De Museumfabriek uit Enschede, dat samen met Oyfo Techniekmuseum uit Hengelo de aanvraag indiende.

Algemene indruk

Omdat er twaalf musea zijn voorgedragen voor twaalf plekken hoefde de raad niet te kiezen tussen musea. De musea hebben met elkaar gemeen dat ze voldoen aan de voorwaarden, gesteld in artikel 3.29 van de regeling, maar ze verschillen behoorlijk van elkaar op andere terreinen. Kunstmuseum Flevoland is jong en heeft geen volwaardig eigen museumgebouw, terwijl het Frans Hals Museum kan teruggrijpen op een meer dan honderd jaar oude organisatie met twee locaties in de Haarlemse binnenstad. Het Stedelijk Museum Schiedam is een gemeentelijk museum dat zich vooral richt op de stedelijke omgeving en een landelijke uitstraling heeft terwijl het Bonnefanten een provinciale collectie beheert en zich ook internationaal profileert. Opvallend zijn ook de verschillen in omvang, bijvoorbeeld tussen het Zeeuws Museum en het Centraal Museum. Zo zijn er nog veel meer verschillen tussen de aanvragers. De raad constateert dat ook de kwaliteit van de ingediende plannen uiteen loopt.

Bijzonder in deze categorie is dat de ingediende aanvragen geen betrekking hebben op de exploitatie van de musea. De subsidies die kunnen worden verleend op grond van artikel 3.29 hebben meer het karakter van een project-subsidie en zijn nadrukkelijk bestemd voor een of meer aanvullende publieksactiviteiten. Het oordeel van de raad heeft dan ook enkel betrekking op die activiteiten, en niet op het functioneren of de plannen van het museum in zijn totaliteit.

Ondanks de contrasten tussen de aanvragende musea ziet de raad dat hun plannen voor de publieksactiviteiten overeenkomsten vertonen. Bij de ontwikkeling van aanvullende publieksprogramma's laten zij zich allen leiden

door de tijdgeest. Het aanwenden van aanvullende publieksprogrammering om actuele thema's als eenzaamheid, sociaal-maatschappelijke of genderongelijkheid te behandelen, toont aan dat de musea hun maatschappelijke betekenis willen bestendigen of juist vergroten.

In bijna elk plan krijgt de publieksprogrammering vorm dankzij cocreatie en participatieprojecten. Daarnaast valt op dat de musea zijn gericht op thema's die jongeren zouden moeten aanspreken of publiek dat minder vanzelfsprekend voet over de drempel van het museum zet. Terwijl het ene museum veel ervaring heeft met succesvolle jongerenprojecten, participatieprojecten en cocreatie, begint het andere museum er net aan.

De raad kan zich vinden in deze gekozen thematische lijnen. Hij begrijpt dat zij bijdragen aan het vergroten van de toegankelijkheid van de musea. Hij heeft echter niet het idee dat er veel onderlinge kennisuitwisseling op het gebied van participatie en cocreatie of de omgang met jongeren als cocreatiegroep of publieksgroep heeft plaatsgevonden. Hij betreurt dit en wil de musea erop attenderen dat zij niet elk voor zich het wiel hoeven uit te vinden, maar meer kennis en ervaring met elkaar moeten uitwisselen om te leren van elkaars recente en eerdere ervaringen. De raad is erg te spreken over die projecten die in vergaande cocreatie met de publieksgroep worden vormgegeven. Deze aanpak draagt eraan bij dat de belevingswereld van cocreators en participanten meer centraal staat.

Opvallend is dat de aanvragers veelal kiezen voor een continuering van de in de subsidieperiode 2021-2024 ontwikkelde aanvullende publieksactiviteiten. De raad kan deze lijn volgen. Vier jaar is immers te kort om een participatieproject te verduurzamen. Daarbij legt het ontwikkelen van een heel nieuw programma opnieuw druk op de organisatie. Ook is er dankzij de BIS-subsidie in de huidige periode geëxperimenteerd met methoden die de toegankelijkheid vergroten. De raad verwacht dat de musea in de komende periode hiervan de vruchten kunnen plukken. Voortzetting is dus om meerdere redenen zinvol. Bovendien is de raad nieuwsgierig naar de verdieping van de lopende projecten. Wat zijn de reflecties op de gehanteerde methoden en wat is de impact van de aanvullende publieksprogrammering? Hij vindt kennisdeling op dit terrein van belang.

De codes

De musea leven de Fair Practice Code over het algemeen goed na. Zij leggen hierbij de nadruk op eerlijke beloning van het personeel. Dat stemt de raad positief.

De Code Diversiteit & Inclusie staat bij de aanvragende musea goed op het netvlies. De musea besteden aandacht aan diversiteit in de breedste zin wat betreft hun programmering, publieksbereik en het betrekken van verschillende partners. Het valt de raad wel op dat in deze plannen vrijwel niet wordt ingegaan op het diversifiëren van het vaste personeel. De raad geeft de musea nadrukkelijk mee dat het streven naar een divers personeelsbestand niet voldoende is om resultaat te bereiken. Slechts één van de twaalf musea beschrijft concrete stappen met betrekking tot de werving van nieuw personeel

op de korte termijn. De raad vindt dat alle musea hier in de komende BIS-periode meer aandacht aan moeten besteden.

De musea van wie de aanvragen zijn gehonoreerd, beschrijven op één na duidelijk hoe zij invulling geven aan de Governance Code Cultuur.

Regionale musea en sectorcollecties

Sectorcollecties podiumkunsten

		Aangevraagd	Geadviseerd
		<i>Bedragen in euro's</i>	
Allard Pierson	Amsterdam	596.100	596.100
Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid	Hilversum	1.192.200	1.192.200

De categorie

Sinds de subsidieperiode 2021 – 2024 zijn in de Regeling op het specifiek cultuurbeleid de functies ‘Beheer, behoud en ontsluiting sectorcollecties podiumkunsten en vormgeving’ (artikel 3.30) en ‘Netwerk- of platformfunctie sectorcollecties podiumkunsten’ (artikel 3.31) opgenomen.

Beheer, behoud en ontsluiting sectorcollecties podiumkunsten en vormgeving

In het kader van artikel 3.30 kan de staatssecretaris subsidie verstrekken aan één instelling voor het beheren, behouden en ontsluiten van sectorcollecties op het terrein van podiumkunsten en vormgeving. Het gaat om collecties waarvoor het ministerie eerder subsidie heeft verstrekt maar waarvoor bij eerdere bezuinigingen de subsidie is stopgezet, en waarvoor nadien niet door andere bestuursorganen financiële middelen beschikbaar zijn gesteld. Te denken valt aan sectorcollecties als die van het voormalige Theater Instituut Nederland, Muziek Centrum Nederland en het Nederlands Archief Grafisch Ontwerpers. Voor zover het digitale collecties betreft, dienen deze duurzaam verbonden te worden en toegankelijk te worden gemaakt voor professionals, onderzoekers, het onderwijs en het brede publiek volgens de uitgangspunten van de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed. Voor deze functie is 596.100 euro beschikbaar.

Netwerk- en platformfunctie sectorcollecties podiumkunsten

In het kader van artikel 3.31 kan de staatssecretaris subsidie verstrekken aan één instelling waarvan de activiteiten zijn gericht op het vervullen van twee netwerk- of platformfuncties op het terrein van theater- en danscollecties en op het terrein van muziekcollecties. Deze instelling dient bewustwording, deskundigheidsbevordering en kennisdeling over behoud en beheer, ontsluiting en netwerkvorming te stimuleren. De sectorcollecties moeten bovendien duurzaam digitaal worden verbonden en toegankelijk worden gemaakt voor professionals, onderzoekers, het onderwijs en het brede publiek volgens de uitgangspunten van de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed.

Hiervoor dient de instelling samen te werken met de instelling die wordt gesubsidieerd vanuit artikel 3.51, 'Digitale transformatie'. De instelling moet haar activiteiten op het gebied van kennisontwikkeling en deskundigheidsbevordering afstemmen met relevante partijen. Hierbij kan worden gedacht aan partijen die de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed uitvoeren. Het behoud en beheer van de collecties zelf blijft de verantwoordelijkheid van individuele instellingen en dient vorm te krijgen door zelfregulering. Voor deze functie is 1.192.200 euro beschikbaar.

Aanvragen

De raad heeft voor elk van bovengenoemde functies één aanvraag voorgelegd gekregen. Het betreft in beide gevallen dezelfde instelling als voor de periode 2021-2024.

De Stichting Allard Pierson vraagt de subsidie aan voor beheer, behoud en ontsluiting van de bedoelde sectorcollecties podiumkunsten en vormgeving. Deze collecties worden door het Allard Pierson – een samenvoeging van de voormalige Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam en het Allard Pierson Museum – beheerd. De aanvragende Stichting Allard Pierson is een steunstichting opgericht door het Allard Pierson die het mogelijk maakt om fondsenwervende activiteiten te kunnen verrichten in een privaatrechtelijke structuur, expliciet gescheiden van onderwijs en onderzoek.

De Stichting Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid treedt op als penvoerder en aanvrager voor Podiumkunst.net, de instelling die de netwerk- en platformfunctie op het terrein van theater-, dans- en muziekcollecties vervult. Deze instelling betreft een netwerk van acht consortiumpartners die gezamenlijk deze taak op zich hebben genomen. Consortiumpartners zijn op het moment van aanvragen het Allard Pierson, Beeld & Geluid, het Nederlands Jazz Archief, de Stichting ter Bevordering van Podiumkunsten in Nederland, de Stichting Omroep Muziek, de Stichting Theater in Nederland, The Need for Legacy en TivoliVredenburg.

Advies

De raad oordeelt positief over beide aanvragen. Hij constateert dat Podiumkunst.net in de periode 2021-2024 een grote ontwikkeling heeft doorgemaakt en goede plannen ontvouwt voor de periode 2025-2028. Uit de aanvraag van het Allard Pierson krijgt hij de indruk dat het beheer van de collecties, net als in de voorgaande periode, op deskundige wijze geschiedt. In het laatste advies neemt hij ten behoeve van de monitoring in de periode 2025-2028 wel een aandachtspunt op met betrekking tot de aansluiting bij de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed; zie hiervoor het instellingsadvies.

Beeldende kunst

Presentatie-instellingen

		Aangevraagd	Geadviseerd/ *Gereserveerd
			<i>Bedragen in euro's</i>
De Appel	Amsterdam	450.000	0
BAK, basis voor actuele kunst	Utrecht	797.350	0
Beeldende Kunst Middelburg	Middelburg	797.350	797.350
Fotografie Noorderlicht	Groningen	400.000	0
Framer Framed	Amsterdam	797.350	797.350
Het HEM	Zaandam	600.000	0
Kunstinstituut Melly	Rotterdam	892.242	892.242
Marres, huis voor hedendaagse cultuur	Maastricht	797.350	797.350
MU	Eindhoven	797.350	797.350
Nest Foundation	Den Haag	450.000	0
West	Den Haag	795.000	*702.458

De categorie

In de Culturele basinfrastructuur 2025-2028 (BIS) is artikel 3.33 van de Regeling op het specifiek cultuurbeleid bedoeld voor presentatie-instellingen met een toonaangevend vernieuwend aanbod van hedendaagse beeldende kunst in een internationale context. Daarbij zijn onderzoek en ontwikkeling belangrijke waarden. Een instelling mag voor haar artistieke continuïteit niet afhankelijk zijn van één of enkele artistiek leiders en niet overwegend zijn gericht op het beheer van een cultureel erfgoedcollectie. Zij dient haar activiteiten verspreid over het jaar te realiseren en te beschikken over een geschikte presentatieruimte. In de BIS kunnen ten hoogste zes presentatie-instellingen subsidie ontvangen. Daarnaast geldt dat er aan maximaal één instelling per grote gemeente (Amsterdam, Den Haag, Rotterdam) subsidie wordt verstrekt. Met de zes plaatsen in de BIS voor presentatie-instellingen is het voor de raad slechts tot op zekere hoogte mogelijk een goede geografische spreiding te realiseren.

Het subsidieplafond voor de zes presentatie-instellingen samen is vastgesteld op 4.784.100 euro. De tweemaal 250.000 euro incidentele gelden die in de subsidieperiode 2021-2024 beschikbaar waren voor twee instellingen die zich specifiek richtten op 'een groot landelijk en internationaal publieksbereik' zijn onderdeel geworden van het totaal beschikbare subsidiebedrag. De raad is blij met deze beslissing van het ministerie van OCW. Hiermee is er over de gehele linie iets meer geld beschikbaar gekomen voor een categorie die relatief weinig overheidsfinanciering ontvangt en die drijft op kleine organisaties in de voorhoede van de hedendaagse beeldende kunst waar hoge werkdruk een punt van zorg is.

Algemene indruk

Presentatie-instellingen in de BIS zijn essentiële schakels in het culturele ecosysteem van de hedendaagse beeldende kunst. Hier kan publiek toonaangevende ontwikkelingen in de hedendaagse beeldende kunst volgen en zich verhouden tot de artistieke en maatschappelijke fascinaties van vernieuwende kunstenaars anno nu. Deze kunstenaars op hun beurt, of ze nu startend of meer ervaren zijn, krijgen niet alleen de gelegenheid hun werk te presenteren, maar ook om artistiek onderzoek te doen en zich zodoende te blijven ontwikkelen. Want vaak geven presentatie-instellingen opdrachten voor nieuw werk. Ook op het gebied van curatorschap spelen deze BIS-instellingen een belangrijke rol; regelmatig bieden zij ruimte aan beloftevolle curatoren om een eigen visie op het presenteren van kunst te kunnen ontwikkelen.

Voor de subsidieperiode 2025-2028 zijn elf aanvragen ingediend, één minder dan vier jaar geleden. Uit de grote steden Amsterdam en Den Haag kwamen meer aanvragen dan er plekken beschikbaar zijn in die steden en de meeste aanvragen waren bovendien van goede kwaliteit. Zes aanvragen zijn van de huidige BIS-instellingen: BAK, basis voor actuele kunst (hierna: BAK), Beeldende Kunst Middelburg (hierna: Vleeshal), Framer Framed, Kunstinstituut Melly (hierna: Melly), Marres, huis voor hedendaagse cultuur (hierna: Marres) en MU. Van de vijf overige aanvragers hadden er drie eerder een plaats in de BIS: De Appel (hierna: de Appel), Fotografie Noorderlicht (hierna: Noorderlicht) en West. De Haagse instelling West werd op verzoek van het ministerie van OCW de afgelopen jaren evenals de BIS-instellingen gemonitord door de raad omdat zij voor de periode 2021-2024 wordt ondersteund met een projectsubsidie van het ministerie. Daarnaast was er één instelling die voor het eerst een aanvraag voor een BIS-subsidie indiende, te weten Nest Foundation (hierna: Nest) uit Den Haag. Het HEM uit Zaandam vroeg niet eerder aan als presentatie-instelling, maar wel als ontwikkelinstelling. Dergelijke nieuwe aanvragen bewijzen dat de sector in beweging is en ambities heeft. Eén instelling, BAK, combineert haar functie als presentatie-instelling met haar functie als postacademische instelling en heeft voor die laatste functie ook een aanvraag ingediend. Die aanvraag is apart beoordeeld en wordt besproken bij Beeldende kunst: Postacademische instellingen.

Samen creëren de presentatie-instellingen een pluriform aanbod, met een grote verscheidenheid aan visies, uitwerkingen, disciplines en cross-overs met bijvoorbeeld dans, design, muziek, performance, technologie en literatuur. Opvallend is dat de instellingen focussen op artistiek onderzoek dat is verknoot met maatschappelijke thema's. De ene instelling doet dat nadrukkelijk en vanuit een bijna activistische drijfveer, de andere instelling pakt het indirecter aan. Maar het engagement is breed aanwezig. Er worden grootse, relevante en zware thema's aangekaart, zoals dekolonisatie, klimaatkolonialisme, huisvestingsproblematiek, governance, grassroots (kunst)economie, klassenongelijkheid, *care*, identiteit en de betekenis van gemeenschappen. Dit vindt de raad een interessante ontwikkeling, die past bij de tijdgeest. Tegelijkertijd wijst hij op het belang van fundamentele waarden uit de regeling zoals artistiek-inhoudelijke kwaliteit en artistieke vrijheid in relatie tot onderzoek en ontwikkeling. Het streven naar

maatschappelijke relevantie hoeft niet in tegenspraak te zijn met deze waarden. Toch wil de raad benadrukken dat presentatie-instellingen de balans tussen artistieke en maatschappelijke betekenis, tussen een autonoom verhaal en een instrumenteel verhaal, kritisch dienen te blijven wegen.

Een andere opvallende tendens is dat ook de kunstpraktijk zelf onder de loep wordt genomen. Het westerse perspectief op wat kunst is wordt opengebroken en op diversiteit en inclusiviteit gerichte concepten als *worlding* en *unworlding*, die draaien om de erkenning van verschillende wereldbeelden, keren regelmatig terug. Kunstinstituten lijken zich er steeds meer van bewust dat het niet voldoende is om kunstenaars van buiten West-Europa binnen de traditionele westerse kaders te plaatsen. Onderdeel van hun werk is het ontwikkelen van nieuwe kaders en werkmethoden. Hierbij past de aandacht voor kunstenaars en curatoren die werken in collectieven. Het internationaal bekende Indonesische kunstenaarscollectief Ruangrupa, dat 'documenta 15' (2022) cureerde, en zijn praktijk van *lumbung*, het samen delen, zijn inspiratiebronnen die de raad herhaaldelijk in de ingediende aanvragen is tegengekomen.

Het publieksbeleid is eveneens in beweging. Steeds vaker beschouwen presentatie-instellingen zich niet meer als alleen een toonplek voor kunst, maar ook als een 'sociaal domein'. Hier worden de ontmoeting en uitwisseling tussen bezoekers onderling, maar nadrukkelijk ook tussen bezoekers en kunstenaars gefaciliteerd. De kunstpraktijk stelt zich open voor de kennis en perspectieven van anderen, dus ook voor die van de niet-professionele kunstenaar. Door het artistieke en maatschappelijke debat te organiseren en soms ook samenwerking te entameren, kan inspirerende uitwisseling ontstaan. Bij deze ontwikkeling past een publieksbeleid dat is gericht op veelsoortige doelgroepen en publieksprogramma's die participatief van aard zijn. De raad kreeg de indruk dat de mate van wederkerigheid van die programma's echter behoorlijk verschilt. Ook kunnen veel presentatie-instellingen naar zijn idee nog meer winst halen uit hun publieksbeleid door hun doelen en doelgroepen scherper te formuleren.

In het licht van sociale veiligheid heeft de raad ook gekeken naar governance. Bij presentatie-instellingen zijn verantwoordelijkheden en machtsposities niet altijd helder toegelicht. Een ander aandachtspunt zijn de soms lang zittende directies. In het algemeen dienen presentatie-instellingen beter te reflecteren op de manier waarop ze hun afhankelijkheid van één of enkele artistiek leiders willen voorkomen en hun continuïteit willen borgen. Het werken met gast-curatoren lijkt als een oplossing te worden gezien. Twee instellingen die helder positie hebben genomen, zijn de Appel en Melly. Bij hen kan de directeur maximaal twee keer drie jaar aanblijven.

Het is de raad opgevallen dat veel aanvragers kampen met huisvestingsproblemen. De Appel moest na relatief korte tijd alweer weg uit haar pand in Amsterdam-West, Het HEM in Zaandam weet niet zeker of ze de gewenste locatie in Amsterdam kan betrekken en West zal de voormalige Amerikaanse ambassade in het centrum van Den Haag moeten verlaten.

Afwegingen

De kwaliteit van drie van de elf aanvragen vond de raad helaas niet sterk genoeg voor een positief oordeel: die van BAK, Het HEM en Noorderlicht. Hun plannen voor de subsidieperiode 2025-2028 hebben onvoldoende kwaliteit op (een of meerdere van) de eerste drie algemene beoordelingscriteria, wat meteen ook de reden is waarom de laatste twee criteria – ‘Bedrijfsmatige gezondheid’ en ‘Geografische spreiding’ – conform het beoordelingskader van de raad niet zijn beoordeeld. De raad adviseert aan deze drie instellingen geen subsidie toe te kennen. BAK heeft weliswaar een solide theoretisch kader beschreven, maar het presentatieprogramma wordt zo summier uitgewerkt en toegelicht dat de raad zich op basis van de aanvraag te beperkt een oordeel kan vormen. Gekoppeld aan bedenkingen bij het functioneren van de instelling in de afgelopen jaren, komt de raad tot een negatief oordeel. Ook bij Noorderlicht ontbreekt veel informatie: twee van de drie programmapijlers zijn nauwelijks ingekleurd. De raad had de fotografie-instelling graag een plek in de BIS gegund, maar op basis van de aanvraag is hij er niet van overtuigd dat Noorderlicht het gewenste vernieuwende aanbod zal realiseren. Haar artistieke visie is te algemeen verwoord en te beperkt uitgewerkt, en haar onderwerpen, hoewel actueel en relevant, missen een eigen, verdiepende invalshoek. Voor Het HEM gelden gelijksoortige bezwaren. In de voorgestelde kunstprogrammering mist de raad een sterke artistiek-inhoudelijke visie. Daarnaast vindt de raad het (inter)nationale netwerk en de impact van Het HEM te gering voor een plek als presentatie-instelling in de BIS.

De overige acht aanvragers – de Appel, Framer Framed, Marres, Melly, MU, Nest, Vleeshal en West – heeft de raad positief beoordeeld. De BIS biedt echter maar ruimte aan zes instellingen. Bij de afweging heeft de raad een zo pluriform mogelijk palet nagestreefd. Alle instellingen met een positief advies zijn van uitstekende artistieke kwaliteit. Maar de ene instelling onderscheidt zich meer maatschappelijk en de andere meer theoretisch-filosofisch, bij de één worden bezoekers middenin spannende installaties geplaatst, bij de ander zijn ze juist de beschouwers van vrij abstracte werken. Die variëteit aan hedendaagse beeldende kunst vindt de raad belangrijk.

De selectie was bijzonder moeilijk omdat beide aanvragen van de twee Amsterdamse instellingen de Appel en Framer Framed van hoog niveau zijn. De Appel en Framer Framed zijn beide artistiek en maatschappelijk van betekenis, maar ze leggen ieder net een ander accent. Het is het subtiele verschil tussen *artistiek*-maatschappelijk onderzoek (de Appel) en *maatschappelijk*-artistiek onderzoek (Framer Framed). Bij de Appel ligt de focus iets meer op de autonome kunstenaar en kunstpraktijk en het artistieke experiment op zich. Bij Framer Framed staat het maatschappelijk debat over diversiteit en inclusie, ook in relatie tot het traditioneel vooral westers georiënteerde internationale kunstdiscours, meer centraal. Beide invalshoeken zijn waardevol en complementair. Uiteindelijk heeft de raad gekozen voor Framer Framed. Op de criteria maatschappelijke betekenis en toegankelijkheid presteert deze instelling overtuigender. Framer Framed vervult een voorlopersrol in het maatschappelijk gedreven artistiek onderzoek. Met haar meer maatschappelijk georiënteerde artistieke onderzoek heeft zij een heldere

en toegankelijke zeggingskracht die van grote waarde is voor het totaalbeeld van de sector. Framer Framed maakt ruim baan voor andere stemmen en perspectieven, waaronder die van de autodidact en het collectief. De raad vindt dat haar koers uitdagende vragen met zich meebrengt over de positie en betekenis van de kunstenaar en de kunst.

Ook over de overige huidige BIS-instellingen – Marres, Melly, MU en Vleeshal – is de raad overwegend zeer positief. Artistiek-inhoudelijk kiezen ze net andere invalshoeken. Met een onderzoek naar artistieke vrijheid en de rol van improvisatie vaart Melly een beloftevolle koers en Marres verdiept zich verder in de zintuiglijke, lichamelijke beleving van kunst. MU neemt nog altijd een onderscheidende positie in met een hybride aanbod op het snijvlak van kunst, technologie en design. Vleeshal zet het thema ‘hoop’ centraal en trekt hiermee het eerdere discours rond zorgzaamheid een nieuwe richting in.

Nest en West zijn beide gevestigd in Den Haag, waardoor er een keuze moest worden gemaakt voor een van deze instellingen. De raad heeft waardering voor de heldere, enthousiasmerende en realistische aanvraag van Nest, een instelling die veel jong publiek trekt. Hij beoordeelt het artistieke kader als aansprekend en vindt het verfrissend dat Nest de onzekerheden en problemen van deze tijd positief benadert door historische inzichten te koppelen aan toekomstscenario's. De raad twijfelt echter aan de bijdrage die Nest levert of kan gaan leveren aan artistiek-inhoudelijk onderzoek en verdere ontwikkeling – volgens de regeling een belangrijke opdracht aan presentatie-instellingen in de BIS. De artistieke visie is weinig uitgewerkt en de plannen zijn meer gericht op verkennende, aansprekende presentaties dan op doorwrocht en vernieuwend onderzoek. Ook de internationale positie van Nest vindt de raad niet sterk genoeg. Op al deze artistiek-inhoudelijke punten overtuigt West wel. West werkt vanuit een historisch-filosofische signatuur. Hiermee is zij een duidelijke toevoeging aan het spectrum. Hoewel de raad ook enkele serieuze kanttekeningen bij haar aanvraag heeft, onder andere op het gebied van governance, is hij enthousiast over haar ambities. De komende jaren zet West naar het idee van de raad beleidsmatig een interessante stap voorwaarts: het artistieke programma belooft meer samenhang en meer culturele meerstemmigheid, waarbij zowel de lokale als de internationale positie wordt versterkt en beide posities met elkaar worden verbonden. Alles afwegend voldoet West meer aan de algemene beoordelingscriteria dan Nest.

Subsidieverdeling

Met uitzondering van Melly, de grootste organisatie qua begroting en aantal fte's, hebben de huidige BIS-instellingen nagenoeg hetzelfde bedrag aangevraagd. Al met al is er een overvraging van het totaal beschikbare subsidiebedrag van 92.542 euro. Bij de verdeling van de gelden kon de raad voor vijf van de zes positief geadviseerde instellingen de rekenregel die hij hanteert voor alle categorieën waar sprake is van overvraging (zie 'Algemene inleiding') niet toepassen.

Want als de rekenregel (de subsidie uit peiljaar 2023 plus de procentuele verhoging van het subsidieplafond voor 2025-2028 ten opzichte van 2023) zou zijn toegepast op Framer Framed, Marres, Melly, MU en Vleeshal, zouden zij boven het gevraagde subsidiebedrag uitkomen. Dat is niet toegestaan. Daarom krijgen zij het door hen aangevraagde bedrag. Op West is de rekenregel wel toegepast.

Beeldende kunst

Postacademische instellingen

		Aangevraagd	Geadviseerd
			<i>Bedragen in euro's</i>
Ateliers 63	Amsterdam	1.180.000	968.036
BAK, basis voor actuele kunst	Utrecht	300.000	0
Europees Keramisch Werkcentrum	Oisterwijk	1.275.000	667.600
Rijksakademie van beeldende kunsten	Amsterdam	3.338.000	2.989.538
Van Eyck	Maastricht	2.403.360	2.384.626

De categorie

In de Culturele basisinfrastructuur 2025-2028 (BIS) is artikel 3.34 van de Regeling op het specifiek cultuurbeleid bedoeld voor postacademische instellingen die een internationaal toonaangevend begeleidingsprogramma op het terrein van de beeldende kunst verzorgen. Er kan aan ten hoogste vijf instellingen subsidie worden verleend. Een instelling moet ten minste tien deelnemers begeleiden en beschikken over voldoende en adequate voorzieningen voor de begeleiding. Zij dient te streven naar een evenwichtige verhouding tussen nationale en internationale deelnemers en zich in eerste instantie, maar niet uitsluitend, te richten op deelnemers met een afgeronde beeldende kunstopleiding. De subsidiëring van een postacademische instelling gebeurt op basis van het aantal deelnemers. Per (fulltime) deelnemer is jaarlijks ten hoogste 66.760 euro beschikbaar. Het subsidieplafond is vastgesteld op 7.009.800 euro.

Algemene indruk

Het postacademische kunstklimaat in Nederland is uniek. Het programma-aanbod is zeer verscheiden en doorgaans van hoge kwaliteit. De duizenden aanmeldingen per jaar en de inbedding in een groot internationaal netwerk van partners en alumni onderstrepen de goede reputatie van de instellingen. Voor de subsidieperiode 2025-2028 zijn vijf aanvragen ingediend, alle vijf afkomstig van de huidige BIS-instellingen: Ateliers 63 (hierna: De Ateliers), BAK, basis voor actuele kunst (hierna: BAK), Europees Keramisch Werkcentrum (hierna: EKWC), Rijksakademie van beeldende kunsten (hierna: Rijksakademie) en Van Eyck. Eén aanvrager, BAK, combineert haar functie als postacademische instelling met haar functie als presentatie-instelling en heeft daarvoor ook een aanvraag ingediend. Die aanvraag is apart beoordeeld en wordt besproken bij Beeldende kunst: Presentatie-instellingen.

De postacademische instellingen zijn zeer verschillend qua traditie, omvang en programma en vormen daarmee een rijke impuls voor talentontwikkeling in het veld van de hedendaagse beeldende kunst. Ze zijn meer dan 150 jaar of nog geen decennium oud. Er werken tien tot vijftig deelnemers in residenties met een lengte van drie maanden tot twee jaar. Waar de ene instelling zich vooral faciliterend opstelt aan de individuele ontwikkeling van de kunstenaar kiest de andere een meer agenderende aanpak en trekt zij vooral deelnemers die zich willen verhouden tot een thematische invalshoek.

Opvallend in de plannen is dat de eerder ingezette beweging om zich als oord van introspectie explicieter te verhouden tot de buitenwereld, heeft doorgezet. De meeste postacademische instellingen willen niet alleen toegankelijker zijn voor publiek, ze zijn zich ook bewuster van de drempels die ze, vaak onbedoeld, opwerpen voor mogelijke deelnemers. Met een ruimere interpretatie van het begrip ‘kunstenaar’, het afschaffen of verlagen van inschrijfgelden en het verhogen van het vaak minimale maandstipendium pogen de instellingen toegankelijker en inclusiever te worden. In dit kader is er ook meer aandacht voor diversiteit onder adviseurs en bezoekende experts. De raad vindt dit sterk. Want de keerzijde van selectieve gemeenschappen met een sterke identiteit, zoals de postacademische instellingen zijn, kan zijn dat ze te homogeen en naar binnen gekeerd worden en daarmee inclusiviteit en innovatie in de weg staan.

Ook in de programma-inhoud dringt de buitenwereld meer en meer door. De meeste aanvragers reflecteren uitgebreid op de huidige maatschappelijke en geopolitieke uitdagingen en hoe die de kernactiviteiten en deelnemers direct en indirect raken. Bewustzijn van de actualiteit zorgt tevens voor aandacht en ambitie op het gebied van innovatie, bijvoorbeeld inzake ecologische duurzaamheid. Waar in de vorige BIS-ronde vooral Van Eyck opviel in haar zorgen om het klimaat, wordt duurzaamheid nu bijna door alle instellingen gethematiseerd. Sterker nog, de postacademische instellingen, en dan in het bijzonder Van Eyck, Rijksakademie en EKWC, ontwikkelen zich steeds meer tot onderzoekscentra op het gebied van duurzame (omgang met) materialen en technieken. Hun werkplaatsen ontpoppen zich als expertisecentra die ook breder maatschappelijk van waarde kunnen zijn. De raad vindt dit een positieve ontwikkeling, waarbij hij wel opmerkt dat de BIS-financiering, met haar strikt omschreven doeleinden en subsidieplafonds, niet bij machte is extra investeringen in deze onderzoeksactiviteiten te doen en dat de postacademische instelling primair een vrijhaven voor kunstenaars is en moet blijven.

In het verlengde hiervan is het ook zinvol kritisch te blijven op de eigen productiviteit. De meeste postacademische instellingen bieden een uitgebreid programma aan en zijn veel tijd kwijt aan het afhandelen van het nog altijd groeiende aantal aanmeldingen en de steeds complexere visumprocedures. Fair practice en fair pay krijgen terecht meer aandacht bij alle aanvragers en hebben grote invloed op de begrotingen. Het leidt doorgaans echter niet tot een focus in activiteiten. De raad erkent dat de balans tussen ontwikkeling en focus lastig is, maar vindt die wel belangrijk. Instellingen willen een steeds veelzijdiger kunstpraktijk bedienen of een meer agenderende rol spelen. Tegelijkertijd moeten hun ambities passen binnen de bedrijfsmatige mogelijk-

heden en de kerntaak van een postacademische instelling niet in de verdrukking brengen.

Hetzelfde geldt voor de plannen met betrekking tot publieksprogrammering. Het verheugt de raad dat de meeste postacademische instellingen zich openen voor publiek en daarmee ook hun lokale bestaansrecht verstevigen. Hij verwacht echter niet dat een postacademische instelling het subsidie-criterium ‘Toegankelijkheid’ op gelijke wijze invult als bijvoorbeeld een presentatie-instelling. Wat hij vooral belangrijk vindt, is dat er een heldere koers aan de publieksprogrammering ten grondslag ligt. Als duidelijk is waarom een instelling welke doelgroepen wil bereiken, kunnen educatie, participatie en marketing veel doeltreffender en efficiënter worden vormgegeven.

Een andere opvallende trend is dat de postacademische instellingen zich steeds meer profileren als gemeenschappen, waarbinnen men bij elkaar betrokken is en waar de noden van individuele deelnemers centraal staan. Collectieve werkvormen dringen door, er is een grotere zorg voor de interne werking van de instellingen en ook alumni worden niet vergeten. Wellicht hebben de coronaperiode, toen veel internationale residenten zonder netwerk en ver van huis ‘vast’ zaten, en de openbaar geworden incidenten rond grensoverschrijdend gedrag bij de Rijksakademie, waarover de instelling in 2021 ook zelf berichtte, hierbij gewerkt als katalysator. Fair pay, betere huisvesting, een goede mentale gezondheid en sociale veiligheid van deelnemers krijgen in de plannen doorgaans ruim aandacht. Deelnemers eisen meer transparantie van en zeggenschap in het beleid. De raad is blij met deze ontwikkeling en hoopt dat de instellingen kritisch blijven op sociale veiligheid, transparantie en inclusiviteit – voor deelnemers én team – en dat zij hierover onderling ook kennis delen. Postacademische instellingen bevinden zich in een relatief klein speelveld waarbij men binnenshuis sterk op elkaar is gericht. Dit kan leiden tot dubbelrollen en ons-kent-ons-sferen, wat een voedingsbodemp is voor een onveilige werkomgeving.

De postacademische instellingen zijn zich ervan bewust dat hun bestaansrecht grotendeels afhangt van hun complementariteit. Gelukkig zien zij ook dat dit samenwerking niet in de weg hoeft te staan. Er is regelmatig sectoroverleg tussen de instellingen en in 2023 is er een gezamenlijk pleidooi richting het ministerie van OCW op gang gekomen teneinde de vergoeding per deelnemer in lijn te brengen met de reële kosten. In Amsterdam heeft De Ateliers toegang tot de veel uitgebreidere werkplaatsen van de Rijksakademie en wisselen de instellingen onderling kennis uit. Op het gebied van duurzaamheid zijn de Rijksakademie en Van Eyck met elkaar in gesprek.

De aanvragen

De kwaliteit van de aanvragen is over het algemeen hoog. Het in Oisterwijk gevestigde EKWC, waar in 2022 een directiewisseling plaatsvond, heeft wederom verrast met een vooruitstrevend en goed beargumenteerd plan. Met keramiek als medium wil de instelling het residentieprogramma en de organisatie meer toekomstbestendig maken door haar aloude onderzoeksprogramma een flinke impuls te geven en binnen de residenties een nieuwe

programmalijs op te zetten voor makers en opdrachtgevers. Een van de drie onderzoeksthema's, waar EKWC zelf maar ook het bredere maatschappelijke veld baat bij heeft, is 'Sustainability & Circularity'.

De Rijksakademie, de oudste, grootste en technisch best geoutilleerde instelling – heeft een degelijk plan neergelegd met helder omschreven doelen. Scherper dan in het vorige beleidsplan toont zij zich bewust van haar positie en verantwoordelijkheden ten opzichte van residenten en het bredere kunstenveld. De individuele ontwikkeling van de kunstenaars en de artistiek-inhoudelijke voeding die zij nodig hebben staan centraal. Het is met dat doel voor ogen dat de instelling de *social practice* werkplaats, digitale technologieën en duurzaamheid een versterkte plek in het programma geeft.

Ook in Amsterdam opereert De Ateliers. Net als bij EKWC trad hier in 2022 een nieuwe directeur aan. Het ateliermodel, waarbij jonge kunstenaars worden begeleid door gearriveerde collega's, en de kleinschaligheid maken van de instelling een unieke plek. Het begeleidingsprogramma is goed toegelicht, hoewel de 'holistische' benadering nog wel uitleg en concretisering behoeft. Actueel en passend bij het profiel van De Ateliers is het nieuwe programma-onderdeel Woonhuis, waar publiek toegankelijke tentoonstellingen kunnen worden gemaakt door de residenten of door *fellows* die zij aandragen.

Van Eyck in Maastricht kan zich qua historie en omvang meten met de Rijksakademie. Het geëngageerde, multidisciplinaire begeleidingsprogramma is onderscheidend en goed toegelicht. De raad vindt het sterk hoe het thema 'klimaaturgentie' uit het vorige beleidsplan is uitgewerkt. Met relationaliteit, positionaliteit, empathie en pluraliteit als leidende principes in programma en organisatie blijft er een duidelijk overkoepelend kader, maar lijkt er tegelijkertijd meer vrije ruimte voor individuele kunstpraktijken. Van Eyck toont zich ook zeer bewust van de verschillende posities van deelnemers: als eerste heeft zij – heel inclusief – sinds kort ook residentieplekken voor kunstenaars met kinderen.

Helaas heeft BAK, de jongste postacademische instelling, een aanvraag ingediend waarin zij haar kerntaak zo summier beschrijft en toelicht, dat deze in feite niet te beoordelen is. Het theoretische en politieke kader wordt uitvoerig beschreven en gepresenteerd, maar er is te weinig praktische vertaling – noch richting fellows, noch richting organisatie. Ook wordt onvoldoende beschreven wat de 'osmotische' relatie tussen de functie als postacademische en als presentatie-instelling inhoudt, en wat de fellows hieraan precies bijdragen.

Afwegingen

Op basis van het aantal aanvragen hoeft de raad geen keuzes te maken: er zijn niet meer aanvragen dan beschikbare plaatsen. Wel adviseert de raad de aanvraag van BAK niet te honoreren. Door haar onvolledigheid kan deze aanvraag niet worden beoordeeld zoals de andere plannen in dezelfde categorie. Gekoppeld aan twijfels over het functioneren van de instelling in de afgelopen jaren, komt de raad tot een negatief oordeel. De andere aanvragers hebben degelijke plannen ingediend die, behoudens enkele aandachtspunten,

alle voor honorering in aanmerking komen. Derhalve adviseert de raad alle aanvragers met uitzondering van BAK te subsidiëren.

Subsidieverdeling

Bij de financiële verdeling over de vier resterende aanvragers heeft de raad lastige maar onvermijdelijke beslissingen moeten nemen. Er zijn twee complicerende factoren. Allereerst is het totaalbudget van 7.009.800 euro met 1.486.560 euro overvraagd. Ook als BAK niet wordt gehonoreerd, is er onvoldoende budget om de overige gevraagde bedragen volledig toe te kennen. In de tweede plaats is de begroting van EKWC niet passend binnen de regeling omdat de instelling het maximale bedrag dat zij op grond van haar aantal deelnemers kan krijgen fiks heeft overschreden: met veertig parttime residenties van drie maanden per jaar kan EKWC maximaal 667.600 euro (10 x 66.760 euro) ontvangen en niet de gevraagde 1.275.000 euro. Wel hoopt de raad dat het ministerie van OCW met EKWC wil meedenken over aanvullende financieringsmogelijkheden voor de verdere verduurzaming van het keramische proces. Dat is immers het hart van de instelling. De raad begrijpt dat EKWC die verduurzaming niet uit de reguliere BIS-subsidie kan financieren.

Bij de verdeling van de gelden heeft de raad de rekenregel toegepast die hij voor alle categorieën hanteert waar sprake is van overvraging (zie 'Algemene inleiding'). Op grond daarvan adviseert hij de positief geadviseerde instellingen De Ateliers, Rijksakademie en Van Eyck hun subsidie uit peiljaar 2023 toe te kennen, plus de procentuele verhoging van het subsidieplafond voor 2025-2028 ten opzichte van 2023. Voor EKWC geldt een van de twee uitzonderingen op de rekenregel, namelijk dat een instelling niet meer kan ontvangen dan het voor haar geldende subsidieplafond. Als de rekenregel op EKWC zou worden toegepast, zou het subsidieplafond op basis van het aantal deelnemers worden overschreden. Daarom is de maximale subsidie die EKWC kan ontvangen 667.600 euro.

Film

		Aangevraagd	Geadviseerd/ *Gereserveerd
			<i>Bedragen in euro's</i>
Cinekid Amsterdam	Amsterdam	1.170.000	1.099.500
Eye Filmmuseum	Amsterdam	2.480.974	2.480.974
International Documentary Filmfestival Amsterdam	Amsterdam	1.774.387	1.487.958
International Film Festival Rotterdam	Rotterdam	2.220.000	*1.987.389
Movies that Matter	Amsterdam	550.000	0
Nederlands Film Festival	Utrecht	1.265.000	1.252.253

De categorie

Het rijk stimuleert een gevarieerd en hoogstaand filmaanbod, zoals fictiefilms en documentaires, via het Nederlands Filmfonds. Daarnaast wordt de filmsector ondersteund via de Culturele basisinfrastructuur (BIS), waarvoor de subsidieregels zijn neergelegd in de Regeling op het specifiek cultuurbeleid.

De Regeling bevat twee artikelen over film. Volgens artikel 3.36 is er in de BIS plaats voor vier filmfestivals: een internationaal festival voor documentaires, een internationaal festival voor arthousefilms, een festival voor de Nederlandse film en een festival voor jeugdfilms. Deze festivals moeten allen een breed en divers publiek bereiken. Met ingang van de subsidieperiode 2025-2028 is er voor de vier instellingen die deze festivals organiseren een totaalbedrag beschikbaar van 5.827.100 euro.

Volgens artikel 3.37 van de Regeling is in de BIS tevens ruimte voor een ondersteunende instelling voor film. Deze instelling moet enerzijds de landelijke filmeducatie en mediawijsheid coördineren en stimuleren, en anderzijds de Nederlandse film(sector) internationaal promoten. De internationale promotie dient in samenwerking met het Nederlands Filmfonds te gebeuren. Voor de ondersteunende instelling is 2.481.000 euro beschikbaar.

Algemene indruk

De huidige vijf BIS-instellingen hebben alle vijf een aanvraag ingediend. Voor de festivals zijn dat Stichting Cinekid Amsterdam (Cinekid), het International Documentary Filmfestival Amsterdam (IDFA), het International Filmfestival Rotterdam (IFFR) en het Nederlands Film Festival (NFF). Stichting Eye Filmmuseum (Eye) heeft wederom een aanvraag ingediend voor de ondersteunende sectortaken.

Daarnaast heeft één instelling een aanvraag ingediend die nu nog niet in de BIS zit: Stichting Movies that Matter (Movies that Matter). Zij heeft aangevraagd onder artikel 3.36 lid 1 van de Regeling: 'Presentatie van actueel of vernieuwend aanbod in een internationale context op het terrein van documentaires'. In totaal zijn er dus zes aanvragers voor de categorie Film in de BIS.

De kwaliteit van de aanvragen varieert van redelijk tot erg goed. Een uitzondering hierop is de aanvraag van IFFR, die de raad teleurstellend vindt. Deze instelling verwijst in haar plan naar een nieuw strategisch plan dat in 2024 wordt ontwikkeld voor de festivaledities van 2026-2029. Een aantal onderwerpen blijft hierdoor nog weinig concreet uitgewerkt.

In de aanvragen is te zien dat de festivals zich de komende jaren meer richten op het diversifiëren en stabiliseren van publiek. Het huidige publieksbereik is nog niet op het niveau van voor de coronapandemie. De komende jaren willen de festivals in bezoekersaantallen licht groeien en daarbij een jonger en diverser publiek bereiken.

De raad stelt vast dat de instellingen de laatste jaren stappen hebben ondernomen op het gebied van toegankelijkheid. De komende periode willen zij de toegankelijkheid verder vergroten. Websites worden geoptimaliseerd, communicatie over toegankelijkheid wordt verbeterd en er worden bewustwordings- en toegankelijkheidstrainingen aangeboden voor personeel. Verder worden de drempels verlaagd voor mensen met een laag inkomen, worden meer films aangeboden met audiodescriptie voor blinde en slechtziende mensen en films met ondertiteling voor slechthorenden en wordt het aantal prikkelarme voorstellingen uitgebreid.

Daarnaast hebben de instellingen in hun aanvragen aandacht voor het thema duurzaamheid. Dit is enerzijds terug te zien in de programmering maar ook in de organisatie zelf is men zich bewust van het belang van duurzaamheid en zorg voor het milieu. De instellingen bevorderen het gebruik van het openbaar vervoer en het hergebruik van materialen, maken steeds meer gebruik van vegetarische catering en nemen maatregelen tegen voedselverspilling. Zij zijn zich bewust van hun positie, informeren en inspireren van het publiek, en nemen de komende periode maatregelen om bij te dragen aan een duurzame wereld. De verschillende festivals hebben contact met elkaar om kennis te delen en van elkaar te leren.

Het valt de raad op dat de huidige vier filmfestivals in de BIS sowieso meer samen lijken te werken. De coronapandemie zou hiervoor een katalysator kunnen zijn geweest. Door het uitbreken van de pandemie werden Cinekid, IFFR, IDFA en NFF in 2020 gedwongen om na te denken over een digitale beleving van hun festivals. Gezamenlijk lieten zij de 'container' ontwikkelen zodat de festivals ook online, met films en nagesprekken, te bezoeken waren. Dat de instellingen elkaar beter weten te vinden om af te stemmen, te coördineren en kennis uit te wisselen, ziet de raad als een mooie ontwikkeling.

De vier filmfestivals in de BIS hebben ook aandacht voor digitale filmcultuur in hun programma's. Met de grote groei van digitale cultuur hebben Cinekid, IDFA en NFF samen met MU Hybrid Art House, NAPA en Het Nieuwe Instituut het initiatief genomen voor het Moonshot Digitale Cultuur. Ze willen het potentieel van de Nederlandse digitale cultuur meer benutten en brengen daarom kansen en knelpunten van de sector in kaart. De betrokken partijen zijn op zoek naar structurele financiering voor digitale cultuur.

De onderwerpen fair practice en fair pay krijgen aandacht in de plannen van alle aanvragers en zijn ook van invloed op de begrotingen en de aangevraagde bedragen. Daarnaast hebben de vier filmfestivals in de BIS, samen met de festivals Kaboom, Movies that Matter en Go Short, Bureau Berenschot in 2023 onderzoek laten doen naar fair pay. Hieruit bleek dat de filmfestivals nog niet marktconform belonen. De filmfestivals willen, onder begeleiding van Platform ACCT, komen tot een gezamenlijke werkcode en aansluiten op een gezamenlijke honoreringsrichtlijn.

Naast de Fair Practice Code besteden de instellingen ook aandacht aan de Code Diversiteit & Inclusie. Zo wordt gekeken naar inclusiviteit op het gebied van diverse achtergronden, leeftijd, gender, mensen met een beperking en bezoekers met een smalle beurs.

Hier hadden de instellingen volgens de raad meer ambitie kunnen tonen en beter op kunnen reflecteren. Daarnaast is hij van mening dat in het kader van diversiteit en inclusie nog vooruitgang mogelijk is op het gebied van samenwerkingen en de aard daarvan. Ook bij het proactief benaderen van doelgroepen met diverse achtergronden zijn nog stappen te zetten.

Alle vijf filmfestivals en Eye houden zich bezig met educatie. Zo zijn er 'Film in de klas', de 'Korte Film Poule', de Eye Film Player, de educatieprogramma's via het Landelijk Netwerk Filmeducatie en de regionale filmhubs en de programma's van de festivals zelf. De raad heeft de indruk dat er veel loketten en afzenders zijn en dat hier nog stappen op het gebied van samenwerking en coördinatie te zetten zijn.

Afwegingen

Met vijf aanvragen voor de vier beschikbare plekken voor Festivals, moest de raad een keuze maken. Movies that Matter was nog geen onderdeel van de BIS en diende een aanvraag voor de komende subsidieperiode in. Zij deed dit op het onderdeel: 'Presentatie van actueel of vernieuwend aanbod in een internationale context op het terrein van documentaires' binnen de categorie Festivals.

De raad ziet in de aanvraag dat Movies that Matter een maatschappelijk relevante functie heeft via de thema's die in het aanbod van films en de bijbehorende verdieping worden aangesneden. Ook is hij onder de indruk van de aantallen scholieren en studenten die de instelling jaarlijks bereikt met haar educatie-activiteiten. Daarnaast speelt het festival internationaal een belangrijke rol.

De raad constateert echter dat de kernactiviteiten van Movies that Matter niet voldoende aansluiten bij het betreffende artikellid uit de Regeling.

De raad leest in de aanvraag dat het filmprogramma uit 'idealiter evenveel fictie als documentaire' bestaat. Daarbij vermeldt de aanvraag dat de doelstelling van de instelling is om 'films te vertonen over mensenrechten en de staat van de planeet'. De raad leidt hieruit af dat de instelling zich niet richt op een specifiek filmgenre maar op een thema (mensenrechten en de staat van de planeet). Bovendien beperkt zij zich niet tot het genre – de documentaire – waarvoor ze een beroep op de Regeling doet. De raad adviseert dan ook in deze subcategorie de aanvraag van IDFA te honoreren.

Bij de financiële verdeling voor de vier overige aanvragers binnen de categorie Festivals heeft de raad een lastige beslissing moeten nemen. Het subsidieplafond van 5.827.100 euro werd met 602.287 euro overvraagd. Aan dit plafond zijn de fair pay-middelen van 275.100 euro al toegevoegd. Een groot deel van het overvraagde bedrag van 602.287 euro is gerelateerd aan fair pay. Het beschikbare budget is echter onvoldoende om de aangevraagde bedragen toe te kennen. De raad heeft daarom besloten het extra toegevoegde bedrag van 275.100 euro over de positief beoordeelde aanvragers – met uitzondering van IFFR – te verdelen op basis van een algemene rekenregel. Hij verwijst voor uitleg van deze rekenregel naar de algemene inleiding.

Aan het advies voor IFFR heeft de raad voorwaarden verbonden. In de aanvraag kondigt IFFR aan dat zij in 2024 met een nieuw strategisch plan komt. Strategie, publieksbereik, diversiteit en inclusie, en sponsoring dienen nog nader te worden uitgewerkt. Tegelijkertijd onderkent de raad dat de instelling een lastige periode achter de rug heeft, met weinig fysieke festival-edities en een reorganisatie. Ook heeft hij, onder meer op basis van resultaten uit het verleden, vertrouwen in de organisatie en haar leiding. Dit biedt echter onvoldoende basis om het subsidiebedrag ten opzichte van het prijspeil 2023 te verhogen. De raad adviseert dan ook om IFFR het subsidiebedrag op het prijspeil van 2023 toe te kennen.

Over de aanvraag van Eye is de raad positief. Hij adviseert het gevraagde subsidiebedrag van 2.480.974 euro toe te kennen. Hij constateert wel dat de instelling in haar plan nauwelijks aandacht besteedt aan de drie codes. Eye onderschrijft de Code Cultural Governance, de Code Diversiteit & Inclusie en de Fair Practice Code, maar de raad had graag meer willen lezen over de voornemens ten aanzien van de codes voor de komende periode.

Letteren

		Aangevraagd	Geadviseerd
			<i>Bedragen in euro's</i>
Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten	Amsterdam	528.900	528.900
Het Literatuurhuis	Utrecht	654.600	654.600
De Schoolschrijver	Amsterdam	625.200	625.200
De Schrijverscentrale	Amsterdam	1.110.300	1.110.300
Stichting Lezen	Amsterdam	3.530.600	3.530.600

De categorie

In de Regeling op het specifiek cultuurbeleid zijn twee artikelen opgenomen voor de sector Letteren.

Op grond van artikel 3.39 kan de minister subsidie verstrekken aan:

1. één instelling met als kernactiviteit de landelijke coördinatie van de leesbevordering en literatuureducatie;
2. één instelling met als kernactiviteit de landelijke bemiddeling tussen schrijvers, scholen en bibliotheken voor het geven van lezingen over en rond het werk van die schrijvers ter bevordering van het lezen;
3. één instelling met als kernactiviteit de landelijke ondersteuning van bijzondere journalistieke projecten die leiden tot journalistieke producten of andere non-fictie werken;
4. één instelling met als kernactiviteit lettereneducatie voor kinderen in het primair onderwijs.

Daarnaast kan de minister op grond van artikel 3.40 subsidie verstrekken aan ten hoogste één instelling met als kernactiviteit de presentatie van actueel of vernieuwend aanbod in internationale context, primair op het terrein van de letteren. De activiteiten van deze instelling dienen er mede op gericht te zijn een platform te bieden voor internationale uitwisseling tussen vakgenoten en dient jaarlijks of tweejaarlijks gedurende een in tijd beperkte periode plaats te vinden.

Algemene indruk

De vijf aanvragers binnen de sector Letteren zijn de instellingen aan wie vier jaar geleden ook subsidie is verleend. Stichting Lezen, De Schoolschrijver en De Schrijverscentrale zetten zich als ondersteunende instellingen in voor leesbevordering en literatuureducatie, het Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten (FBJP) ijvert voor de ondersteuning van onafhankelijke onderzoeksjournalistiek. Binnen het artikel Festival vroeg dit keer maar één instelling aan.

Vier jaar geleden waren dat er drie: naast Het Literatuurhuis ook Poetry International en Writers Unlimited.

Omdat er vijf aanvragers voor vijf plekken waren en alle vijf positief zijn beoordeeld, kwam de raad niet voor ingewikkelde keuzes te staan. Hij benadrukt wel dat het gebrek aan concurrentie niet ten koste mag gaan van scherpste en innovatie.

De activiteitenplannen van Stichting Lezen, De Schrijverscentrale en De Schoolschrijver zijn degelijk en vooral een voortzetting van de vorige subsidieperiode. Samen bestrijden deze instellingen de leescrisis. Ze hebben alle drie kennis op het gebied van leesbevordering. De partijen weten elkaar steeds beter te vinden en delen binnen de Leescoalitie hun expertise. De Schrijverscentrale gelooft in de kracht van het schrijversbezoek voor een breed samengestelde doelgroep: basisonderwijs, voortgezet onderwijs, bibliotheken en in toenemende mate bedrijven en instellingen. De Schoolschrijver gelooft in de kracht van literatuur bij het lees- en schrijfonderwijs op de basisschool, waarbij jeugdboekenauteurs een grote rol spelen. Daarbij gaat het niet om een eenmalig bezoek, maar een maandprogramma, een halfjaarprogramma of een volledige leerlijn. Beide organisaties maken daarbij onder meer gebruik van de onderzoeken naar leesbevordering van Stichting Lezen.

Samen beschikken deze instellingen over voldoende kennis over wat werkt in het primair onderwijs. Hierover spreken ze alle drie in hun plannen. Toch lukt het niet om de negatieve spiraal van de ontleding te doorbreken, zo wijst onderzoek uit. De raad verwacht dat de drie instellingen de komende jaren nog meer samen optrekken om succesvol een vuist te maken tegen de ontleding. Bij de bestrijding van de leescrisis is met name het onderwijs (financieel en beleidsmatig) betrokken. Meer sturing op het geheel lijkt vooral vanuit dat domein wenselijk.

Door de maatschappelijke urgentie van de leesbevordering dreigt de aandacht voor literatuur als kunstvorm in de knel te raken. Voor de drie ondersteunende instellingen geldt dat literatuureducatie tot hun kernactiviteit behoort. Literatuur lijkt echter meer een middel in de strijd tegen de ontleding dan een doel op zich. De raad betreurt het dat binnen de afdeling Letteren in de regeling de artistieke, de literatuur, zo ondergesneeuwd raakt.

Vanuit dat perspectief is de aanvraag van Het Literatuurhuis verfrissend. Het activiteitenplan ademt zelfbewustheid en optimisme. Het festival (ILFU) gaat uit van 'de kracht van fictie in het algemeen en van literatuur in het bijzonder'. Het in coronadagen opgerichte online platform is inmiddels een volwaardig en succesvol onderdeel van ILFU en zorgt voor een vergroting en verbreding van het bereik.

De raad constateert dat de kloof tussen de BIS-subsidie en de subsidie van het Letterenfonds voor festivals aanzienlijk groter is dan vier jaar geleden. Dat financiële verschil versterkt de positie van ILFU als grootste literatuurfestival van Nederland. Dat brengt verantwoordelijkheden met zich mee als voortrekker, vaandeldrager en verbinder binnen de sector.

FBJP is een stabiel en onmisbaar fonds. Onafhankelijke onderzoeks-journalistiek is in de huidige nationale en internationale context urgenter dan ooit. De raad daagt het fonds uit nog duidelijker uit te dragen hoe zijn regelingen bijdragen aan het debat over AI, fake news, de rol van kwaliteitsjournalistiek en het belang van de vrije pers.

FBJP is enigszins een vreemde eend in de bijt van de letteren. Tekenend is dat het fonds voor het overgrote deel met mediagelden wordt gefinancierd. De BIS-gelden zet FBJP in om verdiepende projecten mogelijk te maken, zoals verhalende non-fictie in boeken, podcasts en meer experimentele vormen.

De aanvragers zijn allemaal in de Randstad gevestigd, maar spannen zich in om hun activiteiten zoveel mogelijk te spreiden over de regio's. Ook vergroten de instellingen hun landelijke bereik via digitale activiteiten zoals live streams en online schrijversbezoeken. Toch blijft de Randstad een prominente biotoop. De raad is van mening dat de instellingen hun blik nog meer op de regio's zouden moeten richten.

De instellingen leven de Fair Practice Code over het algemeen goed na. Opvallend is dat vier van de vijf instellingen de ontwikkelmogelijkheden van eigen personeel minder hebben uitgewerkt. Ook leest de raad weinig terug over het realiseren van gelijke beloning. De Code Diversiteit & Inclusie staat bij de instellingen goed op het netvlies. Een aantal van hen beschrijft bijvoorbeeld concrete stappen om de diversiteit en inclusie onder het eigen personeel te verbeteren.

De naleving van de principes van de Governance Code Cultuur behoeft nog aandacht. De raad juicht het toe dat de instellingen overstappen of overgestapt zijn op het raad van toezicht-model. Hij signaleert wel onvolkomenheden, zoals het risico van belangenverstrengeling en een gebrekkige beschrijving en monitoring van de taken en verantwoordelijkheden van de raad van toezicht. Hij dringt erop aan dat de instellingen hierin op korte termijn meer inzicht geven en de onvolkomenheden repareren.

Ontwerp

		Aangevraagd	Geadviseerd/ *Gereserveerd
			<i>Bedragen in euro's</i>
Het Nieuwe Instituut	Rotterdam	1.937.300	*1.937.300
Next Nature Network	Eindhoven	1.118.500	587.697
SETUP	Utrecht	305.000	0
Waag Society	Amsterdam	1.592.203	1.192.203
Dutch Design Foundation	Eindhoven	1.241.100	*1.241.100
Architectuur Instituut Rotterdam	Rotterdam	343.049	0
Internationale Architectuur			
Biënnale Rotterdam	Rotterdam	850.000	753.386
Planetart	Enschede	650.000	419.074
Rotterdamse Dakendagen	Rotterdam	300.000	0
State of Fashion	Arnhem	745.000	565.040
STRP	Eindhoven	377.000	0
What Design Can Do	Amsterdam	500.000	0

De categorie

Voor de categorie Ontwerp zijn in afdeling 3.7 van de Regeling op het specifiek cultuurbeleid vier artikelen opgenomen die plaats bieden aan in totaal zeven instellingen in de Culturele basisinfrastructuur (BIS). Het betreft één ondersteunende instelling, twee Future labs design en technologie, één Festival design en drie Festivals ontwerp, beeldende kunst of cross-over.

Op grond van artikel 3.42 van de regeling komt één ondersteunende instelling op het terrein van ontwerp voor subsidie in aanmerking. Deze instelling dient zich te richten op de ondersteuning van de disciplines architectuur, digitale cultuur en vormgeving. Doelstelling is de culturele, maatschappelijke en economische meerwaarde van de ontwerpdisciplines te versterken, zowel nationaal als internationaal.

Op grond van artikel 3.43 van de regeling, Future lab design en technologie, komen twee instellingen (voorheen één instelling) in aanmerking voor subsidie wanneer zij als kernactiviteit hebben het ontwikkelen van presentaties op het gebied van design en technologie van nationaal of internationaal belang. Deze taak wordt uitgevoerd in combinatie met het aanbieden van een programmering rond actuele maatschappelijk vraagstukken, onder andere aan de hand van onderzoek, experiment, debat en reflectie en het samenbrengen van relevante partijen binnen de ontwerpsector. Ten minste een van de twee instellingen dient haar standplaats in een van de vier regio's te hebben, te weten Noord (provincies Groningen, Friesland en Drenthe), Oost (provincies Overijssel en Gelderland), Midden (provincies Flevoland en Utrecht) en Zuid (provincies Zeeland, Noord-Brabant en Limburg).

Op grond van artikel 3.44 van de regeling, Festival design, kan aan één instelling subsidie worden verleend die als kernactiviteit de presentatie van actueel of vernieuwend aanbod in internationale context heeft, specifiek op het terrein van design.

Op grond van artikel 3.45 van de regeling, Festivals ontwerp, beeldende kunst of cross-over, komen drie instellingen in aanmerking voor subsidie. Deze instellingen dienen als kernactiviteit de presentatie van actueel of vernieuwend aanbod te hebben op het terrein van ontwerp of beeldende kunst, dan wel binnen een combinatie van de disciplines behorende tot de ontwerpsector of de sector beeldende kunst. Dit moet plaatsvinden in een internationale context en de activiteiten moeten er mede op gericht zijn een platform te bieden voor internationale uitwisseling tussen vakgenoten.

Algemene indruk

Sinds 2021 is er ruimte in de BIS voor vier functies die de ontwerpsector voeden met inspiratie, onderzoek, experiment, (inter)nationale uitwisseling, (publieks)presentaties, kennis en debat. Voor de zeven beschikbare plekken heeft de raad in totaal twaalf subsidieaanvragen beoordeeld.

In de afzonderlijke activiteitenplannen valt het de raad in positieve zin op dat de twaalf aanvragers inhoudelijk veel aandacht hebben voor onderzoekend ontwerp en de bijdrage die ontwerp kan leveren aan het oplossen van maatschappelijke problemen en vraagstukken. De activiteitenplannen bieden een brede waaier aan initiatieven en een rijkdom aan programma's op dit gebied. Tegelijkertijd vindt de raad dat de instellingen meer aandacht aan verdere organisatieontwikkeling en professionalisering zouden kunnen besteden. Daarnaast valt het de raad op dat de instellingen beperkt aandacht hebben voor de naleving van de codes. Met name de implementatie van de Code Diversiteit & Inclusie blijft achter bij de verwachtingen van de raad. In de afgelopen subsidieperiode hebben de instellingen ruimschoots de tijd gehad beleid te ontwikkelen om diversiteit en inclusie te bevorderen ten aanzien van de vier P's van Publiek, Personeel, Programma en Partners. De ontwerpinstellingen hadden op dit terrein meer resultaat kunnen boeken.

Ondersteunende instelling

Nieuwe Instituut heeft als ondersteunende instelling een activiteitenplan ingediend dat de raad positief heeft beoordeeld. In de huidige subsidieperiode wordt de ondersteunende functie eveneens door Nieuwe Instituut ingevuld. De instelling heeft feitelijk twee functies: enerzijds is zij een nationaal museum voor architectuur, ontwerp en digitale cultuur, anderzijds is ze de ondersteunende instelling voor dezelfde disciplines. Het grootste deel van haar activiteiten valt onder de Erfgoedwet. In het activiteitenplan voor de subsidieperiode 2025-2028 heeft Nieuwe Instituut haar BIS-activiteiten duidelijk gescheiden van de rest van haar activiteiten en ondergebracht in het zogenaamde Agentschap, een aparte afdeling binnen de instelling. Deze beleidsmatige duidelijkheid is echter nog niet doorgevoerd in de begroting. De raad is positief over de nieuwe fase waarin de instelling is gekomen.

Nieuwe Instituut toont een grotere zichtbaarheid en betrokkenheid, zowel internationaal, nationaal als lokaal.

Future lab design en technologie

Voor de twee posities binnen de functie Future lab design en technologie zijn drie aanvragen ingediend: door Waag Society (Amsterdam), Next Nature Network (Eindhoven) en SETUP (Utrecht). De twee eerstgenoemde instellingen geven al invulling aan deze functie gedurende de subsidieperiode 2021-2024.

SETUP is een jonge loot aan de stam van de Future labs. De raad waardeert de eigenzinnige positie die de instelling inneemt en haar ambitieuze plannen, maar vindt dat deze onvoldoende concreet zijn uitgewerkt. SETUP voldoet nog onvoldoende aan de criteria voor een Future lab design en technologie, met name aan het criterium met betrekking tot artistiek-inhoudelijke kwaliteit van de programmering en het samenbrengen van relevante partijen binnen de ontwerpsector. De raad adviseert SETUP daarom niet op te nemen in de BIS.

De raad is positief over de aanvragen van Waag Society en Next Nature Network. Waar Waag een publieke en kritische positie inneemt ten aanzien van de invloed van technologische ontwikkelingen op het leven, met name met betrekking tot thema's als privacy, eigen zeggenschap en toegankelijkheid, neemt Next Nature Network een optimistische positie in en verkent hoe technologie het toekomstige leven kan verrijken. De instellingen vullen elkaar aan en bewijzen hun waarde voor zowel de ontwerpsector als het brede maatschappelijke debat.

Festival design

De regeling heeft twee artikelen voor festivals ontwerp: Festival design en Festivals ontwerp, beeldende kunst of cross-over. In zijn algemeenheid krijgen alle ontwerpfestivals in de BIS, klein en groot, de gelegenheid zich als cultureel evenement te presenteren. De functie Festival design biedt ruimte aan een platform voor internationale uitwisseling en is een podium voor aanstormend talent. De functie is van grote waarde voor de ontwerpsector. Voor Festival design is één subsidieaanvraag ingediend; door Dutch Design Foundation. De instelling vervult deze BIS-functie ook tijdens de subsidieperiode 2021-2024.

De aanvraag van Dutch Design Foundation is door de raad positief beoordeeld. Deze instelling organiseert een jaarlijks terugkerend internationaal ontwerpfestival, de Dutch Design Week, dat een breed en divers samengesteld publiek bereikt. De Dutch Design Week is in internationaal opzicht een sterk merk dat zich in de huidige beleidsperiode verder heeft geprofessionaliseerd.

Festivals ontwerp, beeldende kunst of cross-over

In de BIS is ruimte voor drie Festivals ontwerp, beeldende kunst of cross-over. Dit artikel trok zeven subsidieaanvragen, waarvan er drie uit

Rotterdam kwamen: Rotterdamse Dakendagen, Architectuur Instituut Rotterdam (hierna: AIR) en de Internationale Architectuur Biënnale Rotterdam (hierna: IABR). Hoewel Rotterdamse Dakendagen en AIR onder het minimumbedrag van dit artikel hebben aangevraagd heeft de raad op verzoek van het ministerie van OCW deze aanvragen toch in behandeling genomen.

De raad heeft waardering voor de plannen van alle aanvragers op dit artikel. Echter, drie van de zeven aanvragen kregen van de raad geen positief oordeel: Rotterdamse Dakendagen, AIR en STRP uit Eindhoven. De plannen voor de subsidieperiode 2025-2028 voldeden onvoldoende aan (een of meer) van de eerste drie algemene beoordelingscriteria. De Rotterdamse Dakendagen en AIR voldoen onvoldoende aan het criterium dat de instelling als kernactiviteit de presentatie moet hebben van actueel of vernieuwend aanbod in een internationale context op het terrein van ontwerp of beeldende kunst. Daarnaast speelt bij AIR mee dat het festival slechts in zeer beperkte mate een platform voor internationale uitwisseling tussen vakgenoten is. Ook STRP voldoet niet voldoende aan dit laatste criterium. De raad adviseert deze instellingen geen subsidie toe te kennen.

De raad heeft de aanvragen van IABR, Planetart, State of Fashion en What Design Can Do positief beoordeeld. De eerste drie instellingen vervullen de functie van Festival Ontwerp, beeldende kunst of cross-over ook tijdens de subsidieperiode 2021-2024. Planetart organiseert jaarlijks in Enschede het (media)kunst, technologie en muziekfestival GOGBOT, State of Fashion organiseert een modebiënnale in Arnhem, IABR organiseert tweejaarlijks een architectuurfestival in Rotterdam en What Design Can Do heeft het voor-nemen jaarlijks een festivalweek over design, innovatie en klimaatactie in Amsterdam te organiseren.

De festivals bieden een divers aanbod, met een verscheidenheid aan disciplines, visies en cross-overs met bijvoorbeeld kunst, design, muziek, performance, technologie, media en architectuur. De festivals bestrijken meerdere dagen tot meerdere weken, organiseren zowel symposia als bijeenkomsten voor vakgenoten en bieden een programmering met presentaties. Ook zijn ze internationaal actief. Vermeldenswaardig is het engagement van de instellingen, hun kritische insteek, de nadruk op de kracht van verbeelding en creativiteit, en de focus op een programmering die sterk is verknoopt met grote maatschappelijke thema's zoals dekolonisatie, klimaatactie en duurzaamheid.

Afweging Festivals ontwerp, beeldende kunst of cross-over

Er zijn vier aanvragen voor de functie Festivals ontwerp, beeldende kunst of cross-over positief beoordeeld: IABR, State of Fashion, Planetart en What Design Can Do. Omdat er slechts drie plekken in de BIS beschikbaar zijn voor deze functie heeft de raad een afweging moeten maken. IABR, State of Fashion en Planetart worden gekend vanwege de diverse tentoonstellingen van (inter)nationaal aanbod op verschillende plekken in hun vestigingsplaats. Daarnaast organiseren deze festivals debatten, workshops en publicaties om de kennisuitwisseling onder vakgenoten te bevorderen en het algemene

publiek te informeren. De kern van de festivalactiviteiten van What Design Can Do bestaat uit het programma van What Design Can Do Live: een evenement dat de raad typeert als congres waar gerenommeerde (inter) nationale ontwerpers presenteren, waar gedebatteerd wordt en waar workshops worden aangeboden. Er is bij What Design Can Do slechts beperkt sprake van de presentatie van aanbod voor het bredere publiek, al heeft What Design Can Do zich voorgenomen om tussen twee festivallocaties – Pakhuis de Zwijger en Muziekgebouw – op billboards de resultaten van de door haar georganiseerde Challenges te tonen en een markt te organiseren waar makers zich kunnen presenteren. De zeggingskracht van deze presentaties van What Design Can Do is in verhouding laag vergeleken bij de tentoonstellingen van IABR, Planetart en State of Fashion. Ook het bereik is in vergelijking laag. What Design Can Do bereikt 800 tot 1000 fysieke bezoekers, IABR, Planetart en State of Fashion bereiken een veelvoud hiervan. De raad constateert dat IABR, Planetart en State of Fashion zich ten opzichte van What Design Can Do in positieve zin onderscheiden.

Voor de categorie Ontwerp vindt de raad het belangrijk dat de kernactiviteiten van instellingen bijdragen aan een pluriform, breed (inter)disciplinair aanbod. De pluriformiteit binnen de categorie Ontwerp wordt verruimd door in de drie plekken voor Festivals ontwerp, beeldende kunst of cross-over ruimte te bieden aan de genres en disciplines mode, techart en architectuur. Hiermee samenhangend streeft de raad naar een goede regionale spreiding van het aanbod. Met festivals ontwerp, beeldende kunst of cross-over in Rotterdam, Arnhem en Enschede concludeert de raad dat binnen de categorie Ontwerp een goede geografische spreiding en een pluriform en kwalitatief hoogwaardig aanbod worden gerealiseerd.

Subsidieverdeling

Zoals in de 'Algemene inleiding' is beschreven hanteert de raad een rekenregel wanneer er een subsidieplafond is voor alle gehonoreerde aanvragen. In de categorie Ontwerp is op twee artikelen sprake van overvraging: Future lab design en technologie, en Festivals ontwerp, beeldende kunst of cross-over.

Bij de Festivals ontwerp, beeldende kunst of cross-over wordt de rekenregel gehanteerd. Bij Future lab design en technologie is sprake van een uitzondering. Er is een bedrag beschikbaar voor twee instellingen en beide positief geadviseerde instellingen Waag en Next Nature Network hebben meer dan de helft van het subsidieplafond aangevraagd.

Om instellingen er niet op achteruit te laten gaan, adviseert de raad Waag het huidige subsidiebedrag (prijspeil 2023) toe te kennen en Next Nature Network het restant van het budget.

Ontwikkelfunctie

		Aangevraagd	Geadviseerd
			<i>Bedragen in euro's</i>
Aight	Den Haag	250.000	0
Architectuur Instituut Rotterdam	Rotterdam	343.049	0
BIMHUIS	Amsterdam	486.107	0
BioArt Laboratories	Eindhoven	525.000	0
Bosse Nova (PLAN)	's-Hertogenbosch	517.750	517.750
CBK Zuidoost (SHEBANG)	Amsterdam	393.250	0
De Cooperatieve Participatie Federatie U.A.	Den Haag	800.000	0
Crafts Council Nederland	Utrecht	275.000	0
Design Museum Den Bosch	's-Hertogenbosch	500.000	0
Het Dolhuys	Amsterdam	450.000	0
DOX	Utrecht	977.800	977.800
Dutch Development Centre for Natural Arts	Donderen	930.708	0
Epitome Entertainment	Rotterdam	385.000	0
Explore the North	Leeuwarden	485.000	485.000
Feikes Huis	Amsterdam	600.000	0
FilmForward	Amsterdam	750.000	0
Gasthuis Frascati	Amsterdam	900.000	900.000
Grand Futura	Groningen	826.431	774.825
HipHopHuis	Rotterdam	500.000	0
Independent School for the City	Rotterdam	277.235	0
Intro in situ	Maastricht	375.000	0
Korzo	Den Haag	977.800	949.155
Likeminds	Amsterdam	845.000	0
M-Lab, productiehuis voor musicaltheater	Amsterdam	950.000	0
Mommerskwartier (TextielLab)	Tilburg	918.114	918.114
Multicultureel Podium Mozaïek	Amsterdam	455.644	0
MusicalMakers	Weesp	977.000	0
De Nieuwe Oost	Arnhem	977.800	977.800
Nowhere (Poetry Circle)	Amsterdam	530.000	0
Orkater	Amsterdam	671.375	671.375
Paradiso Amsterdam	Amsterdam	415.000	0
Playgrounds	Eindhoven	475.000	0
Popwaarts	Nijmegen	650.000	503.635
RIGHTABOUTNOW INC.	Amsterdam	200.000	0
Romte	Leeuwarden	480.000	0
Schoenenkwartier	Waalwijk	400.400	0
Silbersee	Amsterdam	845.000	0
Sonic Acts	Amsterdam	977.800	0
Story Academy	Den Haag	550.000	550.000
StrandLAB Almere	Almere	684.071	0
TETEM kunstruimte	Enschede	625.000	387.678
Theater Producties Twente	Enschede	845.000	0
Toneelschuur Producties	Haarlem	970.000	968.525
Urban Eindhoven (Emoves)	Eindhoven	836.438	698.945
V2_ Instituut voor de instabiele media	Rotterdam	550.000	0
de Veenfabriek	Leiden	300.000	0
VIA ZUID	Maastricht	400.000	400.000
What Design Can Do	Amsterdam	700.000	0
WORM	Rotterdam	615.623	419.698

De categorie

Sinds 2021 maakt de categorie Ontwikkelinstellingen deel uit van de Culturele basisinfrastructuur (BIS). De regeling bood in de subsidieperiode 2021-2024 ruimte aan vijftien instellingen die zich met talent- en/of genre-ontwikkeling bezighielden, gericht op podiumkunsten, beeldende kunst, film, letteren en ontwerp, dan wel een combinatie daarvan.

Voor de subsidieperiode 2025-2028 is de categorie Ontwikkelinstellingen met één plek uitgebreid. Er is hiermee ruimte voor zestien instellingen die zich met hun kernactiviteiten richten op het faciliteren, begeleiden en ontwikkelen van talentvolle of innovatieve makers of met het ontwikkelen, aan de hand van onderzoek, van een discipline op het terrein van podiumkunsten, beeldende kunst, film, letteren en ontwerp. Het subsidieplafond is vastgesteld op 11.100.300 euro.

Instellingen die in aanmerking komen voor een plek in deze categorie beschikken over voorzieningen om de kernactiviteit uit te voeren.

De activiteiten worden verspreid over het jaar gerealiseerd. Voor ontwikkelinstellingen die zich uitsluitend of hoofdzakelijk richten op podiumkunsten zijn er aanvullende voorwaarden geformuleerd. Zo moeten deze instellingen kunnen garanderen dat presentatie op een podium kan plaatsvinden, mag de continuïteit van de instelling niet afhankelijk zijn van één of enkele artistiek leiders, en moet er structureel worden samengewerkt met professionele podiumkunstinstanties aan begeleiding en ontwikkeling.

Algemene indruk

Net als vier jaar geleden was de belangstelling voor deze categorie groot. Opteerden er voor de subsidieperiode 2021-2024 69 instellingen voor een plek in de nieuwe categorie, voor de subsidieperiode 2025-2028 zijn 49 aanvragen ingediend. De vijftien instellingen die in 2021 als ontwikkelinstelling zijn toegetreten tot de BIS en de twee instellingen (Frascati en PLAN) die in de subsidieperiode 2021-2024 een projectsubsidie voor talentontwikkeling hebben ontvangen, horen ook bij de aanvragers.

De verspreiding over het land van de vestigingsplaatsen van de 49 aanvragers was vergelijkbaar met de situatie vier jaar geleden. Toen kwam 59 procent van de aanvragers uit het Westen van het land, in deze ronde is dat percentage exact even hoog.^[1] Wel merkt de raad dat meer aanvragende instellingen een sterke regionale worteling combineren met een landelijk bereik en uitstraling. Daarnaast waren er verscheidene aanvragen van netwerken die landelijk of regionaal opereren.

De aanvragers die opteren voor een plek in de categorie Ontwikkelinstellingen zijn zeer uiteenlopend, zowel wat de aard van de activiteiten als wat de vorm van de output betreft. De benaming ‘ontwikkelinstelling’ lijkt een dermate breed begrip, dat veel instellingen hun activiteiten of een deel van hun programma definiëren als ontwikkelactiviteit.

De raad ziet talentontwikkeling als een specialistisch onderdeel van de keten waarin wordt gewerkt met uitzonderlijk talent. Talentontwikkeling is niet iets wat een instelling ‘erbij doet’, naast een andere hoofdactiviteit, maar heeft aandacht nodig in de wijze van selectie, in de coaching, de begeleiding, de afronding en het doorgeleiden van talenten naar een professionele carrière. De raad heeft in zijn advies de voorkeur gegeven aan instellingen die de ontwikkeling van de maker centraal stellen. Ook instellingen die gericht zijn op het ontwikkelen van een specifiek genre dienen een heldere visie te hebben op de plek van de maker binnen het proces van disciplinaire verdieping. Ten slotte kan er geen genre-ontwikkeling plaatsvinden zonder oog voor de makers.

De instellingen die zijn afgevalen zijn volgens de raad instellingen die:

- in de eerste plaats podium- of presentatieplek zijn en als nevenactiviteit een programma voor makers aanbieden;
- hun lab/huis openstellen voor makers die daar projecten kunnen (door)ontwikkelen, met minimale begeleiding vanuit de instelling;
- een educatief programma aanbieden, waarbij makers in dienst staan van dit programma maar niet aan hun eigen artistieke onderzoek werken;
- programma’s ontwikkelen voor een festival of evenement door opdrachten uit te geven en dat proces te begeleiden;
- in de basis een organisatie zijn die een bepaald thema of genre willen promoten en met de presentatie van werk van makers hun activiteiten onderbouwen.

Omdat deze categorie ruimte biedt aan meerdere disciplines en genres, zag de raad zich voor de lastige opgave gesteld onvergelykbare activiteiten langs dezelfde meetlat te leggen. Hij heeft dit opgelost door zoveel mogelijk uit te gaan van de individuele kracht van de aanvrager en de plannen te beoordelen in de context van de eigen discipline en de eigen omgeving.

Vier jaar geleden stelde de raad al vast dat de grenzen van de disciplines in de culturele sector vervagen. Die trend zet zich door in de huidige aanvraagronde. In deze categorie, die naar zijn aard tot de voorhoede behoort, is dat duidelijk zichtbaar. Er werden opnieuw veel multidisciplinaire en interdisciplinaire aanvragen ingediend, bijvoorbeeld op het snijvlak van muziek, beeldende kunst en technologie, of van theater, beeldende kunst, filosofie, dans, en spoken word of van theater, techniek en muziek.

Vanuit de podiumkunsten is er een rijke traditie in het opleiden van talenten. De raad ziet dit terug in de aanvragen van podiumkunsteninstellingen. In de andere disciplines is het soms nog zoeken naar de juiste aanpak. De raad hecht waarde aan het verbeteren van de talent- en genreontwikkeling bij alle disciplines. Over de gehele linie bieden de ontwikkeltrajecten plek aan talenten die zijn afgestudeerd aan de kunstvakopleidingen, maar in toenemende mate ook aan autodidacten. Dat laatste vindt de raad een goede ontwikkeling.

Het criterium maatschappelijke betekenis is nog niet door alle aanvragers even goed uitgewerkt. Er zijn grote verschillen in het belang dat instellingen hieraan

hechten. Zo zijn er aanvragen die het maatschappelijk belang vooropstellen ten koste van de artistieke vrijheid van de makers, en er zijn instellingen die precies het omgekeerde doen. Bij hen staat de talentontwikkeling losser van de omgeving waarin de aanvrager opereert en wordt de maatschappelijke impact gerealiseerd door de inhoud van de producties of tentoonstellingen. De raad heeft gezocht naar instellingen die een goede balans tussen deze uitersten weten te vinden. Hij meent dat ontwikkelinstellingen met een sterke maatschappelijke binding de kans hebben zich steviger in de samenleving te verankeren.

Twee onderwerpen kwamen regelmatig terug in de aanvragen: duurzaamheid en digitalisering. Dat laatste als onderdeel van het maakproces en als onderdeel van de marketing. Beide zijn geen beoordelingscriterium, maar geven wel aan in welke mate een instelling bezig is met innovatie en toegankelijkheid. Om die reden vond de raad deze aspecten wel degelijk van belang. Hij had verwacht meer digitale vernieuwing tegen te komen in de plannen, na alle initiatieven met streaming die in de coronaperiode zijn gestart. De innovaties zijn nu veelal artistiek gedreven, wat nieuwe theatrale belevingen mogelijk maakt, en minder gericht op het vergroten van het publieksbereik. Duurzaamheid wordt in de meeste plannen kort besproken, een enkele instelling heeft het verankerd in haar missie.

Veel ontwikkelinstellingen richten zich op jongeren en op hedendaagse vormen van muziek en letteren, zoals hiphop en spoken word. De raad vindt het positief dat steeds meer instellingen deze genres serieus nemen, met het oog op het toekomstbestendig houden van de sector.

In de aanvragen miste de raad een duidelijke connectie met de nachtcultuur. De enige instelling met een concrete visie op nachtcultuur, Paradiso in Amsterdam, kwam om andere redenen niet in aanmerking voor een plek in de BIS. De Eindhovense BIS-instelling Emoves schrijft in haar plannen dat ze contacten wil leggen met nachtcultuur-instellingen. Het Rotterdamse WORM besteedt in haar aanvraag wel enige aandacht aan de nachtcultuur, maar maakt nog niet helder hoe zij de nacht wil verbinden aan haar ontwikkelprogramma. De raad is van mening dat dit genre binnen de toegekende aanvragen meer ruimte en aandacht zou moeten krijgen.

De Fair Practice Code, de Code Diversiteit & Inclusie en de Governance Code Cultuur zijn door bijna alle 49 aanvragers opgenomen in hun plannen. Dat wil zeggen dat zij per code hebben gereflecteerd op de inhoud en het effect van de code op hun organisatie. Het bewustzijn ten aanzien van sociale veiligheid en een gezonde werkomgeving is zichtbaar toegenomen, maar een veilige werkplek is nog niet overal gerealiseerd. Niet iedere instelling heeft beleid voor sociale veiligheid geïmplementeerd binnen de organisatie of werkt met een vertrouwenspersoon. In veel aanvragen kwam naar voren dat de werkdruk hoog is omdat er met weinig mensen in vaste dienst een ambitieus programma wordt uitgevoerd. Dit baart de raad zorgen. Op de lange termijn is zo'n situatie onwerkbaar. De raad hoopt dat instellingen realistischer gaan begroten en plannen in gang gaan zetten die met kleinere teams ook werkelijk haalbaar zijn.

Over de hele linie geven de meeste instellingen aan dat ze kunnen voldoen aan het principe van eerlijke beloning. Alle instellingen laten weten dat ze bij een positieve beoordeling zullen aansluiten bij een cao en richtlijnen voor honoraria zullen volgen. De meeste instellingen zijn al zo ver. Ten aanzien van de Governance Code Cultuur miste de raad soms een vertaling naar de eigen organisatie. Bij enkele instellingen deden zich ongewenste situaties voor, waarbij de raad van toezicht te laat of onvoldoende doortastend te werk ging.

De reflectie op diversiteit en inclusie neemt veel vormen aan. Er zijn instellingen waar culturele diversiteit zo innig met de eigen identiteit verbonden is dat ze uitleg over het toepassen van de code achterwege laten. Er zijn ook instellingen die één specifiek aspect van inclusie centraal stellen in hun missie en denken dat daarmee aan de hele code is voldaan. Over het geheel genomen is de raad positief over de diversiteit van de beoordeelde aanvragen. Wel merkt de raad op dat met een diverser aanbod niet automatisch een gemengder publiek naar de instelling komt. De raad meent dat hier aanvullende inspanningen op het gebied van publieksbeleid nodig zullen zijn. Ook vindt de raad dat de samenstelling van besturen, directies en raden van toezicht nog te weinig representatief is gelet op de samenstelling van de Nederlandse bevolking.

Van 49 aanvragen naar 23 positief beoordeelde aanvragen

De raad heeft de 49 aanvragen conform zijn beoordelingskader in een paar stappen beoordeeld. Eerst heeft hij gekeken of de aanvragen voldeden aan de voorwaarden van de regeling. Zes instellingen bleven met hun aangevraagde subsidiebedrag onder het vereiste minimum van 366.600 euro. Het gaat om Aight met 250.000 euro, Architectuur Instituut Rotterdam met 343.049 euro, Crafts Council met 275.000 euro, de Veenfabriek met 300.000 euro, Independent School for the City met 277.235 euro en RIGHTABOUTNOW INC. met 200.000 euro. Deze voldeden daarom niet aan artikel 3.48 van de regeling omdat een te laag bedrag is aangevraagd. Desalniettemin heeft de raad, op verzoek van het ministerie van OCW, deze aanvragen beoordeeld.

Twee instellingen dienden zowel een aanvraag in bij de categorie Ontwikkelinstellingen als bij de categorie Ontwerp: Stichting Architectuur Instituut Rotterdam en What Design Can Do. De raad heeft ze in beide categorieën beoordeeld.

Vervolgens heeft de raad de aanvragen beoordeeld aan de hand van de algemene beoordelingscriteria. De eerste trede van de beoordeling betreft de artistiek-inhoudelijke kwaliteit, maatschappelijke betekenis en toegankelijkheid, de tweede de bedrijfsmatige gezondheid en de derde geografische spreiding. Wanneer een instelling negatief werd beoordeeld op de criteria van de eerste trede stopte daar de beoordeling. Op basis daarvan hebben 26 instellingen een negatief advies gekregen.

De afwijzingsgronden lopen uiteen. Veel instellingen definiëren talent- of genreontwikkeling als kerntaak, maar verzuimen goed te omschrijven hoe die kerntaak ingevuld gaat worden. Vaak is er sprake van een beperkte inzage in de ontwikkeltrajecten, de aard van de begeleiding of de beoogde resultaten.

Instellingen die bijdragen aan genreontwikkeling omschrijven vaak niet hoe zij hun genre bezien, welke ontwikkeling urgent is, hoe makers hierin worden betrokken en waarom de voorgestelde aanpak daarbij het beste past. De regeling schrijft voor dat de genreontwikkeling ‘aan de hand van onderzoek’ geschiedt, maar ook op dit onderzoek wordt in de aanvragen zelden goed gereflecteerd.

Andere instellingen formuleren geen duidelijke plannen om hun activiteiten te verbinden aan maatschappelijke vraagstukken of benoemen geen maatschappelijke partners. Ook zijn er instellingen die hun publieksbeleid onvoldoende op orde hebben. Ten slotte loopt de omgang met de codes sterk uiteen (zie ‘Algemene indruk’).

De aanvragen die in een eerste beoordelingsronde afvielen voldeden niet of niet voldoende aan een of meerdere algemene beoordelingscriteria.

Afwegingen

Over de overige 23 aanvragen was de raad positief. Aangezien de regeling ruimte biedt aan maximaal zestien instellingen, heeft de raad uit die 23 aanvragen een verdere selectie moeten maken. Hierbij heeft hij enkele lastige knopen moeten doorhakken.

Om tot het maximaal aantal van 16 instellingen te komen heeft de raad de positief beoordeelde aanvragen naast elkaar gelegd en ze onderling vergeleken op de vijf beoordelingscriteria en heeft daarbij rekening gehouden met een goede geografische spreiding. Vervolgens heeft hij de aanvullende afwegingsaspecten meegewogen: pluriformiteit van (sub)sectoren en disciplines, nieuwe disciplines en genres.

De raad wenst de ingezette koers ter verbreding van de BIS voort te zetten in de subsidieperiode 2025-2028. Daartoe adviseert hij positief over vier instellingen: DOX, Story Academy, Emoves en WORM. Het Utrechtse podiumkunsten centrum DOX werkt volgens de hiphop-principes van each one-teach one en ‘transcultureel produceren’. Het eerste is waardevol omdat oudere DOX-makers de jongere kunnen coachen. Dat laatste wil zeggen dat er over de grenzen van cultuur en discipline wordt gekeken, wat leidt tot fraaie multidisciplinaire performances. Ook het Haagse Story Academy is multidisciplinair en ondersteunt schrijvers, theatermakers, ontwerpers en filmers in de richting van het professionele makerschap. De instelling focust daarbij op ondergerepresenteerde makers. Emoves uit Eindhoven is eveneens een organisatie waar vele disciplines samenkomen, van graffiti-artisten tot skaters en van freerunners tot dansers. De instelling werkt met ervaren coaches en makers krijgen begeleiding in de volle breedte van hun ontwikkeling. Het Rotterdamse WORM ten slotte is een eigenzinnige instelling die moeilijk in een hokje valt te plaatsen. Makers krijgen er alle ruimte om te experimenteren, te bevragen, te produceren en te presenteren. De raad is positief over deze instelling, waar dankzij een consequente open houding nieuwe perspectieven ontstaan.

De aanvragen van de meeste instellingen scoren goed op het onderdeel artistieke/inhoudelijke kwaliteit, enkele springen eruit. Dit geldt voor de podiumkunstinstanties Toneelschuur Producties, Orkater, Gasthuis Frascati en Korzo, en voor ontwerp-instelling het TextielLab, die alle een positief advies krijgen. De Haarlemse Toneelschuur is een artistiek hoogwaardig productiehuis, dat zich specifiek richt op bestaand repertoire. De instelling kiest ervoor met een klein aantal talenten te werken, waardoor er veel ruimte en tijd is voor een gedegen begeleiding. De raad ziet het Amsterdamse Orkater als een aanjager op het gebied van vernieuwend muziektheater. Doordat de instelling de vaste partners van de Theateralliantie betreft bij de selectie van de jonge makers, kunnen die al vroeg een waardevol netwerk opbouwen in heel het land. Ook de talenten die in de afgelopen subsidieperiode bij Gasthuis Frascati aan het werk waren, stroomden gemakkelijk door naar andere posities in het veld. Door de komst van een meerstemmig programmateam kreeg de diversifiëring van de nieuwe makers bovendien een belangrijke impuls. De raad beschouwt het Haagse Korzo als pijler in de danswereld. De instelling heeft de afgelopen jaren laten zien in de voorhoede van de ontwikkeling van dans en beweging te lopen. Het TextielLab, onderdeel van het Tilburgse Mommerskwartier, is een toonaangevende instelling op het snijvlak van textiel en kunst. Het Lab heeft een grote lokale en regionale betekenis, maar evenzeer een internationale impact. Uit de hele wereld komen kunstenaars en ontwerpers naar Tilburg om met de gespecialiseerde machines en de vakdeskundigen van het TextielLab te kunnen werken.

Andere instellingen vallen positief op doordat ze op zelfbewuste en effectieve wijze invulling geven aan hun maatschappelijke rol. Tetem, de Enschedese instelling voor digitale cultuur, is hiervan een sprekend voorbeeld. De raad is onder de indruk van het bereik van Tetem in het sociaal-maatschappelijke domein. De instelling neemt een belangrijke positie in als verbinder tussen digitale makers en ontwerpers aan de ene kant, en het bedrijfsleven en maatschappelijke partners aan de andere kant. Het in Leeuwarden gevestigde Explore the North werkt samen met veel culturele partners en organisaties uit andere sectoren, zoals bibliotheken en het onderwijs. De instelling levert een grote bijdrage aan de leesbevordering en de toekomst van de Friese taal in het bijzonder. Het Arnhems/Nijmeegse netwerk De Nieuwe Oost, waar talent op het gebied van theater, (pop)muziek en literatuur wordt ontwikkeld, vervult haar rol in de regionale keten optimaal, meent de raad. Als terugkerend en integraal onderdeel in de maakpraktijk krijgen talenten geleerd hoe ze hun maatschappelijke impact kunnen vergroten. Ook Tetem, Explore the North en De Nieuwe Oost krijgen een positief advies.

De raad heeft over meer netwerken positief geadviseerd. Hij ziet een netwerk als een goed model om nieuwe makers gemakkelijk op verschillende plekken te introduceren en zo de toegankelijkheid van deze ontwikkelinstellingen te vergroten. Hieronder vallen de positief beoordeelde instellingen VIA ZUID, Bosse Nova/PLAN, Grand Futura (Station Noord) en Popwaarts. (Zie ook onder 'Geografische spreiding'.)

Het Maastrichtse VIA ZUID is een netwerk dat talentvolle makers koppelt aan producerende instellingen in heel Limburg en de aangrenzende Euregio

(Aken-Luik-Hasselt). Alle partners van het interdisciplinaire VIA ZUID zijn van uitstekende kwaliteit. Bosse Nova/PLAN uit 's-Hertogenbosch is een sterk netwerk in het zuiden en zuidwesten van het land. De raad ziet dit podiumkunstnetwerk als een belangrijk scharnierpunt tussen de kunstvakopleidingen in de regio Brabant en de praktijk. Het in Groningen gevestigde Grand Futura (Station Noord) zorgt voor een wezenlijke artistieke impuls in het Noorden. Talenten in de podiumkunsten komen in een duidelijk traject terecht dat toewerkt naar een zelfstandige werkpraktijk. Popwaarts is feitelijk geen netwerk, maar functioneert wel als zodanig. De instelling biedt met haar rondreizend muziekfestival de Popronde jaarlijks een grote en diverse groep startende muzikanten de kans veel podiumervaring op te doen. De Popronde is in het hele land te zien op laagdrempelige podia. Met de Erasmus Universiteit onderzoekt de instelling hoe de doorstroom van talenten in de keten bevorderd kan worden.

In de afweging met deze zestien positief beoordeelde instellingen heeft de raad zeven andere positief beoordeelde instellingen een negatief advies gegeven. Op basis van de criteria artistiek-inhoudelijke kwaliteit en maatschappelijke betekenis van de kernactiviteiten vielen BIMHUIS Productions en BioArt Laboratories af. Bij BIMHUIS Productions krijgen jazzmuzikanten en -componisten de kans zich te ontwikkelen, maar de aanvraag bood weinig inzicht in de ontwikkeltrajecten. Ook werkt de instelling verhoudingsgewijs met weinig maatschappelijke partners.

BioArt Laboratories maakte in de subsidieperiode 2021-2024 onderdeel uit van de categorie Ontwikkelinstellingen in de BIS als ontwikkelaar van biokunst. Voor de raad is het niet voor alle ontwikkellijnen duidelijk hoe de talenten begeleid worden en hoe die begeleiding bijdraagt aan de ontwikkelvraag van de bio-kunstenaars. Ook is voor de raad onvoldoende helder hoe de talenten de resultaten van hun onderzoek zichtbaar kunnen maken ten behoeve van de eigen positionering of een mogelijke vervolgstap. Hierdoor blijven de kwaliteit van de talentontwikkeling, de relevantie van het onderzoek en de ontwikkeling van het genre bij BioArt Laboratories moeilijk te peilen. Ten slotte is de raad van mening dat de inrichting van de organisatie kwetsbaar is met één directeur-bestuurder en een kleine raad van toezicht.

De governance was bij meer instellingen een struikelblok. Podiumkunstinstelling Likeminds was de afgelopen vier jaar als ontwikkelinstelling opgenomen in de BIS. De instelling had mooie ontwikkeltrajecten en een interessante artistiek-inhoudelijke output, waarbij meerstemmigheid en nieuwe verhalen van de makers centraal staan. Maar de instelling belandde in 2023 in zwaar weer. Likeminds beschrijft in haar aanvraag feitelijk wat hieraan vooraf ging en welke maatregelen vervolgens zijn genomen. Een meer fundamentele reflectie op de vraag hoe deze situatie heeft kunnen ontstaan en waarom niet in een veel eerder stadium serieuze stappen zijn gezet ontbreekt. Wezenlijke functies om invulling te geven aan de beoogde verbetering waren ten tijde van de aanvraag nog niet ingevuld. Momenteel loopt een onafhankelijk onderzoek naar de sociale veiligheid binnen de organisatie. Al met al constateert de raad dat er bij Likeminds te veel onduidelijk is rond een cruciale randvoorwaarde – sociale veiligheid – om invulling te kunnen geven aan een ontwikkelfunctie in de BIS.

Bij de positief beoordeelde aanvragen waren er drie instellingen die zich toeleegen op het vertellen van nieuwe verhalen vanuit nieuwe perspectieven: RIGHTABOUTNOW INC. (hierna RAN INC.), SHEBANG en Story Academy. RAN INC. heeft een lang trackrecord op het gebied van urban theater. De raad is positief over de aanvraag van RAN INC., maar constateerde tegelijkertijd dat de instelling een te laag subsidiebedrag had aangevraagd en vraagt zich af hoe de instelling haar ambities daarmee denkt te kunnen waarmaken. Hij is van oordeel dat de omvang en kwaliteit van de ontwikkelplannen te bescheiden zijn voor een plek in de BIS, de instelling legt het op de criteria uit het beoordelingskader af tegen haar concurrenten.

In vergelijking met RAN INC. zijn SHEBANG en Story Academy meer multidisciplinair gericht. De raad ziet dit als voordeel bij de categorie Ontwikkelinstellingen, waar relatief veel aanvragen uit de podiumkunsten afkomstig zijn. Zowel SHEBANG als Story Academy werken met theatermakers, maar ook met beeldend kunstenaars, ontwerpers, filmers en schrijvers. Bij SHEBANG wordt ook expliciet onderzocht hoe diverse makers met verschillende achtergronden elkaar onderling kunnen inspireren. SHEBANG geeft geen coaching of begeleiding aan talenten, zij faciliteert interdisciplinair onderzoek waar talenten uit de cultuur en de wetenschap aan mee kunnen doen. SHEBANG is volgens de raad een jonge instelling die volop in ontwikkeling is. Op de criteria uit het beoordelingskader scoort de instelling vergeleken met haar concurrenten nog niet hoog genoeg.

Story Academy begon in 2019 als afsplitsing van ROSE Stories, een collectief van verhalenvertellers dat aanvankelijk vooral (kinder)boeken en theatervoorstellingen produceerde. Story Academy is er voor de ondergerepresenteerde makers die werkzaam zijn in de disciplines literatuur, theater, art & design en audiovisueel. De raad meent dat de instelling intussen een sterke positie inneemt in de sector. Ook gelet op de geografische spreiding en de afwegingsaspecten – nieuwe disciplines en genres, pluriformiteit – maakt hij een keuze voor Story Academy.

In haar streven de BIS te verbreden heeft de raad voor de subsidieperiode 2021-2024 positief geadviseerd over drie hiphop-instellingen: HipHopHuis, DOX en Emoves. Ook WORM, een instelling die veelvormig is en nauwelijks in één genre is te vangen, kreeg een positief advies. Helaas hebben deze vier instellingen in de afgelopen periode te maken gekregen met governanceproblemen. Bij DOX, Emoves en WORM behoren die intussen vrijwel tot het verleden en heeft de raad voldoende vertrouwen om ze opnieuw tot de BIS toe te laten. Dit geldt niet voor HipHopHuis. Deze instelling had niet alleen te maken met aanhoudende onduidelijkheid op het gebied van de governance, maar heeft in de ogen van de raad de afgelopen subsidieperiode bovendien aan landelijke betekenis ingeboet. HipHopHuis profileert zich te weinig als toonaangevende hiphop-instelling en opereert vrijwel uitsluitend in de eigen Rotterdamse omgeving. Dit vertaalt zich in een gebrek aan zeggingskracht, een belangrijk element uit het oordeel over de artistiek-inhoudelijke kwaliteit. Voor WORM, DOX en Emoves geldt dat de aldaar ontwikkelde makers en producties de weg naar andere circuits buiten hun standplaats makkelijker vinden. In de afweging is HipHopHuis daarom afgevalen.

Naast Orkater als ontwikkelinstelling van kwalitatief hoogstaand muziektheater heeft de raad vier jaar geleden ook ruimte gemaakt voor één musicalinstelling in de BIS: MusicalMakers. De afgelopen periode heeft deze instelling zich in de ogen van de raad niet genoeg waargemaakt. Door opeenvolgende bestuurlijke wisselingen kwam de instelling nauwelijks aan het uitvoeren van haar kernactiviteiten toe. De raad kon daarom moeilijk beoordelen wat de artistiek-inhoudelijke kwaliteit van de ontwikkeltrajecten van deze instelling is en heeft onvoldoende vertrouwen in de ambitieuze plannen voor de komende periode. Recent heeft de instelling een nieuwe start gemaakt en zij moet haar draai vinden op de nieuwe plek en onder de nieuwe directie. Gevoegd bij de wens van de raad om te komen tot een betere geografische spreiding, heeft hij daarom geadviseerd MusicalMakers niet met een plek in de BIS te honoreren. Dat hiermee een ontwikkelplek voor musicals verloren gaat, betreurt de raad, maar hij constateert tegelijkertijd dat er bij theatergezelschappen steeds meer aandacht komt voor dit podiumkunstgenre, wat de pijn enigszins verzacht (zie ‘Podiumkunsten: Theater’).

Geografische spreiding

Van de geselecteerde instellingen zijn er zes gevestigd in het Westen van het land (waarvan twee in Amsterdam, één in Haarlem, twee in Den Haag en één in Rotterdam), één in regio Midden, vier in regio Zuid, drie in regio Oost en twee in regio Noord. Iets verder uitzoemend, komen zeven positief gehonoreerde aanvragen uit het Westen van het land en negen uit de overige windstreken. Ten opzichte van de subsidieperiode 2021-2024 wordt in de BIS 2025-2028 voor de categorie Ontwikkelinstellingen een stijging gerealiseerd van het aantal instellingen dat buiten het Westen van het land is gevestigd.

De raad maakt de nadrukkelijke kanttekening dat hij bij geografische spreiding ook heeft gekeken naar reikwijdte en impact van de instellingen. Hoewel landelijke betekenis een voorwaarde is om toe te treden tot de BIS, selecteerde hij een aantal instellingen dat op dit gebied extra inspanningen levert. Zo fungeren enkele instellingen (mede) als netwerk: Grand Futura (Station Noord), PLAN, VIA ZUID en De Nieuwe Oost. In een netwerk verenigen verschillende partners zich in een bestuurlijke entiteit of laten zich door één partner als penvoerder vertegenwoordigen. Netwerken zijn doorgaans werkzaam in een veel ruimere omgeving dan alleen in de plaats van vestiging. Sommige instellingen hebben een expliciete landelijke betekenis, bijvoorbeeld als rondreizend festival of vanwege hun kennisdelende functie, maar werken vanuit één standplaats, zoals Popwaarts en Story Academy. Tot slot wijst de raad op podiumkunsteninstellingen die zijn gevestigd in de regio Amsterdam/Utrecht, maar die vanwege hun vaste partners en speelplekken goed zichtbaar zijn in het hele land. Dit geldt voor DOX, Gasthuis Frascati, Orkater en Toneelschuur Producties.

Pluriformiteit en nieuwe disciplines en genres

De raad heeft geprobeerd een zo breed mogelijk palet aan disciplines en genres te selecteren voor de categorie Ontwikkelinstellingen. Het valt op dat de meeste instellingen geen onderscheid meer maken tussen disciplines en genres en inter- of multidisciplinair te werk gaan. Over de gehele linie vinden de volgende genres en disciplines een plek bij de zestien gehonoreerde

ontwikkelinstellingen: theater, jeugdtheater, repertoiretoneel, muziektheater, dans, hiphop, popmuziek, nieuwe muziek, circus, performance, literatuur, storytelling (nieuwe verhalen), spoken word, textiel, digitale cultuur en art & design.

De in de subsidieperiode 2021-2024 toegetreden nieuwe genres popmuziek, hiphop (dans en muziek), digitale cultuur en textiel blijven behouden. Verbreding in de zin van meerstemmigheid en het vertellen van nieuwe verhalen is grotendeels behouden gebleven met de positieve advisering van DOX, Story Academy, Emoves, WORM en Frascati. De raad heeft beoogd een verbreding op het terrein van de letteren te bewerkstelligen. Bij de positief geadviseerde instellingen De Nieuwe Oost, Explore The North en Story Academy is meer aandacht dan eerder voor spoken word en storytelling in brede zin. Laatstgenoemde instelling richt zich naast verhalen ook op de transformatie van verhalen naar theater, art & design (visual storytellers) film en literatuur.

Muziektheater in de vorm van musical (MusicalMakers) en ontwerp in de vorm van biokunst (BioArt Laboratories) zijn afgevallen. Daarentegen komt er als gezegd meer aandacht voor literatuur, spoken word en storytelling en is er een bescheiden plek voor audiovisueel/film bij Story Academy.

Subsidieverdeling

De zestien ontwikkelinstellingen die de raad adviseert op te nemen in de BIS vroegen samen 11.899.131 euro aan; 798.831 euro meer dan het subsidieplafond van 11.100.300 euro toelaat. De raad past de algemene rekenregel (zie '[Algemene inleiding](#)') toe voor de verdeling van middelen. Er zijn echter twee uitzonderingen. Gasthuis Frascati en PLAN worden bij de rekenregel behandeld als nieuwe aanvragers om zo het geadviseerde subsidiebedrag zoveel mogelijk in lijn te laten lopen met vergelijkbare positief gehonoreerde instellingen.

Eindnoten

1

Voor het in kaart brengen van de spreiding van de aanvragen is de vestigingsplaats leidend. Volgens de regeling is er voor de BIS een indeling in regio's gemaakt. Het gaat om de regio's Noord (Groningen, Friesland en Drenthe), Oost (Overijssel en Gelderland), Midden (Flevoland en Utrecht) en Zuid (Zeeland, Noord-Brabant en Limburg). De regio West wordt niet apart genoemd, aangezien daarin de drie grote steden Amsterdam, Rotterdam en Den Haag zitten, die deel uitmaken van de zogenoemde kernpunten. Voor de volgende berekening is regio West (Noord- en Zuid-Holland inclusief Amsterdam, Rotterdam en Den Haag) toegevoegd. Aanvragen Ontwikkelinstellingen BIS subsidieperiode 2025-2028, verdeeld naar regio's (percentages afgerond): Midden: 3 (6%); Noord: 4 (8%); Oost: 4 (8%); West: 29 (59%); Zuid: 9 (18%).

Bovensectorale ondersteunende instellingen

		Aangevraagd	Geadviseerd/ *Gereserveerd
			<i>Bedragen in euro's</i>
Boekmanstichting	Amsterdam	1.770.400	*1.770.400
Cultuur+Ondernemen	Amsterdam	2.008.900	2.008.900
DEN	Den Haag	3.694.700	3.694.700
DutchCulture	Amsterdam	1.173.100	*1.173.100
Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst	Utrecht	6.083.809	*6.083.800
Kunstvallei B.V.	Enschede	283.248	0
Platform Arbeidsmarkt Culturele en Creatieve Toekomst	Amsterdam	1.279.000	1.279.000

De categorie

Op grond van afdeling 3.9 van de Regeling op het specifiek cultuurbeleid kan subsidie worden verleend aan bovensectorale ondersteunende instellingen met als kerntaak de gehele culturele en creatieve sector ondersteuning bieden op bepaalde thema's. Hun werkterrein beslaat zowel het gesubsidieerde als het ongesubsidieerde deel van de sector.

In de huidige Culturele basisinfrastructuur (BIS) zijn vijf bovensectorale ondersteunende instellingen opgenomen. Zij ondersteunen de sector op het gebied van cultuureducatie en cultuurparticipatie (LKCA), internationaal cultuurbeleid (DutchCulture), digitale transformatie (DEN), onderzoek en statistiek (Boekmanstichting) en ondernemerschap en financiering (Cultuur+Ondernemen). Nieuw in de regeling is artikel 3.54 ten behoeve van de verbetering van de arbeidsmarktsituatie en de (inkomens)positie van werkenden in de culturele en creatieve sector.

Bovensectorale ondersteunende instellingen beslaan de volgende werkterreinen:

Cultuureducatie en cultuurparticipatie

Aan één instelling kan subsidie worden verleend die als kernactiviteit ondersteunende activiteiten organiseert ten behoeve van cultuureducatie en cultuurparticipatie. Voor zowel cultuureducatie als cultuurparticipatie moeten deze activiteiten zich richten op deskundigheidsbevordering, op een landelijke informatie- en netwerkfunctie, op onderzoek en monitoring en op de bevordering van een goede toepassing en het beheer van de Code Diversiteit & Inclusie.

Internationaal cultuurbeleid

Aan één instelling kan subsidie worden verleend die als kernactiviteit heeft de coördinatie van de uitvoering van het internationaal cultuurbeleid en het stimuleren van de uitwisseling van kennis en ervaring op het gebied van erfgoed tussen organisaties en landen. De activiteiten betreffen de coördinatie van de uitvoering van het internationale cultuurbeleid vanuit een sectoroverstijgende rol, het stimuleren van de mobiliteit van kunstenaars en instellingen en de voorlichting over en ondersteuning bij subsidieprogramma's van de Europese Unie.

Digitale transformatie

Aan één instelling kan subsidie worden verleend die als kernactiviteit heeft het ontwikkelen en verspreiden van kennis en het bevorderen van deskundigheid op het gebied van digitale transformatie in de culturele en creatieve sector. De activiteiten zijn gericht op het vervullen van een landelijke kennis- en deskundigheidsfunctie, onder meer voor het gebruik van digitale technologie en datagedreven werken. Dit heeft als doel de maatschappelijke impact van cultuur te vergroten en de samenwerking tussen culturele instellingen en sectoren te bevorderen. De instelling stemt haar activiteiten af met relevante partijen.

Onderzoek en statistiek

Aan één instelling kan subsidie worden verleend die als kernactiviteit heeft het verzamelen en verspreiden van kennis en informatie over het culturele leven in beleid en praktijk. De activiteiten betreffen onder meer het bieden van één centrale plek voor cijfers en andere informatie over het culturele leven, het maken van een periodieke monitor cultuur, het coördineren van dataverzameling en het opstellen van een periodieke onderzoeksagenda cultuur. Daarnaast richten de activiteiten zich op het bevorderen en faciliteren van meningsvorming over de productie, distributie en afname van kunst en cultuur en over het nationale en internationale kunst- en cultuurbeleid.

Ondernemerschap en financiering

Aan één instelling kan subsidie worden verleend die als kernactiviteit heeft het onafhankelijk informeren en adviseren van ondernemers en organisaties in de culturele en creatieve sector over ondernemerschap en financiering. De activiteiten zijn gericht op het vervullen van een landelijke informatie-, kennis- en netwerkfunctie over ondernemerschap en financiering in de culturele en creatieve sector, op kennisontwikkeling, innovatie en het stimuleren van het gebruik van verschillende financieringsinstrumenten en verdienmodellen in de culturele en creatieve sector en op de bevordering van een goede toepassing en het beheer van de Governance Code Cultuur.

Arbeidsmarkt

Aan één instelling kan subsidie worden verleend die als kernactiviteit heeft het verbeteren van de arbeidsmarkt in de culturele en creatieve sector. De activiteiten zijn gericht op het vervullen van een onafhankelijke coördinatie-, informatie- en kennisfunctie, het bieden van een platform voor de sociale dialoog en op het analyseren van behoeftes in het culturele en creatieve veld. Daarnaast houdt deze instelling zich bezig met het coördineren en uitvoeren van projecten en programma's ten behoeve van het duurzaam

versterken van de arbeidsmarkt en de positie en inkomenspositie van werkkenden die daarin actief zijn.

Positie in het bestel

De bovensectorale ondersteunende instellingen hebben een bijzondere positie in de BIS. Zij adviseren en begeleiden organisaties uit het veld en zorgen voor kennisdeling. Daarnaast ondersteunen ze het ministerie van OCW door het beschikbaar maken van onderzoek, data en expertise die nodig zijn voor beleidsontwikkeling. Dit onderscheidt hun positie wezenlijk van die van producerende of presenterende organisaties. De bovensectorale instellingen zijn ook geen instellingen die zich primair op een algemeen publiek richten. Wel kan iedereen die er belang bij heeft toegang krijgen tot de kennis en de tools die de instellingen aanbieden, meestal via hun websites, workshops of via *social media* en podcasts.

In zijn advies ‘Maatwerk voor ondersteuning’ (april 2023) vraagt de raad aandacht voor de onduidelijkheid over de eigen rolopvatting van de bovensectorale ondersteunende instellingen, waarvan de meeste het ministerie van OCW ervaren als opdrachtgever. De bovensectorale ondersteunende instellingen ontvangen niet zelden naast de vierjaarlijkse subsidie in het kader van de BIS ook meerjarige of incidentele programmagelden voor aanvullende opdrachten die buiten het bestek van de BIS vallen. DEN heeft bijvoorbeeld vanaf 2023 structureel meer subsidie gekregen van het ministerie van OCW om de culturele en creatieve sector beter te kunnen ondersteunen bij de digitale transformatie. Cultuur+Ondernemen beheert een leenfaciliteit, waarin bij elkaar opgeteld ruim honderd miljoen euro is ondergebracht. DutchCulture neemt een bijzondere positie in, aangezien deze instelling naast haar taken binnen de BIS tevens in opdracht van het ministerie van Buitenlandse Zaken uitvoerder is van het Nederlandse internationaal cultuurbeleid.

De raad wijst er op dat de bovensectorale ondersteunende instellingen geen uitvoeringsinstantie van het ministerie van OCW moeten willen worden en onderstreept dat de onafhankelijke positie van de instellingen essentieel is om hun doelstellingen te kunnen verwezenlijken en om aangesloten te blijven bij en relevant te blijven voor de culturele en creatieve sector.

In ‘Maatwerk voor ondersteuning’ doet de raad aanbevelingen voor een passender wijze van beoordeling en monitoring van de bovensectorale ondersteunende instellingen. De staatssecretaris van Cultuur heeft dit advies overgenomen, waardoor de beoordelingscriteria voor de bovensectorale ondersteunende instellingen zijn aangepast en in de subsidieregeling afwijken van de criteria die op de plannen van cultuurproducerende instellingen worden toegepast.

De beoordelingscriteria voor bovensectorale ondersteunende instellingen zijn:

- inhoudelijke kwaliteit;
- relevantie voor de doelgroep;
- wendbaarheid;
- bedrijfsmatige gezondheid;
- geografische spreiding in relatie tot de opdracht.

De aanvraagprocedure voor BIS-subsidies is een tenderprocedure. In theorie is er ruimte voor meerdere aanvragers. De praktijk is echter dat alleen de instellingen die in het kader van de huidige BIS worden gesubsidieerd een aanvraag indienen en op voorhand weten dat ze weinig of geen competitie zullen ondervinden. Voor de subsidieperiode 2025-2028 is alleen voor het artikel *Digitale transformatie* door twee instellingen een subsidieaanvraag ingediend. Voor elk van de overige vijf artikelen is één subsidieaanvraag ingediend door dezelfde instellingen die in de lopende subsidieperiode de respectievelijke functies vervullen. Verder merkt de raad op dat de subsidiebedragen zeer uiteenlopen en zijn vastgesteld op basis van de vorige subsidieperiode. Dit gegeven laat weinig ruimte voor ambitie, groei of juist het afstoten van activiteiten bij de instellingen.

Ontwikkelingen en trends

Hoewel de bovensectorale ondersteunende instellingen sterk van elkaar verschillen wat betreft hun opdracht, werkzaamheden en omvang, zijn er ook overeenkomsten. Zo presenteren de instellingen zich allemaal als kenniscentrum. Deze functie krijgt invulling op de websites, in ‘academie’-activiteiten, in workshops en in seminars. Daarnaast nemen alle instellingen zich voor nieuwe doelgroepen te vinden, te boeien en te binden. De raad signaleert dat dit een positief streven is, maar dat hiervoor nauwelijks bijbehorend strategisch communicatiebeleid wordt gepresenteerd in de activiteitenplannen. De raad ziet graag dat de instellingen zich haalbare doelen stellen en de resultaten toetsen.

De functies van de bovensectorale ondersteunende instellingen zijn complementair. Sommige instellingen overlappen in de functie, zoals Cultuur+Ondernemen en Platform Arbeidsmarkt Culturele en Creatieve Toekomst (hierna: PACCT) waar het bijvoorbeeld het vergroten van verdienvermogen betreft. Boekmanstichting en LKCA overlappen op het terrein van datavergaring en onderzoek. De constatering van overlappende activiteiten kan in de ogen van de raad een startpunt zijn voor een verdere versterking van de onderlinge samenwerking.

Op het terrein van internationalisering ontwikkelen vrijwel alle bovensectorale ondersteunende instellingen beleid voor het hele Koninkrijk der Nederlanden, inclusief Caribisch Nederland. Hierbij zet de raad eenzelfde vraagteken als bij het voornemen om nieuwe doelgroepen te willen bereiken. Het is goed dat Caribisch Nederland op het netvlies is gekomen, maar in de activiteitenplannen krijgt de raad geen zicht op het gerichte communicatiebeleid dat nodig is om hier succesvol beleid voor te ontwikkelen.

Codes

De Code Diversiteit & Inclusie is belegd bij het LKCA, de Governance Code Cultuur bij Cultuur+Ondernemen en de Fair Practice Code is opgezet door de cultuursector zelf, met Kunsten '92 als penvoerder. De Fair Practice Code is veelomvattend, overlapt met de andere codes en biedt ook handreikingen voor governance en duurzaamheid. Wat betreft de implementatie van de Code Diversiteit & Inclusie constateert de raad dat de bovensectorale ondersteunende instellingen achterblijven. Het valt met name op dat er weinig samenhang is tussen de samenstelling van het personeel enerzijds en de doelgroepen die de instellingen willen bereiken anderzijds.

Afwegingen

Alleen voor het artikel Digitale transformatie hebben twee instellingen een subsidieaanvraag ingediend: DEN en Kunstvallei B.V. Kunstvallei heeft in haar activiteitenplan duidelijk gemaakt dat de aanvraag is bedoeld als 'aanklacht tegen de instellingen die momenteel beweren de belangen van de culturele sector in de digitale revolutie te beheren'. De aanvraag van Kunstvallei voldoet niet aan de formele eisen die het artikel aan de functie verbindt en de raad heeft dan ook geen afweging hoeven te maken.

Debat en reflectie

		Aangevraagd	Geadviseerd
			<i>Bedragen in euro's</i>
Arminius	Rotterdam	298.700	0
Pakhuis de Zwijger	Amsterdam	298.700	0
Populier Balie	Amsterdam	299.000	298.700

De categorie

Op grond van artikel 3.56 van de Regeling op het specifiek cultuurbeleid kan subsidie worden verleend aan één instelling die verschillende opvattingen een podium biedt. Zij initieert en faciliteert vrije gedachtenuitwisseling op het gebied van kunst, cultuur en politiek, onder meer door het organiseren van debatten en lezingen. De instelling beschikt over een accommodatie en overige faciliteiten die het mogelijk maken om (openbaar) maatschappelijk debat te koppelen aan culturele programmering. De activiteiten van de instelling dienen plaats te vinden in een nationale en internationale context.

Algemene indruk

Aan de raad zijn drie aanvragen voor de functie Debat en reflectie voorgelegd: van Arminius, Populier Balie (hierna: De Balie) en Pakhuis de Zwijger. De functie Debat en reflectie is sinds 2021 aan de Culturele basisinfrastructuur (BIS) toegevoegd. De Balie kreeg deze functie na de adviesronde in 2020 toebedeeld. Pakhuis De Zwijger werd daaraan in 2023 toegevoegd, na een juridische procedure tegen de afwijzing van haar subsidieaanvraag. Het maatschappelijk belang van deze functie, die ruimte biedt aan de vrije gedachtenuitwisseling, wordt steeds groter. Door zowel geopolitieke spanningen en conflicten in de samenleving, als door een ervaren toename van polarisatie, komen het publieke debat en de dialoog steeds meer onder druk te staan, zowel nationaal als internationaal. Dit ondervinden ook de debatcentra, die constateren dat medewerkers en sommige (inter)nationale sprekers in toenemende mate beveiligd moeten worden. De raad onderstreept het belang van veilige havens om het publieke debat en de dialoog te kunnen blijven voeren.

Trends

De raad signaleert een toegenomen aandacht voor de rol van dialoog in het debat. Dat mensen, al dan niet met tegengestelde standpunten, met elkaar in gesprek gaan, wordt gezien als een manier om ongewenste polarisatie in de samenleving tegen te gaan. De zorg over de ervaren toename hiervan is groot,

evenals over de daarmee samenhangende onveiligheid van al dan niet omstreden gasten van de debatcentra.

De raad signaleert ook meer aandacht voor digitalisering. Sinds de coronapandemie hebben *live streaming* van debatten en podcasts bij de debatcentra een vlucht genomen. Dit maakt de debatcentra toegankelijker, waardoor zij naast extra publiek ook een breder samengesteld publiek krijgen, omdat zij met deze media andere doelgroepen bereiken.

Afwegingen

De raad heeft de aanvragen van Arminius, De Balie en Pakhuis de Zwijger positief beoordeeld en heeft een afweging moeten maken, aangezien er maar één plek voor een debatcentrum beschikbaar is in de BIS. Dit heeft de raad met de grootst mogelijke zorgvuldigheid gedaan. De raad heeft de aanvragen eerst beoordeeld aan de hand van de algemene beoordelingscriteria en heeft daarna een integrale afweging gemaakt.

Artistiek/inhoudelijke kwaliteit

De activiteitenplannen van de drie aanvragers laten zien dat de vrije gedachtenuitwisseling op het gebied van kunst, cultuur en politiek op velerlei manieren kan worden geïnitieerd en gefaciliteerd. Arminius werkt vanuit de overtuiging dat een gezonde democratie publiek debat nodig heeft. Zij maakt gespreksonderwerpen toegankelijk voor een breed publiek door een inclusieve programmering, waarin zij verschillende stemmen laat horen en die verschillende stemmen met elkaar in gesprek laat gaan. Zij presenteert een brede waaier aan onderwerpen en thema's en laat zien dat zij goed weet wat er speelt in de samenleving. Arminius benadert onderwerpen vanuit verschillende perspectieven en biedt aan uiteenlopende opvattingen een podium.

De organisatie maakt gebruik van verfrissende concepten in haar zoektocht naar meerstemmigheid. De 'Debatdates', waar andersdenkenden met elkaar in gesprek gaan, alsook de 'Wandelgesprekken', zijn hiervan voorbeelden.

De Balie werkt op basis van de overtuiging dat een open, democratische, rechtsstatelijke samenleving de beste samenleving is en zet zich met haar programmering in voor het behoud hiervan. Zij biedt verschillende opvattingen een podium en rekent het tot haar missie om nuance in het debat te brengen. De Balie hanteert als belangrijk uitgangspunt voor de ontmoetingen dat er ruimte wordt gecreëerd voor nuance en tijd om écht naar elkaar te luisteren. Ze weet gerenommeerde (inter)nationale gasten aan zich te binden, programmeert in een nationale en internationale context en betreft verschillende gemeenschappen bij haar programmering. De Balie organiseert journalistieke programma's en zwingelt debat aan door middel van kunst en filmvertoningen. Met behulp van eigen kunstproducties, zoals theatervoorstellingen, maakt zij politiek gevoelige en maatschappelijke onderwerpen op een gelaagde manier bespreekbaar. Met 'Live Journalism' organiseert De Balie participatieve programma's rondom maatschappelijke thema's.

Pakhuis de Zwijger maakt een periode door van introspectie en reorganisatie. In haar streven een gelijkwaardige en rechtvaardige samenleving te creëren, wil zij haar functie van debatcentrum uitbreiden en concrete acties verbinden aan

de gespreksprogramma's die zij organiseert. Zij geeft aan actief te willen bijdragen aan maatschappelijke transitie en onderdeel te willen worden van de oplossing voor kwesties waarover zij debatten organiseert. De organisatie wil met haar programmering tot systeemverandering aanzetten en ontwikkelt ten behoeve hiervan een nieuwe positie voor haar debatcentrum. De dialoog is en blijft voor Pakhuis de Zwijger een belangrijk middel om thema's en maatschappelijke opgaven vanuit verschillende perspectieven bespreekbaar te maken. Wel vermeldt zij in haar activiteitenplan het voornemen om niet-constructieve meningen van deskundigen en machthebbers, zoals de instelling schrijft, uit de door haar georganiseerde dialogen te weren. Zij doet dit om alle betrokkenen vanuit een gemeenschappelijke realiteit op respectvolle wijze in gesprek te kunnen laten gaan met uiteenlopende perspectieven. In dialogen over het klimaat zal Pakhuis de Zwijger geen klimaatprobleemontkenners uitnodigen. Er zijn echter ook programma's waarin zij andersdenkenden juist bij elkaar wil brengen.

De raad constateert dat de drie instellingen in hun producties oorspronkelijk zijn en dat de programma's zeggingskracht hebben. Arminius en De Balie stellen daarbij het meest expliciet dat zij een podium bieden aan verschillende opvattingen, stemmen of perspectieven. De raad zet vraagtekens bij het voornemen van Pakhuis de Zwijger om niet-constructieve meningen uit de door haar georganiseerde dialogen te weren. Hij erkent dat gesprekken met een gemeenschappelijke realiteit een grotere kans op verdieping hebben, maar merkt op dat dit ook met niet-constructieve geluiden te bereiken zou moeten kunnen zijn wanneer er hoge eisen aan de moderatie en de contextualisatie worden gesteld. Het voornemen van Pakhuis de Zwijger mag er niet toe leiden dat de vrije gedachtenuitwisseling een te smalle basis krijgt.

Pakhuis de Zwijger en vooral De Balie koppelen het maatschappelijk debat meer dan Arminius aan een culturele programmering. Bovendien programmeren Pakhuis de Zwijger en De Balie vergeleken met Arminius circa het tienvoudige aan activiteiten en hebben daardoor een groter bereik, trekken meer publiek en zijn ook verder in de ontwikkeling van hun digitale aanbod.

De raad is positief over de vakdeskundigheid, de diversiteit en de kwaliteit van de programmering van Arminius, De Balie en Pakhuis de Zwijger. In de afgelopen subsidieperiode hebben zij hun vakdeskundigheid bevestigd door nieuwe, participatieve programma's (De Balie) en nieuwe concepten (Arminius) te ontwikkelen, of te experimenteren met verschillende formats (Pakhuis de Zwijger). Daarnaast heeft De Balie een uniek talentontwikkelingsprogramma, waarbinnen overdracht van kennis en vaardigheden plaatsvindt. In de subsidieperiode 2025-2028 bestendigen en versterken Arminius en De Balie hun programmering. Pakhuis de Zwijger slaat een nieuwe weg in. Haar voornemens impliceren een grote verandering en een aanzienlijke uitbreiding van de huidige activiteiten, met nog ongewisse resultaten. Pakhuis de Zwijger merkt hierover op dat deze ontwikkeling nog in de kinderschoenen staat. De raad vindt de ontwikkelingen bij Pakhuis de Zwijger ambitieus en prikkelend, maar constateert ook dat een concrete uitwerking van de plannen ontbreekt, alsook samenwerkingen met partners en deskundigen op het gebied van maatschappelijke transitie. De raad kan daardoor de vakdeskundigheid van Pakhuis de Zwijger op dit nieuwe terrein niet beoordelen.

Maatschappelijke betekenis

Arminius, De Balie en Pakhuis de Zwijger tonen zich bewust van het grote maatschappelijke belang dat zij als debatcentrum hebben. Dit ziet de raad terug in hun doelstellingen, programmering en samenwerkingspartners.

Toegankelijkheid

Arminius, De Balie en Pakhuis de Zwijger verrichten inspanningen om hun programma's toegankelijk en relevant voor een breed publiek te laten zijn, waarbij de digitale toegankelijkheid sinds corona sterk is verbeterd.

Bedrijfsmatige gezondheid

Pakhuis de Zwijger en De Balie hebben een stabiele financieringsmix en een stabiele financiële positie. Arminius was vanwege een negatief eigen vermogen in 2022 bedrijfsmatig niet volledig gezond. De drie instellingen halen ook inkomsten uit de horeca en de verhuur van zalen.

De debatcentra zijn transparant over de toepassing van de Governance Code Cultuur. Vermeldenswaardig in dit verband is dat Pakhuis de Zwijger als gevolg van een vastgesteld patroon van sociale onveiligheid maatregelen heeft getroffen en in haar activiteitenplan veel aandacht besteedt aan de sociale veiligheid op de werkvloer.

Geografische spreiding

Arminius en Pakhuis de Zwijger willen hun landelijke aanwezigheid buiten de eigen standplaats de komende periode vergroten. Arminius is nu nog op Rotterdam en de omliggende regio gericht, maar wil groeien en meer samenwerken met debatcentra buiten haar standplaats Rotterdam. Zij wil een landelijk netwerk opzetten met verschillende debatpodia en met een focus op de provincies buiten de Randstad.

Pakhuis de Zwijger wil haar landelijke aanwezigheid vergroten door in te zetten op een nieuwe digitale strategie en via opgeschaalde samenwerking met partners uit andere delen van Nederland. Daarnaast streeft ze ernaar uitwisselingsprogramma's met culturele centra in wereldsteden op te zetten met als doel makers een residentie aan te bieden, van waaruit zij programma's kunnen ontwikkelen. Beide projecten staan echter nog in de kinderschoenen.

De Balie is al buiten haar standplaats Amsterdam actief betrokken bij de ontwikkeling van debatprogrammering in andere debatcentra. Verspreid in Nederland organiseert zij diverse programma's, bijvoorbeeld Het Nationale Gesprek over Vrijheid. Bovendien produceert zij programma's en kunstproducties, zoals theatervoorstellingen, waarmee zij door Nederland toert. Daarbovenop organiseert zij programma's die in een regionale setting plaatsvinden zoals 'Gedeelde grond: gesprekken over de toekomst van de landbouw'. De Balie is hiermee aanwezig en goed zichtbaar in het land.

Conclusie

Alles integraal afwegende tussen de drie aanvragers constateert de raad dat De Balie zich ten opzichte van Arminius en Pakhuis de Zwijger in positieve zin onderscheidt. Dit uit zich in het artistiek-inhoudelijke oordeel. Daarnaast

geven de stappen die De Balie reeds gezet heeft op het vlak van regionale spreiding vertrouwen richting de beoogde plannen voor de toekomst. De Balie steekt er bovendien haar groeiende belang voor de ontwikkeling van het landelijke culturele ecosysteem. De Balie neemt hiermee ketenverantwoordelijkheid en draagt actief bij aan de ontwikkeling van debatprogramma's verspreid over Nederland. Zij helpt kleinere en andere lokale debatcentra te professionaliseren en biedt haar kennis en kunde aan om op meer plekken in Nederland het democratisch gesprek te entameren. Ze gaat daartoe langdurige samenwerkingen aan die leiden tot duurzame expertise bij andere debatcentra. De Balie staat in verbinding met kleine en grote partners; in Amsterdam, in Nederland en internationaal. De raad adviseert daarom De Balie het beschikbare subsidiebedrag toe te kennen.

Overzicht aanvragen en bedragen

Aantal aanvragen

	Artikel	Maximum volgens regeling	Aangevraagd	Positief geadviseerd	Negatief geadviseerd, tenzij aan voorwaarden wordt voldaan
Podiumkunsten					
Theater	3.12	9	9	8	1
Dans	3.14	5	6	5	
Symfonieorkesten	3.16 – 3.19	9	9	8	1
Muziekensembles en koren	3.20	7	13	7	
Opera	3.22 – 3.23	3	3	2	1
Festivals	3.25	9	13	8	1
Jeugdpodiumkunsten	3.27	13	16	12	1
Regionale musea	3.29	12	12	9	1
Sectorcollecties podiumkunsten	3.30 – 3.31	2	2	2	
Beeldende kunst					
Presentatie-instellingen	3.33	6	11	5	1
Postacademische instellingen	3.34	5	5	4	
Film					
Festivals	3.36	4	5	3	1
Ondersteunende instelling	3.37	1	1	1	
Letteren					
Ondersteunende instellingen	3.39	4	4	4	
Festival	3.40	1	1	1	
Ontwerp					
Ondersteunende instelling	3.42	1	1		1
Future lab design en technologie	3.43	2	3	2	
Festivals design	3.44	1	1		1
Festivals ontwerp, beeldende kunst of cross-over	3.45	3	7	3	
Ontwikkel instellingen	3.47	16	49	16	
Bovensectorale ondersteunende instellingen	3.49 – 3.54	6	7	3	3
Debat en reflectie	3.56	1	3	1	
Totaal		120	181	104	13

Aantal aanvragen

Bedragen per sector

	Artikel	Maximum volgens regeling	Aangevraagd	Geadviseerd	Gereserveerd
					<i>Bedragen in euro's</i>
Podiumkunsten					
Theater	3.12	23.950.820	26.596.837	20.225.201	3.375.200
Dans	3.14	24.899.900	26.901.568	24.832.730	
Symfonieorkesten	3.16 – 3.19	69.803.750	69.167.338	68.285.881	840.750
Muziekensembles en koren	3.20	7.167.200	11.427.966	7.167.200	
Opera	3.22 – 3.23	38.306.900	39.918.600	32.648.600	5.658.300
Festivals	3.25	9.054.400	11.878.567	8.127.247	927.153
Jeugdpodiumkunsten	3.27	14.231.700	17.326.138	13.005.764	1.225.936
Regionale musea en sectorcollecties					
Regionale musea	3.29	3.577.200	3.195.651	2.645.751	298.100
Sectorcollecties podiumkunsten	3.30 – 3.31	1.788.300	1.788.300	1.788.300	
Beeldende kunst					
Presentatie-instellingen	3.33	4.784.100	7.573.992	4.081.642	702.458
Postacademische instellingen	3.34	7.009.800	8.496.360	7.009.800	
Film					
Festivals	3.36	5.827.100	6.979.387	3.839.711	1.987.389
Ondersteunende instelling	3.37	2.481.000	2.480.974	2.480.974	
Letteren					
Ondersteunende instellingen	3.39	5.795.000	5.795.000	5.795.000	
Festival	3.40	654.600	654.600	654.600	
Ontwerp					
Ondersteunende instelling	3.42	1.937.300	1.937.300		1.937.300
Future lab design en technologie	3.43	1.779.900	3.015.703	1.779.900	
Festivals design	3.44	1.241.100	1.241.100		1.241.100
Festivals ontwerp, beeldende kunst of cross-over	3.45	1.737.500	3.765.049	1.737.500	
Ontwikkelfunctie	3.47	11.100.300	30.369.395	11.100.300	
Bovensectorale ondersteunende instellingen	3.49 – 3.54	16.009.900	16.293.157	6.982.600	9.027.300
Debat en reflectie	3.56	298.700	896.400	298.700	
			297.699.382		
		253.436.470			
				224.487.401	27.220.986
					251.708.387

Bedragen per sector

Totaaloverzicht adviezen

	Huidig subsidiebedrag (loon- en prijspeil 2023)	Maximum volgens regeling	Aangevraagd	Geadviseerd	Gereserveerd
<i>Bedragen in euro's</i>					
Podiumkunsten					
<i>Theater</i>					
<i>Artikel 3.12</i>					
Fryske Toaniel Stifting Tryater	2.017.801	2.022.500	2.017.801	2.017.801	
Internationaal Theater Amsterdam	3.704.172	3.712.720	3.553.223	2.022.500	
Het Nationale Theater	3.367.375	3.375.200	3.375.200		3.375.200
Noord Nederlands Toneel	3.367.375	3.712.720	3.704.113	3.375.200	
Theater Rotterdam	2.017.206	3.375.200	3.375.200	3.375.200	
Theater Utrecht	2.017.801	2.022.500	2.022.500	2.022.500	
Toneelgroep Maastricht	2.017.801	3.375.200	3.159.300	2.022.500	
Toneelgroep Oostpool	3.367.375	3.375.200	3.367.000	3.367.000	
Het Zuidelijk Toneel	2.017.801	2.022.500	2.022.500	2.022.500	
	23.894.707		26.596.837		
Totaal geadviseerd				20.225.201	
Totaal gereserveerd					3.375.200
Totaalbedrag		23.950.820			
<i>Plafond per aanvrager</i>					
<i>Artikel 3.12</i> Theater groot		3.375.200			
<i>Artikel 3.12</i> Theater middelgroot		2.022.500			
<i>Artikel 3.12</i> Regio Noord, Friese taal		2.022.500			
<i>Artikel 3.12</i> Internationale plus theater groot		337.520			

Totaaloverzicht adviezen

	Huidig subsidiebedrag (loon- en prijspeil 2023)	Maximum volgens regeling	Aangevraagd	Geadviseerd	Gereserveerd
<i>Bedragen in euro's</i>					
Podiumkunsten					
Dans					
<i>Artikel 3.14</i>					
Club Guy & Roni	2.081.585	–	2.081.585	2.081.585	
Introdans	3.663.638	3.683.500	3.683.500	3.683.500	
ISH	–	–	1.963.050	0	
Nationale Opera & Ballet, Het Nationale Ballet	8.726.883	8.753.900	8.753.900	8.753.900	
Nederlands Dans Theater	8.210.701	8.255.200	8.210.701	8.210.701	
Scapino Ballet Rotterdam	2.103.044	–	2.208.832	2.103.044	
	22.682.807		26.901.568		
Totaal geadviseerd				24.832.730	
Totaalbedrag		24.899.900			
<i>Plafond per aanvrager</i>					
<i>Artikel 3.14</i>	Grootschalig repertoire op het gebied van ballet in internationale context	8.753.900			
<i>Artikel 3.14</i>	Grootschalig, onderscheidend modern dansaanbod	8.255.200			
<i>Artikel 3.14</i>	Grootschalig, onderscheidend dansaanbod	3.683.500			
<i>Artikel 3.14</i>	Grootschalig, onderscheidend dansaanbod	4.207.300			

Totaaloverzicht adviezen

	Huidig subsidiebedrag (loon- en prijspeil 2023)	Maximum volgens regeling	Aangevraagd	Geadviseerd	Gereserveerd
<i>Bedragen in euro's</i>					
Podiumkunsten					
<i>Symfonieorkesten</i>					
<i>Artikel 3.16 – 3.19</i>					
Het Balletorkest	5.285.827	5.600.400	5.600.400	5.600.400	
Koninklijk Concertgebouworkest	8.728.776	8.407.500	9.248.250	8.407.500	840.750
Metropole Orkest	4.678.203	4.956.600	4.678.203	4.678.203	
Nederlands Philharmonisch Orkest	12.758.407	13.517.700	13.558.407	13.517.700	
Noord Nederlands Orkest	7.647.525	8.102.600	8.102.600	8.102.600	
philharmonie zuidnederland	8.928.045	9.459.400	9.060.873	9.060.873	
Phion	8.928.045	9.459.400	9.459.300	9.459.300	
Residentie Orkest	4.018.389	–	4.256.690	4.256.690	
Rotterdams Philharmonisch Orkest	4.909.538	–	5.202.615	5.202.615	
	65.882.755		69.167.338		
Totaal geadviseerd				68.285.881	
Totaal gereserveerd					840.750
Totaalbedrag		69.803.750			
<i>Plafond per aanvrager</i>					
<i>Artikel 3.16</i>	Regio Noord	8.102.600			
<i>Artikel 3.16</i>	Regio Oost	9.459.400			
<i>Artikel 3.16</i>	Regio Zuid	9.459.400			
<i>Artikel 3.16</i>	Den Haag en Rotterdam (2 orkesten)	9.459.400			
<i>Artikel 3.16</i>	Amsterdam	8.407.500			
<i>Artikel 3.16</i>	Plus voor internationale excellentie	840.750			
<i>Artikel 3.17</i>	Met begeleidingsactiviteiten primair voor opera	13.517.700			
<i>Artikel 3.18</i>	Met begeleidingsactiviteiten voor dans	5.600.400			
<i>Artikel 3.19</i>	Met aanbod van pop- en jazzmuziek	4.956.600			

Totaaloverzicht adviezen**Podiumkunsten****Muziekensembles en koren***Artikel 3.20*

	Huidig subsidiebedrag (loon- en prijspeil 2023)	Maximum volgens regeling	Aangevraagd	Geadviseerd	Gereserveerd
					<i>Bedragen in euro's</i>
Amsterdam Klezmer	–	–	250.000	0	
Amsterdam Sinfonietta	1.037.216	–	1.331.000	1.242.423	
Asko Schönberg	934.687	–	1.075.000	1.075.000	
Cappella Amsterdam	–	–	900.000	0	
De Ereprijs	–	–	385.621	0	
Holland Baroque Society	655.711	–	950.000	0	
Jazz Orchestra of the Concertgebouw	–	–	590.000	590.000	
Kultuurbaarbaar (De Staat)	268.248	–	275.000	275.000	
Nederlands Blazers Ensemble	1.275.657	–	1.300.000	1.300.000	
Nederlands Kamerkoor	1.323.345	–	1.673.345	1.585.160	
Nederlandse Bachvereniging	917.997	–	1.168.000	1.099.617	
Vereniging van maatschapsleden van het Orkest van de Achttiende Eeuw	–	–	845.000	0	
ZO! Gospel Choir	–	–	685.000	0	

6.412.861

11.427.966

Totaal geadviseerd**7.167.200****Totaalbedrag****7.167.200***Plafond per aanvrager**Artikel 3.20* Muziekensembles en koren
Maximaal 7 aanvragers

7.167.200

Totaaloverzicht adviezen

	Huidig subsidiebedrag (loon- en prijspeil 2023)	Maximum volgens regeling	Aangevraagd	Geadviseerd	Gereserveerd
					<i>Bedragen in euro's</i>
Podiumkunsten					
Opera					
<i>Artikel 3.22 – 3.23</i>					
Nationale Opera en Ballet, De Nationale Opera	30.665.375	30.760.300	30.760.300	30.760.300	
Nederlandse Reisopera	5.640.820	5.658.300	5.658.300		5.658.300
Opera Zuid	1.882.488	1.888.300	3.500.000	1.888.300	
	<hr/>		<hr/>		
	38.188.683		39.918.600		
				<hr/>	
				32.648.600	
					<hr/>
					5.658.300
					<hr/>
		38.306.900			
 <i>Plafond per aanvrager</i>					
<i>Artikel 3.22</i>	Grootschalig opera-aanbod	30.760.300			
<i>Artikel 3.23</i>	Overig opera-aanbod (regio Oost)	5.658.300			
<i>Artikel 3.23</i>	Overig opera-aanbod (regio Zuid)	1.888.300			

Totaaloverzicht adviezen**Podiumkunsten****Festivals***Artikel 3.25*

	Huidig subsidiebedrag (loon- en prijspeil 2023)	Maximum volgens regeling	Aangevraagd	Geadviseerd	Gereserveerd
					<i>Bedragen in euro's</i>
Amsterdam Dance Event	–	–	430.000	0	
Eurosonic Noorderslag	713.180	–	964.000	840.837	
Holland Dance Festival	–	–	350.000	0	
Holland Festival	3.609.714	–	4.450.000	4.255.840	
Nederlandse Dansdagen	327.856	–	525.000	386.541	
Noorderzon Groningen	464.958	–	712.000	548.184	
November Music	327.856	–	500.000	386.541	
Opera Rotterdam	417.270	–	700.000	491.960	
Organisatie Oude Muziek	786.392	–	960.000		927.153
Rotterdam Circusstad	–	–	365.000	0	
Storm	464.958	–	690.000	548.184	
Terschellings Oerol Festival	567.567	–	917.567	669.160	
Wonderfeel	–	–	315.000	0	
	<hr/>		<hr/>		
	7.679.751		11.878.567		
Totaal geadviseerd				<hr/>	
				8.127.247	
Totaal gereserveerd					<hr/>
					927.153
Totaalbedrag		9.054.400			
<i>Plafond per aanvrager</i>					
<i>Artikel 3.25</i> Festivals		9.054.400			
Maximaal 9 aanvragers					

Totaaloverzicht adviezen

	Huidig subsidiebedrag (loon- en prijspeil 2023)	Maximum volgens regeling	Aangevraagd	Geadviseerd	Gereserveerd
					<i>Bedragen in euro's</i>
Podiumkunsten					
Jeugdpodiumkunsten					
<i>Artikel 3.27</i>					
Danstheater AYA	816.661	–	950.000	950.000	
Het Filiaal theatermakers	953.762	–	1.175.000	1.175.000	
Garage TDI	–	–	875.000	0	
Holland Opera	715.321	–	900.000	0	
Het Houten Huis	971.648	–	1.100.000	1.100.000	
Het Laagland	953.762	–	1.101.677	1.101.677	
Maas theater en dans	1.493.421	–	1.793.420	1.793.420	
Het Nationale Theater	989.529	–	1.267.529		1.225.936
Oorkaan	–	–	845.000	845.000	
SALLY Dansgezelschap Maastricht	715.321	–	950.000	886.218	
de Stille	834.543	–	1.090.000	0	
Theater Artemis	945.826	–	1.160.000	1.160.000	
Theater- en Productiehuis Almere	834.543	–	1.000.000	1.000.000	
Theater Sonnevance	989.529	–	1.350.000	1.225.937	
Theatergroep De Horde	–	–	572.152	572.152	
De Toneelmakerij	989.529	–	1.196.360	1.196.360	
	12.203.395		17.326.138		
Totaal geadviseerd				13.005.764	
Totaal gereserveerd					1.225.936
Totaalbedrag		13.005.764			
<i>Plafond per aanvrager</i>					
<i>Artikel 3.27</i> Jeugdpodiumkunsten		14.231.700			
Maximaal 13 aanvragers					

Totaaloverzicht adviezen

	Huidig subsidiebedrag (loon- en prijspeil 2023)	Maximum volgens regeling	Aangevraagd	Geadviseerd	Gereserveerd
					<i>Bedragen in euro's</i>
Regionale musea en sectorcollecties					
<i>Regionale musea</i>					
<i>Artikel 3.29</i>					
Centraal Museum	298.051	298.100	298.000	298.000	
Drents Museum	298.051	298.100	300.000		298.100
Frans Hals Museum	298.051	298.100	279.600	279.600	
Fries Museum	298.051	298.100	298.051	298.051	
Groninger Museum voor Stad en Lande	298.051	298.100	250.000	0	
Kunstmuseum Flevoland	298.051	298.100	298.000	298.000	
Museumfabriek	–	298.100	298.000	0	
Museum Het Valkhof-Kam	–	298.100	298.000	298.000	
Noordbrabants Museum	298.051	298.100	280.000	280.000	
Provinciaal Museum Limburg (Het Bonnefantenmuseum)	298.051	298.100	298.000	298.000	
Stedelijk Museum Schiedam	298.051	298.100	298.000	298.000	
Zeeuwse Museumstichting	298.051	298.100	298.100	298.100	
	2.682.459		3.195.651	2.645.751	298.100
Totaal geadviseerd				2.645.751	
Totaal gereserveerd					298.100
Totaalbedrag		3.577.200			
<i>Plafond per aanvrager</i>					
<i>Artikel 3.29</i> Regionale musea		298.100			
Maximaal 12 aanvragers					

Totaaloverzicht adviezen

	Huidig subsidiebedrag (loon- en prijspeil 2023)	Maximum volgens regeling	Aangevraagd	Geadviseerd	Gereserveerd
Regionale musea en sectorcollecties					
<i>Sectorcollecties podiumkunsten</i>					
<i>Artikel 3.30 – 3.31</i>					
Allard Pierson	596.103	596.100	596.100	596.100	
Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid	1.192.203	1.192.200	1.192.200	1.192.200	
	<hr/>		<hr/>		
	1.788.306		1.788.300		
				<hr/>	
				1.788.300	
		1.788.300			
<i>Plafond per aanvrager</i>					
<i>Artikel 3.30</i>	Beheer, behoud en ontsluiting sectorcollecties podiumkunsten en vormgeving	596.100			
<i>Artikel 3.31</i>	Netwerk- of platformfunctie sectorcollecties podiumkunsten	1.192.200			

*Bedragen
in euro's*

Totaaloverzicht adviezen

Totaaloverzicht adviezen

	Huidig subsidiebedrag (loon- en prijspeil 2023)	Maximum volgens regeling	Aangevraagd	Geadviseerd	Gereserveerd
<i>Bedragen in euro's</i>					
Beeldende kunst					
<i>Presentatie-instellingen</i>					
<i>Artikel 3.33</i>					
De Appel	–	–	450.000	0	
BAK, basis voor actuele kunst	922.433	–	797.350	0	
Beeldende Kunst Middelburg	590.141	–	797.350	797.350	
Fotografie Noorderlicht	–	–	400.000	0	
Framer Framed	870.308	–	797.350	797.350	
Het HEM	–	–	600.000	0	
Kunstinstituut Melly	640.022	–	892.242	892.242	
Marres, huis voor hedendaagse cultuur	624.381	–	797.350	797.350	
MU	624.381	–	797.350	797.350	
Nest Foundation	–	–	450.000	0	
West	325.000	–	795.000		702.458
	4.596.666		7.573.992		
Totaal geadviseerd				4.081.642	
Totaal gereserveerd					702.458
Totaalbedrag		4.784.100			
<i>Plafond per aanvrager</i>					
<i>Artikel 3.33</i>	Presentatie-instellingen	4.784.100			
	Maximaal 6 aanvragers				
 <i>Postacademische instellingen</i>					
<i>Artikel 3.34</i>					
Ateliers 63	821.037	–	1.180.000	968.036	
BAK, basis voor actuele kunst	283.780	–	300.000	0	
Europees Keramisch Werkcentrum	596.103	–	1.275.000	667.600	
Rijksakademie van beeldende kunsten	2.535.569	–	3.338.000	2.989.538	
Van Eyck	2.022.514	–	2.403.360	2.384.626	
	6.259.003		8.496.360		
Totaal geadviseerd				7.009.800	
Totaalbedrag		7.009.800			
<i>Plafond per aanvrager</i>					
<i>Artikel 3.34</i>	Postacademische instellingen	7.009.800			
	Maximaal bedrag per deelnemer	66.760			
	Maximaal 5 aanvragers				

Totaaloverzicht adviezen

	Huidig subsidiebedrag (loon- en prijspeil 2023)	Maximum volgens regeling	Aangevraagd	Geadviseerd	Gereserveerd
					<i>Bedragen in euro's</i>
Film					
Festivals					
<i>Artikel 3.36</i>					
Cinekid Amsterdam	1.020.751	–	1.170.000	1.099.500	
International Documentary Filmfestival Amsterdam	1.381.387	–	1.774.387	1.487.958	
International Filmfestival Rotterdam	1.987.389	–	2.220.000		1.987.389
Movies that Matter	–	–	550.000	0	
Nederlands Film Festival	1.162.563	–	1.265.000	1.252.253	
	5.552.090		6.979.387		
Totaal geadviseerd				3.839.711	
Totaal gereserveerd					1.987.389
Totaalbedrag		5.827.100			
<i>Plafond per aanvrager</i>					
<i>Artikel 3.36</i> Festivals		5.827.100			
Maximaal 4 aanvragers					
Ondersteunende instelling					
<i>Artikel 3.37</i>					
Eye Filmmuseum	2.480.974	2.481.000	2.480.974	2.480.974	
	2.480.974		2.480.974	2.480.974	
Totaal geadviseerd				2.480.974	
Totaalbedrag		2.481.000			
<i>Plafond per aanvrager</i>					
<i>Artikel 3.37</i> Ondersteunende instelling		2.481.000			

Totaaloverzicht adviezen

	Huidig subsidiebedrag (loon- en prijspeil 2023)	Maximum volgens regeling	Aangevraagd	Geadviseerd	Gereserveerd
<i>Bedragen in euro's</i>					
Letteren					
Ondersteunende instellingen					
<i>Artikel 3.39</i>					
Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten	504.303	528.900	528.900	528.900	
de Schoonschrijver	596.103	625.200	625.200	625.200	
de Schrijverscentrale	1.058.675	1.110.300	1.110.300	1.110.300	
Stichting Lezen	2.358.176	3.530.600	3.530.600	3.530.600	
	4.517.257		5.795.000		
	Totaal geadviseerd			5.795.000	
	Totaalbedrag	5.795.000			
<i>Plafond per aanvrager</i>					
<i>Artikel 3.39</i>	Ondersteunende instelling (coördinatie van leesbevordering en literatuureducatie)	3.530.600			
<i>Artikel 3.39</i>	Ondersteunende instelling (bemiddeling tussen schrijvers, scholen en bibliotheken)	1.110.300			
<i>Artikel 3.39</i>	Ondersteunende instelling (ondersteuning van bijzondere journalistieke projecten)	528.900			
<i>Artikel 3.39</i>	Ondersteunende instelling (lettereneducatie voor kinderen in het po)	625.200			
Festival					
<i>Artikel 3.40</i>					
Het Literatuurhuis	357.659	654.600	654.600	654.600	
	357.659		654.600		
	Totaal geadviseerd			654.600	
	Totaalbedrag	654.600			
<i>Plafond per aanvrager</i>					
<i>Artikel 3.40</i>	Festival	654.600			

Totaaloverzicht adviezen		Huidig subsidiebedrag (loon- en prijspeil 2023)	Maximum volgens regeling	Aangevraagd	Geadviseerd	Gereserveerd
						<i>Bedragen in euro's</i>
Ontwerp						
Ondersteunende instelling <i>Artikel 3.42</i>						
Het Nieuwe Instituut	1.937.332	1.937.300	1.937.300			1.937.300
	1.937.332		1.937.300			1.937.300
	Totaal gereserveerd					1.937.300
	Totaalbedrag		1.937.300			
 <i>Plafond per aanvrager</i> <i>Artikel 3.42</i> Ondersteunende instelling						
		1.937.300				
 Future lab design en technologie <i>Artikel 3.43</i>						
Next Nature Network	500.000	–	1.118.500	587.697		
SETUP	–	–	305.000	0		
Waag Society	1.192.203	–	1.592.203	1.192.203		
	1.692.203		3.015.703			
	Totaal geadviseerd			1.779.900		
	Totaalbedrag		1.779.900			
 <i>Plafond per aanvrager</i> <i>Artikel 3.43</i> Future lab design en technologie Maximaal 2 aanvragers						
		1.779.900				
 Festivals design <i>Artikel 3.44</i>						
Dutch Design Foundation	1.192.203	1.241.100	1.241.100			1.241.100
	1.192.203		1.241.100			1.241.100
	Totaal gereserveerd					1.241.100
	Totaalbedrag		1.241.100			
 <i>Artikel 3.44</i> Festival design						
		1.241.100				

Totaaloverzicht adviezen

	Huidig subsidiebedrag (loon- en prijspeil 2023)	Maximum volgens regeling	Aangevraagd	Geadviseerd	Gereserveerd
<i>Bedragen in euro's</i>					
Ontwerp					
<i>Festivals ontwerp, beeldende kunst of cross-over</i>					
<i>Artikel 3.45</i>					
Architectuur Instituut Rotterdam	–	1.004.500	343.049	0	
Internationale Architectuur Biënnale Rotterdam	723.721	1.004.500	850.000	753.386	
Planetart	402.572	1.004.500	650.000	419.074	
Rotterdamse Dakendagen	–	1.004.500	300.000	0	
State of Fashion	542.791	1.004.500	745.000	565.040	
STRP	–	1.004.500	377.000	0	
What Design Can Do	–	1.004.500	500.000	0	
	1.669.084		3.765.049		
Totaal geadviseerd				1.737.500	
Totaalbedrag		1.737.500			
<i>Plafond per aanvrager</i>					
<i>Artikel 3.45</i>	Festivals ontwerp, beeldende kunst of cross-over	1.737.500			
	<i>Maximaal bedrag per instelling</i>	<i>1.004.500</i>			
	Maximaal 3 aanvragers				

Totaaloverzicht adviezen

Ontwikkelfunctie

Ontwikkelinstellingen

Artikel 3.47

	Huidig subsidiebedrag (loon- en prijspeil 2023)	Maximum volgens regeling	Aangevraagd	Geadviseerd	Gereserveerd
					<i>Bedragen in euro's</i>
Aight	–	977.800	250.000	0	
Architectuur Instituut Rotterdam	–	977.800	343.049	0	
BIMHUIS	–	977.800	486.107	0	
BioArt Laboratories	524.208	977.800	525.000	0	
Bosse Nova (PLAN)	150.000	977.800	517.750	517.750	
CBK Zuidoost	–	977.800	393.250	0	
De Cooperatieve Participatie Federatie U.A.	–	977.800	800.000	0	
Crafts Council Nederland	–	977.800	275.000	0	
Design Museum Den Bosch	–	977.800	500.000	0	
Het Dolhuys	–	977.800	450.000	0	
DOX	911.827	977.800	977.800	977.800	
Dutch Development Centre for Natural Arts	–	977.800	930.708	0	
Epitome Entertainment	–	977.800	385.000	0	
Explore the North	–	977.800	485.000	485.000	
Feikes Huis	–	977.800	600.000	0	
FilmForward	–	977.800	750.000	0	
Gasthuis Frascati	350.000	977.800	900.000	900.000	
Grand Futura	714.829	977.800	826.431	774.825	
HipHopHuis	367.186	977.800	500.000	0	
Independent School for the City	–	977.800	277.235	0	
Intro in situ	–	977.800	375.000	0	
Korzo	875.660	977.800	977.800	949.155	
Likeminds	833.968	977.800	845.000	0	
M-Lab, productiehuis voor musicaltheater	–	977.800	950.000	0	
Mommerskwartier (TextielLab)	903.066	977.800	918.114	918.114	
Multicultureel Podium Mozaïek	–	977.800	455.644	0	
MusicalMakers	893.536	977.800	977.000	0	
De Nieuwe Oost	929.274	977.800	977.800	977.800	
Nowhere (Poetry Circle)	–	977.800	530.000	0	
Orkater	655.259	977.800	671.375	671.375	
Paradiso Amsterdam	–	977.800	415.000	0	
Playgrounds	–	977.800	475.000	0	
Popwaarts	464.638	977.800	650.000	503.635	
RIGHTABOUTNOW INC.	–	977.800	200.000	0	
Romte	–	977.800	480.000	0	
Schoenenkwartier	–	977.800	400.400	0	
Silbersee	–	977.800	845.000	0	
Sonic Acts	–	977.800	977.800	0	
Story Academy	–	977.800	550.000	550.000	
StrandLAB Almere	–	977.800	684.071	0	
TETEM kunstruimte	357.659	977.800	625.000	387.678	
Theater Producties Twente	–	977.800	845.000	0	
Toneelschuur Producties	893.531	977.800	970.000	968.525	
Urban Eindhoven (Emoves)	644.825	977.800	836.438	698.945	
V2_ Instituut voor de instabiele media	–	977.800	550.000	0	
de Veenfabriek	–	977.800	300.000	0	
VIA ZUID	–	977.800	400.000	400.000	
What Design Can Do	–	977.800	700.000	0	
WORM	387.200	977.800	615.623	419.698	
	10.856.666		30.369.395		
Totaal geadviseerd				11.100.300	
Totaalbedrag		11.100.300			
<i>Plafond per aanvrager</i>					
Artikel 3.47 Ontwikkelinstellingen		11.100.300			
Maximaal bedrag per instelling		977.800			
Maximaal 16 aanvragers					

Totaaloverzicht adviezen

	Huidig subsidiebedrag (loon- en prijspeil 2023)	Maximum volgens regeling	Aangevraagd	Geadviseerd	Gereserveerd
<i>Bedragen in euro's</i>					
Bovensectorale ondersteunende instellingen					
<i>Artikel 3.49 – 3.54</i>					
Boekmanstichting	1.503.963	1.770.400	1.770.400		1.770.400
Cultuur+Ondernemen	2.008.863	2.008.900	2.008.900	2.008.900	
DEN	3.530.063	3.694.700	3.694.700	3.694.700	
DutchCulture	1.173.129	1.173.100	1.173.100		1.173.100
Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst	6.083.809	6.083.800	6.083.809		6.083.800
Kunstvallei B.V.	–	3.694.700	283.248		
Platform Arbeidsmarkt Culturele en Creatieve Toekomst	–	1.279.000	1.279.000	1.279.000	
	14.299.827		16.293.157		
				6.982.600	
					9.027.300
		16.009.900			
<i>Plafond per aanvrager</i>					
<i>Artikel 3.49</i>	Cultuureducatie en cultuurparticipatie	6.083.800			
<i>Artikel 3.50</i>	Internationaal cultuurbeleid	1.173.100			
<i>Artikel 3.51</i>	Digitale transformatie	3.694.700			
<i>Artikel 3.52</i>	Onderzoek en statistiek	1.770.400			
<i>Artikel 3.53</i>	Ondernemerschap en financiering	2.008.900			
<i>Artikel 3.54</i>	Arbeidsmarkt	1.279.000			

Totaaloverzicht adviezen

	Huidig subsidiebedrag (loon- en prijspeil 2023)	Maximum volgens regeling	Aangevraagd	Geadviseerd	Gereserveerd
<i>Bedragen in euro's</i>					
Debat en reflectie					
<i>Artikel 3.56</i>					
Arminius	–	298.700	298.700	0	
Pakhuis de Zwijger	–	298.700	298.700	0	
Populier Balie	298.051	298.700	299.000	298.700	
	298.051		896.400		
				298.700	
		298.700			
<i>Plafond per aanvrager</i>					
<i>Artikel 3.56</i> Debat en reflectie		298.700			

Bijlagen

Adviesaanvraag
Culturele basisinfrastructuur 2025-2028
19 februari 2024

Datum **19 FEB. 2024**
Betreft Adviesaanvraag beoordeling basisinfrastructuur 2025-2028

Onze referentie
44034195

Bijlagen
Overzicht subsidie-aanvragen
Beleidsplannen
rijkscultuurfondsen

Geachte Raad,

Met deze brief vraag ik om uw onafhankelijke en deskundig advies over de aanvragen voor de basisinfrastructuur 2025-2028. Ik sta kort stil bij de procedure en de criteria, zoals geschetst in de Subsidieregeling culturele basisinfrastructuur 2025-2028 (verder: subsidieregeling). Ik verzoek u uw advies uiterlijk 3 juli 2024 uit te brengen.

Procedure

Op 16 juni 2023 zijn de uitgangspunten voor de cultuursubsidies van het rijk in de periode 2025-2028 gepresenteerd. De lijn uit 2021-2024, met ruimte voor publieksactiviteiten van regionale musea en nieuwere genres, wordt voortgezet. De uitgangspunten voor de omgang met de culturele sector zijn rust, ademruimte en vertrouwen. Hierover vond op 29 juni jl. een overleg met de Tweede Kamer plaats. De subsidieregeling is op 29 november 2023 gepubliceerd. U heeft op 26 oktober jl. uw beoordelingskader gepresenteerd, dat uiteenzet op welke wijze u de adviezen voorbereidt, uitbrengt en tegen elkaar afweegt. U geeft daarbij nadere invulling aan de criteria en afwegingsaspecten uit de subsidieregeling.

Ik stuur u ter kennisneming de beleidsplannen van de zes rijkscultuurfondsen.

Budget

Ik verzoek u binnen de subsidieplafonds uit de subsidieregeling te adviseren.

Lengte activiteitenplan en toelichting op begroting

Een van de vormvereisten van het in te dienen activiteitenplan en de toelichting op de begroting voor een aanvraag is de maximale omvang van respectievelijk twintig en vijf pagina's. Ik vraag u nadrukkelijk om het eventuele surplus aan pagina's niet te betrekken bij uw beoordeling van deze aanvragen.

Tot slot

Bij deze brief vindt u een overzicht van de binnengekomen aanvragen. De aanvragen van regionale musea worden uiterlijk 29 februari a.s. ingediend.

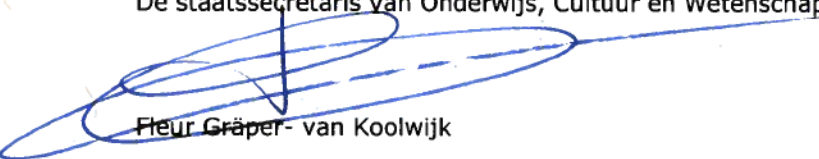
Nadat uw advies begin juli is gepubliceerd, zal ik mijn subsidiebesluiten over de basisinfrastructuur 2025-2028 op Prinsjesdag bekend maken. Op 1 januari 2025 start de nieuwe subsidieperiode.

Onze referentie
44034195

Ik zie uw advies met vertrouwen tegemoet.

Met vriendelijke groet,

De staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

Fleur Gräper-van Koolwijk

Bijlage bij adviesaanvraag culturele basisinfrastructuur 2025-2028

Februari 2024, excl. regionale musea

Aanvragen culturele basisinfrastructuur 2025-2028	Subsidieplafond in regeling	Aangevraagd bedrag
Artikel 3.12 Theater	€ 23.950.900	€ 26.596.837
Stichting Fryske Toaniel Stifting Tryater		€ 2.017.801
Stichting Het Nationale Theater		€ 3.375.200
Stichting Het Zuidelijk Toneel		€ 2.022.500
Stichting Internationaal Theater Amsterdam		€ 3.553.223
Stichting Noord Nederlands Toneel		€ 3.704.113
Stichting Theater Oostpool		€ 3.367.000
Stichting Theater Rotterdam		€ 3.375.200
Stichting Theater Utrecht		€ 2.022.500
Stichting Toneelgroep Maastricht		€ 3.159.300
Artikel 3.14 Dans	€ 24.899.900	€ 26.901.568
Stichting Club Guy and Roni		€ 2.081.585
Stichting Introdans		€ 3.683.500
Stichting ISH		€ 1.963.050
Stichting Nationale Opera en Ballet		€ 8.753.900
Stichting Nederlands Dans Theater		€ 8.210.701
Stichting Scapino Ballet Rotterdam		€ 2.208.832
Artikel 3.16 Symfonieorkesten	€ 45.729.000	€ 45.197.500
Stichting Het Residentie Orkest		€ 4.256.690
Stichting Koninklijk Concertgebouworkest		€ 9.248.250
Stichting Noord Nederlands Orkest		€ 8.102.600
Stichting Philharmonie Zuidnederland		€ 8.928.045
Stichting Phion		€ 9.459.300
Stichting Rotterdams Philharmonisch Orkest		€ 5.202.615
Artikel 3.17 Symfonieorkest met begeleidingsactiviteiten primair voor opera	€ 13.517.700	€ 13.558.407
Stichting Nederlands Philharmonisch Orkest		€ 13.558.407
Artikel 3.18 Symfonieorkest met begeleidingsactiviteiten voor dans	€ 5.600.400	€ 5.600.400
Stichting Het Balletorkest		€ 5.600.400
Artikel 3.19 Symfonieorkest met aanbod van pop- en jazzmuziek	€ 4.956.600	€ 4.678.203
Stichting Metropole Orkest		€ 4.678.203
Artikel 3.20 Muziekensembles en koren	€ 7.167.200	€ 11.427.966
De Ereprijs		€ 385.621
Stichting Amsterdam Klezmer		€ 250.000
Stichting Amsterdam Sinfonietta		€ 1.331.000
Stichting Asko Schönberg		€ 1.075.000
Stichting Cappella Amsterdam		€ 900.000
Stichting de Nederlandse Bachvereniging		€ 1.168.000
Stichting het Nederlands Blazers Ensemble		€ 1.300.000
Stichting Holland Baroque		€ 950.000
Stichting Jazz Orchestra of the Concertgebouw		€ 590.000
Stichting Kultuurbaarbaar		€ 275.000
Stichting Nederlands Kamerkoor		€ 1.673.345
Stichting ZO! Gospel Choi(u)r		€ 685.000
Vereniging van Maatschapsleden van Het Orkest van de Achttiende eeuw		€ 845.000
Artikel 3.22 Grootschalig opera-aanbod	€ 30.760.300	€ 30.760.300
Stichting Nationale Opera en Ballet		€ 30.760.300
Artikel 3.23 Overig opera-aanbod	€ 7.546.600	€ 9.158.300
Stichting Nederlandse Reisopera		€ 5.658.300
Stichting Opera Zuid		€ 3.500.000

Aanvragen culturele basisinfrastructuur 2025-2028	Subsidieplafond in regeling		Aangevraagd bedrag
Artikel 3.25 Festivals	€	9.054.400	€ 11.878.567
Stichting Amsterdam Dance Event			€ 430.000
Stichting Eurosonic Noorderslag			€ 964.000
Stichting Holland Dance Festival			€ 350.000
Stichting Holland Festival			€ 4.450.000
Stichting Nederlandse Dansdagen			€ 525.000
Stichting Noorderzon Groningen			€ 712.000
Stichting November Music			€ 500.000
Stichting Opera Rotterdam			€ 700.000
Stichting Organisatie Oude Muziek			€ 960.000
Stichting Rotterdam Circusstad			€ 365.000
Stichting Storm			€ 690.000
Stichting Terschellings Oerol Festival			€ 917.567
Stichting Wonderfeel			€ 315.000
Artikel 3.27 Jeugdpodiumkunsten	€	14.231.700	€ 17.326.138
Stichting Danstheater Aya			€ 950.000
Stichting de Stilte			€ 1.090.000
Stichting de Toneelmakerij			€ 1.196.360
Stichting Garage TDI			€ 875.000
Stichting Het Filiaal theatermakers			€ 1.175.000
Stichting Het Houten Huis			€ 1.100.000
Stichting Het Laagland			€ 1.101.677
Stichting Het Nationale Theater			€ 1.267.529
Stichting Holland Opera			€ 900.000
Stichting Maas theater en dans			€ 1.793.420
Stichting Oorkaan			€ 845.000
Stichting SALLY Dansgezelschap Maastricht			€ 950.000
Stichting Theater Artemis			€ 1.160.000
Stichting Theater- en Productiehuis Almere			€ 1.000.000
Stichting Theater Sonnevank			€ 1.350.000
Stichting Theatergroep De Horde			€ 572.152
Artikel 3.30 Beheer, behoud en ontsluiting sectorcollecties podiumkunsten en vormgeving	€	596.100	€ 596.100
Stichting Steunfonds Allard Pierson Museum			€ 596.100
Artikel 3.31 Netwerk- of platformfunctie sectorcollecties podiumkunsten	€	1.192.200	€ 1.192.200
Stichting Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid			€ 1.192.200
Artikel 3.33 Presentatie-instellingen	€	4.784.100	€ 7.573.992
Stichting BAK, basis voor actuele kunst			€ 797.350
Stichting Beeldende Kunst Middelburg			€ 797.350
Stichting De Appel			€ 450.000
Stichting Fotografie Noorderlicht			€ 400.000
Stichting Framer Framed			€ 797.350
Stichting Het HEM			€ 600.000
Stichting Kunstinstituut Melly			€ 892.242
Stichting Marres, Huis voor Hedendaagse Cultuur			€ 797.350
Stichting MU			€ 797.350
Stichting Nest Foundation			€ 450.000
Stichting West			€ 795.000
Artikel 3.34 Postacademische instellingen	€	7.009.800	€ 8.496.360
Stichting Ateliers 63			€ 1.180.000
Stichting BAK, basis voor actuele kunst			€ 300.000
Stichting Europees Keramisch Werkcentrum			€ 1.275.000
Stichting Rijksakademie van beeldende kunsten			€ 3.338.000
Stichting Van Eyck			€ 2.403.360
Artikel 3.36 Festivals	€	5.827.100	€ 6.979.387
Stichting Cinekid Amsterdam			€ 1.170.000
Stichting International Documentary Filmfestival Amsterdam			€ 1.774.387
Stichting International Filmfestival Rotterdam			€ 2.220.000
Stichting Movies that Matter			€ 550.000
Stichting Nederlands Film Festival			€ 1.265.000
Artikel 3.37 Ondersteunende instelling	€	2.481.000	€ 2.480.974
Stichting Eye Filmmuseum			€ 2.480.974

Aanvragen culturele basisinfrastructuur 2025-2028	Subsidieplafond in regeling		Aangevraagd bedrag
Artikel 3.39 Ondersteunende instelling	€	5.795.000	€ 5.795.000
Stichting de Schoolschrijver			€ 625.200
Stichting De Schrijverscentrale			€ 1.110.300
Stichting Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten			€ 528.900
Stichting Lezen			€ 3.530.600
Artikel 3.40 Festival	€	654.600	€ 654.600
Stichting Het Literatuurhuis			€ 654.600
Artikel 3.42 Ondersteunende instelling	€	1.937.300	€ 1.937.332
Stichting Het Nieuwe Instituut			€ 1.937.332
Artikel 3.43 Future lab design en technologie	€	1.779.900	€ 3.015.703
Stichting Next Nature Network			€ 1.118.500
Stichting SETUP			€ 305.000
Stichting Waag Society			€ 1.592.203
Artikel 3.44 Festival design	€	1.241.100	€ 1.241.100
Stichting Dutch Design Foundation			€ 1.241.100
Artikel 3.45 Festivals ontwerp, beeldende kunst of cross-over	€	1.737.500	€ 3.765.049
Stichting Architectuur Instituut Rotterdam			€ 343.049
Stichting Internationale Architectuur Biënnale Rotterdam			€ 850.000
Stichting Planetart			€ 650.000
Stichting Rotterdamse Dakendagen			€ 300.000
Stichting Sonsbeek en State of Fashion			€ 745.000
Stichting STRP			€ 377.000
Stichting What Design Can Do			€ 500.000

Aanvragen culturele basisinfrastructuur 2025-2028	Subsidieplafond in regeling		Aangevraagd bedrag
Artikel 3.47 Ontwikkelinstellingen	€	11.100.300	€ 30.369.395
De Cooperatieve Participatie Federatie U.A.			€ 800.000
Design Museum Den Bosch			€ 500.000
Stichting Aight			€ 250.000
Stichting Architectuur Instituut Rotterdam			€ 343.049
Stichting BIMHUIS			€ 486.107
Stichting BioArt Laboratories			€ 525.000
Stichting Bosse Nova			€ 517.750
stichting CBK Zuidoost			€ 393.250
Stichting Crafts Council Nederland			€ 275.000
Stichting De Nieuwe Oost			€ 977.800
Stichting De Veenfabriek			€ 300.000
Stichting DOX			€ 977.800
Stichting Dutch Development Centre for Natural Arts			€ 930.708
Stichting Epitome Entertainment			€ 385.000
Stichting Explore the North			€ 485.000
Stichting Feikes Huis			€ 600.000
Stichting FilmForward			€ 750.000
Stichting Gasthuis Frascati			€ 900.000
Stichting Grand Futura			€ 826.431
Stichting Het Dolhuys			€ 450.000
Stichting HipHopHuis			€ 500.000
Stichting Independent School for the City			€ 277.235
Stichting Intro in situ			€ 375.000
Stichting Korzo			€ 977.800
Stichting Likeminds			€ 845.000
Stichting M-Lab, productiehuis voor musicaltheater			€ 950.000
Stichting Mommerskwartier			€ 918.114
Stichting Multicultureel Podium Mozaïek			€ 455.644
Stichting Musicalmakers			€ 977.000
Stichting Nowhere			€ 530.000
Stichting Orkater			€ 671.375
Stichting Paradiso Amsterdam			€ 415.000
Stichting Playgrounds			€ 475.000
Stichting Popwaarts			€ 650.000
Stichting RIGHTABOUTNOW INC			€ 200.000
Stichting Romte			€ 480.000
Stichting Schoenenkwartier			€ 400.400
Stichting Silbersee			€ 845.000
Stichting Sonic Acts			€ 977.800
Stichting Story Academy			€ 550.000
Stichting StrandLAB Almere			€ 684.071
Stichting Tetem kunstruimte			€ 625.000
Stichting Theater Producties Twente			€ 845.000
Stichting Toneelschuur Producties			€ 970.000
Stichting Urban Eindhoven			€ 836.438
Stichting V2_ Instituut voor de instabiele media			€ 550.000
Stichting VIA ZUID			€ 400.000
Stichting What Design Can Do			€ 700.000
Stichting WORM			€ 615.623
Artikel 3.49 Cultuureducatie en cultuurparticipatie	€	6.083.800	€ 6.083.809
Stichting Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst			€ 6.083.809
Artikel 3.50 Internationaal cultuurbeleid	€	1.173.100	€ 1.173.100
Stichting DutchCulture			€ 1.173.100
Artikel 3.51 Digitale transformatie	€	3.694.700	€ 3.977.948
Kunstvallei B V			€ 283.248
Stichting Digitaal Erfgoed Nederland			€ 3.694.700
Artikel 3.52 Onderzoek en statistiek	€	1.770.400	€ 1.770.400
Boekmanstichting			€ 1.770.400
Artikel 3.53 Ondernemerschap en financiering	€	2.008.900	€ 2.008.900
Stichting Cultuur+Ondernemen			€ 2.008.900
Artikel 3.54 Arbeidsmarkt	€	1.279.000	€ 1.279.000
Platform ACCT			€ 1.279.000

Aanvragen culturele basisinfrastructuur 2025-2028	Subsidieplafond in regeling		Aangevraagd bedrag
Artikel 3.56 Debat en reflectie	€	298.800	€ 896.200
Stichting Arminius			€ 298.700
Stichting Pakhuis de Zwijger			€ 298.700
Stichting Populier Balie			€ 298.800
Eindtotaal	€	249.859.400	€ 294.370.735

Raad voor Cultuur

Leden

voorzitter

Kristel Baele

Danielle Arets
Stef Avezaat
Deirdre Carasso
Nancy Jouwe
Wilbert Mutsaers
John Oliveira
Edo Righini

directeur

Jakob van der Waarden

Secretarissen

Podiumkunsten

Robbert van Heuven
Selma Kers
Lonneke Kok
Anouk Leeuwerink
Mirjam van der Linden
Sandra de Munk
Hoei Lien The
Senne Vercoouteren
Karen Welling
Maartje de Wit

Regionale musea

Pieter Bots
Kiran Sukul

Beeldende kunst

Selma Kers
Mirjam van der Linden

Film

Joachim Thissen

Letteren

Philippine Jenster
Boudewijn Smid

Ontwerp

Klazien Brummel
Annet Pasveer

Ontwikkelfunctie

Thomas van den Bergh
Guikje Roethof
Joachim Thissen
Renske van der Zee

Bovensectorale ondersteunende instellingen

Klazien Brummel
Robbert van Heuven
Annet Pasveer
Maartje de Wit

Debat

Klazien Brummel
Annet Pasveer

Juristen

Ellen Hardy
Loes Vijfschaft

Raadsleden verschoonden zich van deelname aan de beoordeling van bepaalde instellingen als zij belangen en/of nevenfuncties hebben en/of relaties onderhouden die redelijkerwijs relevant zijn in het licht van de onafhankelijkheid.

Voor voorzitter Kristel Baele golden geen verschoningen.

Danielle Arets was niet betrokken bij de beoordeling van de aanvragen van:
Future lab design en technologie (artikel 3.43)

Stef Avezaat was niet betrokken bij de beoordeling van de aanvragen van:
Ontwikkelinstanties (artikel 3.47)
Bovensectorale ondersteunende instellingen (artikel 3.52)

Deirdre Carasso was niet betrokken bij de beoordeling van de aanvragen van:
Dans (alleen verschoning voor artikel 3.14, lid 2d)
Letteren, ondersteunende instellingen (alleen verschoning voor artikel 3.39, lid 1)
Festivals Letteren (artikel 3.40)

Nancy Jouwe was niet betrokken bij de beoordeling van de aanvragen van:
Presentatie-instellingen (artikel 3.33)
Postacademische instellingen (artikel 3.34)

Wilbert Mutsaers was niet betrokken bij de beoordeling van de aanvragen van:
Symfonieorkest met aanbod van pop- en jazzmuziek (artikel 3.19)

John Oliveira was niet betrokken bij de beoordeling van de aanvragen van:
Theater (alleen verschoning voor artikel 3.12, lid 2)
Festivals Podiumkunsten (artikel 3.25)
Netwerk- of platformfunctie sectorcollecties podiumkunsten (artikel 3.31)
Festivals Film (alleen verschoning voor artikel 3.36, lid 1)
Letteren (alleen verschoning voor artikel 3.39, lid 3)
Debat en Reflectie (artikel 3.56)

Edo Righini was niet betrokken bij de beoordeling van de aanvragen van:
Ensembles en Koren (artikel 3.20)
Symfonieorkesten (artikel 3.16)
Festival Design (artikel 3.44)
Festivals Podiumkunsten (artikel 3.25)

Overzicht samenstelling commissies

Podiumkunsten

Theater

Theater
Artikel 3.12

voorzitter

Simone Kratz
Enschede

leden

Ivana Cerovecki
Rotterdam
Marije van Rest
Leiden
Sam Schwarz
Amsterdam
Joost Segers
Utrecht
Jolanda Spoel
Rotterdam

Dans

Dans
Artikel 3.14

voorzitter

Sewan Mumcuyan
Den Haag

leden

Jocelyn Bergland
Arnhem
Leo Spreksel
Amsterdam
Violien Vocks
Noorbeek
Jasper Weck
Rotterdam

Symfonieorkesten

Symfonieorkesten
Artikel 3.16
Symfonieorkest met
begeleidingsactiviteiten
primair voor opera
Artikel 3.17
Symfonieorkest met
begeleidingsactiviteiten
voor dans
Artikel 3.18
Symfonieorkest met aanbod
van pop- en jazzmuziek
Artikel 3.19

voorzitter

Nico Schaafsma
Amsterdam

leden

Vinesh Dijkstra
Maastricht
Rahul Gandolahage
Amsterdam
Heather Kurzbauer
Amsterdam
Kenne Peters
Utrecht
Betti Plug
Tilburg
Josje de Regt
Goes

Muziekensembles en koren

Muziekensembles en koren
Artikel 3.20

voorzitter

Frederik Styns
Gent

leden

Jaïke Bakker
Den Haag
Annemieke Huls
Groningen
Nard Koeman
Amsterdam
Rani Kumar
Amsterdam
Rutger Mauritz
Rijswijk
Marc Versteeg
's-Hertogenbosch

Opera

Grootschalig opera-aanbod
Artikel 3.22
Overig opera-aanbod
Artikel 3.23

voorzitter

Monica Damen
Laren

leden

Miranda Lakerveld
Amsterdam
Marisa Monsanto
Leiden
Kenne Peters
Utrecht
Pieter Verstraete
Groningen

Festivals

Festivals
Artikel 3.25

voorzitter

Johan Gijsen
Maarn

leden

Maïke Fleuren
Nijmegen
Lucia van Heteren
Amsterdam
Priscilla Macintosh
Amsterdam
Hanneke Ramselaar
Groningen
Karolina Spaić
Amsterdam

Jeugdpodiumkunsten

Jeugdpodiumkunsten
Artikel 3.27

voorzitter

Kees Blijleven
Amsterdam

leden

Sjoerd Berendsen
Arnhem
Iselle Claassens
Eindhoven
Jephta Hermelink
Amsterdam
Suzanne Kortbeek
Utrecht
Saly Ndoeye-Roozen
Almere

Regionale musea en sectorcollecties

Regionale musea

Regionale musea
Artikel 3.29

voorzitter

Paulo Martina
Zutphen

leden

Marc de Beyer
Utrecht
Maïte van Dijk
Zutphen
Evert van Os
Amsterdam
Mirjam Shatanawi
Amsterdam
Mirjam Sneeuwloper
Lage Zwaluwe

Sectorcollecties podiumkunsten

Beheer, behoud
en ontsluiting sectorcollecties
podiumkunsten
en vormgeving
Artikel 3.30
Netwerk- of platformfunctie
sectorcollecties
podiumkunsten
Artikel 3.31

voorzitter

Peggy Brandon
Amsterdam

leden

Titia Bredée
's-Hertogenbosch
Simon de Koning
Utrecht

Beeldende kunst

Presentatie-instellingen

Presentatie-instellingen
Artikel 3.33

voorzitter

Julia Vytopil
Naarden

leden

Thomas Bakker
Breda
Femke van Hest
's-Hertogenbosch
Philip Montnor
Amsterdam
Julia van Mourik
Amsterdam
Gwen Parry
Amsterdam

Postacademische instellingen

Postacademische instellingen
Artikel 3.34

voorzitter

Julia Vytopil
Naarden

leden

Zippora Elders
Berlijn
Monika Kackovic
Amsterdam
Eva Kleeman
Deventer
Catherine Somzé
Amsterdam
Joep Vosseveld
Maastricht

Film

Festivals

Artikel 3.36

Ondersteunende instellingen

*Artikel 3.37***voorzitter**

Mieke Bernink

*Amsterdam***leden**

Anton van Amersfoort

Deventer

Aiman Hassani

Utrecht

Juul Huitema

Groningen

In-Soo Radstake

Rotterdam

Martijn Winkler

*Amsterdam***Letteren**

Ondersteunende instellingen

Artikel 3.39

Festival

*Artikel 3.40***voorzitter**

Jenneke Harings

*Nijmegen***leden**

Mira Feticiu

Den Haag

Myron Hamming

Groningen

Marije Koens

Hilversum

Lisa Kuitert

*Amsterdam***Ontwerp**

Ondersteunende instelling

Artikel 3.42

Future lab design en

technologie

Artikel 3.43

Festivals design

Artikel 3.44

Festivals ontwerp, beeldende

kunst of cross-over

*Artikel 3.45***voorzitter**

Benjamin Koolstra

*Welsum***leden**

Janice Deul

Leiden

Tina Lenz

Amsterdam

Chequita Nahar

Maastricht

Manon Pattynama

Amsterdam

Zineb Seghrouchni

*Rotterdam***Ontwikkefunctie****Ontwikkelinstellingen***Artikel 3.47***voorzitter**

Cobie de Vos

*Utrecht***leden**

Rick Busscher

Haarlem

Silvie Dees

Rotterdam

Ward Janssen

Haarlem

Chequita Nahar

Maastricht

Manuel Segond von Banchet

Amsterdam

Maarten Verhoef

*Amsterdam***Bovensectorale
ondersteunende
instellingen**Cultuureducatie en
cultuurparticipatie*Artikel 3.49*

Internationaal cultuurbeleid

Artikel 3.50

Digitale transformatie

Artikel 3.51

Onderzoek en statistiek

Artikel 3.52

Ondernemerschap

en financiering

Artikel 3.53

Arbeidsmarkt

*Artikel 3.54***voorzitter**

Titia Bredée

*'s-Hertogenbosch***leden**

Samira Ben Messaoud

Rotterdam

Christien Bok

Utrecht

Aminata Cairo

Amsterdam

Marijn Cornelis

Voorburg

Nan van Houte

Amsterdam

Ruben Houweling

Barendrecht

Menno Hurenkamp

Amsterdam

Bram de Jaeger

Broek in Waterland

Maarten Keune

Amsterdam

Esther Kwaks

Amsterdam

Nienke Meijer

Haarlem

Josje de Regt

Goes

Ryclef Rienstra

Amsterdam

Nanna Verhoeff

Rotterdam

Janneke Visser

Amsterdam

Neil Wallace

Lochen

U Yong Hu

*Rotterdam***Debat en reflectie**

Debat en reflectie

*Artikel 3.56***voorzitter**

Anke Klein

*Utrecht***leden**

Martijn Rotgers

Groningen

Zahra Runderkamp

Amsterdam

Xandra Schutte

Amsterdam

De Raad voor Cultuur is het wettelijke adviesorgaan van de regering en het parlement op het terrein van cultuur en media. De raad is onafhankelijk en adviseert, gevraagd en ongevraagd, over actuele beleidskwesties en subsidieaanvragen.

‘Culturele basisinfrastructuur 2025-2028’
is een uitgave van de Raad voor Cultuur

Leden

Voorzitter

Kristel Baele

Danielle Arets

Stef Avezaat

Deirdre Carasso

Nancy Jouwe

Wilbert Mutsaers

John Olivieira

Edo Righini

Algemeen secretaris van de raad

en directeur van het bureau

Jakob van der Waarden

**RAAD
VOOR
CULTUUR**

Raad voor Cultuur
Prins Willem Alexanderhof 20
2595 BE Den Haag
070 – 3106686
info@cultuur.nl
www.raadvoorcultuur.nl

Ontwerp: High Rise

Alle adviezen van de raad zijn ook te vinden op raadvoorcultuur.nl.
Het is toegestaan (delen van) de inhoud van deze publicatie te citeren of te verspreiden, mits daarbij de Raad voor Cultuur en het advies over Culturele basisinfrastructuur 2025-2028 als bronnen worden vermeld.

Aan dit advies kunnen geen rechten worden ontleend.

©Raad voor Cultuur
Den Haag, 3 juli 2024